

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOSOFIJOS FAKULTETAS
PSICHOLOGIJOS INSTITUTAS

TEISĖS PSICHOLOGIJOS STUDIJŲ PROGRAMA

Ieva Dordzikaitė

**NEPALANKIŲ VAIKYSTĖS PATIRČIŲ IR SMURTAVIMO
PRIEŠ INTYMŲ PARTNERĮ SUAUGUS SĄSAJOS:
EMOCIJŲ REGULIAVIMO SVARBA**

Magistro darbas

Darbo vadovas (-ė): asist. dr. Ksenija Čunichina

Vilnius
2026

TURINYS

SANTRAUKA	4
SUMMARY	5
SVARBIAUSIOS SĄVOKOS.....	6
PRATARMĖ	7
1. ĮVADAS.....	9
1.1. Nepalankios vaikystės patirtys	9
1.1.1. Neigiami nepalankių vaikystės patirčių padariniai	9
1.1.2. Pasekmės fizinei sveikatai	10
1.1.3. Pasekmės psichinei sveikatai	11
1.1.4. Rizikingas sveikatai elgesys.....	12
1.1.5. Socioekonominės pasekmės.....	12
1.2. Smurtas artimoje aplinkoje.....	13
1.3. Intymaus partnerio smurtas	14
1.3.1. Intymaus partnerio smurto klasifikacija.....	16
1.3.2. Biologinė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva	16
1.3.3. Psichologinė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva	17
1.3.4. Socioekonominė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva	19
1.4. Nepalankios vaikystės patirtys ir intymaus partnerio smurtas	20
1.5. Emocijos ir jų reguliavimas.....	23
1.5.1. Emocijų samprata.....	23
1.5.2. Emocijų reguliavimo samprata	24
1.5.3. Emocijų reguliavimo proceso modelis.....	26
1.5.4. Daugiamatė emocinio funkcionavimo ir reguliavimo trūkumų konceptualizavimo sistema	27
1.6. Nepalankios vaikystės patirtys ir emocijų reguliavimas	28
1.7. Emocijų reguliavimas ir intymaus partnerio smurtas.....	29
1.8. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	31

2. METODIKA.....	34
2.1. Tyrimo dalyviai	34
2.2. Tyrimo instrumentai	34
2.2.1. Demografiniai klausimai	34
2.2.2. Vaikystės traumų klausimynas – trumpoji forma	35
2.2.3. Emocijų reguliavimo sunkumų skalė	35
2.2.4. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė	37
2.3. Atgalinis teiginių vertimas	37
2.4. Pilotinis tyrimas.....	37
2.5. Tyrimo eiga	39
2.6. Duomenų analizės metodai	39
3. REZULTATAI	41
4. REZULTATŲ APTARIMAS.....	51
IŠVADOS.....	64
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAI	71
1 priedas. Dirbtinio intelekto (DI) naudojimo deklaracija	74
2 priedas. Demografiniai anketos klausimai	76
3 priedas. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė	78

SANTRAUKA

Dordzikaitė, I. (2026). *Nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį suaugus sąsajos: emocijų reguliavimo svarba* [magistro darbas]. Vilniaus universitetas, 81 psl.

Šiame tyrime buvo tirtos nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo sunkumų sąsajos suaugusių vyrų imtyje. Buvo siekta nustatyti koreliacinius ir prognostinius ryšius tarp minėtųjų kintamųjų, taip pat emocijų reguliavimo sunkumų, kaip moderatoriaus, vaidmenį ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto. Tyrime dalyvavo 108 suaugę vyrai, iš kurių 43 – prieš intymų romantinį partnerį smurtavę vyrai ir 65 – tiriamieji iš bendrosios populiacijos. Tyrimo dalyviai sudarė netikimybinę tikslinę ir patogiosios atrankos tipu surinktą imtį. Duomenys buvo surinkti, tiriamiesiems užpildžius elektroniniu formatu parengtą anketą. Nepalankioms vaikystės patirtimis įvertinti buvo naudotas Vaikystės traumų klausimynas – trumpoji forma (Bernstein et al., 2003), emocijų reguliavimo sunkumams – Emocijų reguliavimo sunkumų skalė (Gratz & Roemer, 2004), o smurtavimui prieš intymų partnerį nustatyti šiam tyrimui buvo sukurta Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė. Buvo nustatytas teigiamas koreliacinis ir prognostinis ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bei skirtingų jo rūšių; tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų; taip pat tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bei skirtingų jo rūšių. Buvo rasta, jog emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio ir seksualinio, tačiau ne psichologinio (emocinio) smurto. Smurtaujantys vyrai surinko aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų bei prieš intymų partnerį naudojamo smurto bei skirtingų jo rūšių įverčius, nei bendrosios populiacijos suaugę vyrai. Atsižvelgus į gautus rezultatus, galima daryti išvadą, kad vyrauja sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo sunkumų.

Raktiniai žodžiai: nepalankios vaikystės patirtys, intymaus partnerio smurtas, emocijų reguliavimas.

SUMMARY

Dordzikaitė, I. (2026). *The relationship between adverse childhood experiences and intimate partner violence perpetration in adulthood: The importance of emotion regulation* [Master's thesis]. Vilnius University, 81 p.

This study examined the relationship between adverse childhood experiences, intimate partner violence perpetration, and emotion regulation difficulties in a sample of adult men. The aim was to determine the correlational and prognostic relationships between the aforementioned variables, as well as the moderating role of emotion regulation difficulties in the relationship between adverse childhood experiences and intimate partner violence perpetration. 108 adult men participated in this study, 43 of whom were intimate partner violence perpetrators and 65 were subjects from the general population. The study participants constituted a non-probability purposive and convenience type of collected sample. The data was collected by completing a questionnaire in electronic format. The Childhood Trauma Questionnaire – Short Form (Bernstein et al., 2003) was used to assess adverse childhood experiences, the Difficulties in Emotion Regulation Scale (Gratz & Roemer, 2004) – to assess emotion regulation difficulties, and the Intimate Partner Violence Perpetration Scale was developed for this study to assess intimate partner violence perpetration. A positive correlation and prognostic relationship was established between adverse childhood experiences and intimate partner violence perpetration and its different types; between adverse childhood experiences and emotion regulation difficulties; and also between emotion regulation difficulties and intimate partner violence perpetration and its different types. It was found that emotion regulation difficulties moderate the relationship between adverse childhood experiences and intimate partner violence perpetration in general, as well as the relationship between adverse childhood experiences and physical and sexual, but not psychological (emotional) violence, against an intimate partner. Violence perpetrators scored higher on adverse childhood experiences, emotion regulation difficulties, and intimate partner violence perpetration and its different types than adult men from the general population. Considering the results obtained, it can be concluded that there is a relationship between adverse childhood experiences, intimate partner violence perpetration and emotion regulation difficulties.

Keywords: adverse childhood experiences, intimate partner violence, emotion regulation.

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS

Nepalankios vaikystės patirtys (angl. *adverse childhood experiences*) – tai potencialiai traumuojantys, vaikystėje patirti įvykiai, kurie gali turėti neigiamą ilgalaikį poveikį asmens sveikatai ir gerovei (Boullier & Blair, 2018); tai žodinė, fizinė ar seksualinė prievarta ir susidūrimas su nepageidaujamais įvykiais namų aplinkoje, įskaitant piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis, psichines ligas, intymaus partnerio smurtą ir nusikalstamą elgesį (Felitti et al., 1998).

Smurtas artimoje aplinkoje (angl. *domestic violence*) – tai yra smurtiniai veiksmai ar kitoks užgauliojantis elgesys šeimos aplinkoje, pvz., santuokoje ar gyvenant kartu (Basilio et al., 2021).

Intymaus partnerio smurtas (angl. *intimate partner violence*) – tai smurtas, kurį asmuo vykdo intymiuose santykiuose prieš savo sutuoktinį ar partnerį, ir gali pasireikšti tiek heteroseksualiuose, tiek homoseksualiuose santykiuose arba tarp buvusių sutuoktinių ar partnerių (Basilio et al., 2021); tai elgesys intymiuose santykiuose, sukeliantis fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą (Ali et al., 2016).

Emocijų reguliavimas (angl. *emotion regulation*) – tai bandymai paveikti, kokias emocijas žmogus patiria, kada ir kaip jas patiria bei išreiškia (Gross, 1998; Gross, 2008); tai gebėjimas kontroliuoti savo emocinę būseną ir kartu su emocijomis susijusią elgseną, veikiant psichologiniams mechanizms (Maloney et al., 2023).

PRATARMĖ

Nepalankios vaikystės patirtys yra dažnai sutinkamas reiškinys visame pasaulyje (Boullier & Blair, 2018). Daugelyje tyrimų nurodoma, jog maždaug nuo 46 % iki daugiau nei 80 % asmenų yra patyrę bent vieną nepalankią vaikystės patirtį, o nuo 9 % iki 25 % – keturias ar daugiau nepalankias vaikystės patirtis (Madigan et al., 2023). JAV apytiksliai 62,8 % suaugusiųjų vaikystėje buvo patyrę vieną ar daugiau nepalankių vaikystės patirčių (Aslam et al., 2024). Emocinė prievarta (34,5 %) buvo patiriama dažniausiai, po jos sekė tėvų išsiskyrimas (29,4 %), šeimos nario piktnaudžiavimas psichoaktyviomis medžiagomis (26,3 %), fizinis smurtas (25,2 %), šeimos nario psichikos liga (18,7 %), smurto artimoje aplinkoje stebėjimas (18,1 %), seksualinė prievarta (14,1 %) ir šeimos nario įkalinimas (10,6 %). Nors dauguma nepalankių vaikystės patirčių savo pasireiškimo dažnumu nesiskyrė tarp lyčių, vis dėlto daugiau moterų (22,2 %) nei vyrų (5,4 %) patyrė seksualinę prievartą (Aslam et al., 2024). Preliminarų nepalankių vaikystės patirčių pasiskirstymą galima pastebėti ir Lietuvos kontekste. Marcinkevičiūtė ir Marcinkevičius (2024) savo tyrime, kuriame dalyvavo 97 suaugusieji Lietuvos gyventojai, nustatė, kad beveik pusė tiriamųjų (48 %) nurodė patyrę 1 arba 2 nepalankias patirtis vaikystėje, 15 % tiriamųjų – 3, o 16 % tiriamųjų – 4 arba daugiau nepalankias vaikystės patirtis. Pastebėta, kad dažniausiai buvo patiriamas fizinis (N=42) ir emocinis (N=31) smurtas, tėvų skyrybos (N=29), tėvų tarpusavio smurtas (N=24), ekonominiai sunkumai (N=22), vieno iš tėvų netektis (N=13). Žiūrint į šiuos skaičius, galima teigti, kad nepalankios vaikystės patirtys yra plačiai paplitęs reiškinys ne tik pasaulyje, tačiau ir Lietuvoje.

Mokslininkų susidomėjimas nepalankių vaikystės patirčių tema išaugo ne tik dėl didelio šių patirčių paplitimo, tačiau ir dėl to, kad buvo pastebėtas neigiamas jų poveikis psichinei ir fizinei žmogaus sveikatai, elgsenai, galimybėms ateityje ir ekonominiam stabilumui (Boullier & Blair, 2018). Brodbeck su kolegomis (2022) sutinka, kad nepalankios vaikystės patirtys yra labai paplitusios, sukelia didelių asmeninių nelaimių ir yra gerai žinomas transdiagnostinis įvairių psichinės ir fizinės sveikatos būklių rizikos veiksnys. Autoriai pažymi, jog yra žinoma pakankamai mažai apie procesus, per kuriuos nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su daugybe neigiamų to padarinių. Aiškesnis šių procesų suvokimas yra svarbus, norint geriau suprasti rizikos ir apsaugos veiksnius bei pritaikyti veiksmingas intervencijas (Brodbeck et al., 2022). Taigi, akivaizdu, kad nepalankios vaikystės patirtys išlieka aktuali tyrinėjimų tema.

Kaip ir nepalankios vaikystės patirtys, taip ir intymaus partnerio smurtas yra didelė visuomenės sveikatos problema, kuri vyrauja visose pasaulio šalyse (Basilio et al., 2021).

Tai nėra išskirtinis tam tikros etninės kilmės, religijos ar socialinės klasės reiškinys – jis gali pasireikšti bet kam ir bet kur. Na, o kasmet daugiau nei 10 milijonų suaugusių vyrų ir moterų JAV patiria intymaus partnerio smurtą fizinės, seksualinės ir psichologinės prievartos formomis (Breiding, 2014). Šioje šalyje maždaug kas trečias suaugęs asmuo (36 % moterų ir 34 % vyrų) praneša apie intymaus partnerio vykdytą smurtą (Forster et al., 2022). Nors abiejų lyčių atstovai gali tapti intymaus partnerio smurto aukomis, pastebima, kad moterys tokį smurtą patiria dažniau. Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 27 % moterų nuo 15 iki 49 metų, apklaustų 2000-2018 m., yra patyrusios partnerio vykdytą fizinį ar seksualinį smurtą. Pažvelgus į smurto paplitimą Lietuvoje, Lietuvos policijos departamento pateikta statistika rodo, jog 2025 m. buvo užregistruoti 55 837 pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje. Šie skaičiai yra nežymiai didesni nei 2024 m. (54 602 pranešimai) ir 2023 m. (54 102 pranešimai). Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis, fizinį ir/ar seksualinį intymaus partnerio smurtą 2024 m. Lietuvoje patyrė 17 % moterų, na o net 30 % moterų teigė patyrusios intymaus partnerio psichologinio smurto apraiškas. Bent vieną iš trijų intymaus partnerio smurto rūšių patyrė 31 % moterų. Apibendrinant, galima teigti, kad intymaus partnerio smurto patirtys yra dažnos, ypač moterų tarpe.

Dėl didelio intymaus partnerio smurto paplitimo, nenuostabu, kad šis smurtinis elgesys yra plačiai tyrinėjamas. Pavyzdžiui, mokslininkai plačiai aptarinėja veiksnius, lemiančius intymaus partnerio smurto vykdymą ir aprašo, kad šio smurto aukos patiria įvairių neigiamų pasekmių savo fizinei sveikatai, psichologinei gerovei, socialiniams santykiams ir kitiems gyvenimo aspektams (Maloney et al., 2023; Nikulina et al., 2021). Nepaisant to, kad intymaus partnerio smurtas mokslinėje literatūroje yra plačiai tyrinėjamas, o jo etiologija gerai suprantama, šis smurtas išlieka plačiai paplitęs ir vis dar trūksta žinių apie perspektyvias jo gydymo strategijas (Maloney et al., 2023). Todėl platesnis emocijų reguliavimo, kuriuo yra pagrįstos efektyvios kognityvinės elgesio terapijos intervencijos, tyrinėjimas gali suteikti papildomų vertingų žinių šioje srityje. Nors emocijų reguliavimas gali numatyti intymaus partnerio smurtą (Birkley & Eckhardt, 2019), taip pat vyrauja ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo (Gruhn & Compas, 2020; Herzog & Schmahl, 2018; Schweitzer et al., 2026), tačiau iki šiol tyrėjai nepateikia atsakymų, kaip emocijų reguliavimas tarpininkauja tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto vykdymo suaugus. Taigi, yra vertinga išsiaiškinti, ar nuo emocijų reguliavimo priklauso sąsaja tarp šių dviejų minėtų konstrukto.

1. ĮVADAS

1.1. Nepalankios vaikystės patirtys

Nepalankios vaikystės patirtys yra apibūdinamos kaip potencialiai traumuojantys, vaikystėje patirti įvykiai, kurie gali turėti neigiamą ilgalaikį poveikį asmens sveikatai ir gerovei (Boullier & Blair, 2018). Tyrėjai pateikia skirtingas nepalankių vaikystės patirčių klasifikacijas, tačiau dažniausiai jos yra skirstomos į tris plačias kategorijas: 1) prievarta prieš vaikus (psichologinė ar emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta), 2) disfunkcija šeimoje (pvz., vaiko augimas ne abiejų biologinių tėvų šeimoje, tėvo smurtas prieš motiną, šeimos nario alkoholio ar narkotikų vartojimas, jo įkalinimas, lėtinė somatinė arba psichinė liga, savižudybė, gydymasis psichiatrinėje ligoninėje), ir 3) vaiko nepriežiūra (fizinė ar emocinė) (Lamers-Winkelmann et al., 2012). Pažymėtina, kad vienu metu gali būti patiriama tiek viena, tiek kelios nepalankių vaikystės patirčių rūšys.

1.1.1. Neigiami nepalankių vaikystės patirčių padariniai

Mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad vaikystėje ypač didelį poveikį žmogui turi išorės ir aplinkos veiksniai. Šiuo laikotarpiu, ypač per pirmuosius 3 gyvenimo metus, smegenys yra labai prisitaikančios prie aplinkos dėl spartaus jų vystymosi ir neuroplastiškumo (Araújo et al., 2026). Tai lemia, kad vaikų smegenys yra labai jautrios tiek teigiamiems, tiek neigiamiems išoriniams dirgikliams, o trauminė patirtis šiame kritiniame raidos etape gali pakeisti smegenų vystymosi trajektoriją ir sukelti įvairių ilgalaikių pasekmių. Neigiamos nepalankių vaikystės patirčių pasekmės yra gerai dokumentuotos (Thulin et al., 2021). Tyrimuose pranešama apie prastesnius prievartą išgyvenusių jaunuolių ir suaugusiųjų fizinius, psichinius, individualaus elgesio ir socialinius rezultatus. Pastebima, kad fizinė, seksualinė ar emocinė prievarta vaikystėje bei disfunkcija šeimoje padidina įvairių sveikatos problemų riziką suaugus (Kalmakis & Chandler, 2015). Vienos nepalankios patirties poveikis padvigubina prastos sveikatos tikimybę (Boullier & Blair, 2018). Na, o vaikai, patyrę keturias ar daugiau šių patirčių, dažnai turi beveik tris kartus prastesnę sveikatą, palyginus su tais, kurie jų nepatyrė. Taip pat mokslininkai atkreipia dėmesį į amžių, kuriame buvo patirta prievarta. Jaunesni asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, turi didesnę riziką susirgti fizinėmis ir psichologinėmis ligomis vyresniame amžiuje (Afifi et al., 2008; Felitti et al., 1998) ir yra labiau linkę įsitraukti į sveikatai žalingą elgesį (Ford et al., 2011). Visgi, įdomu tai, kad daugumos nepalankių vaikystės patirčių poveikis buvo mažiausias tiems suaugusiesiems, kurie turėjo aukštesnį (universitetinį) išsilavinimą, gaudavo dideles pajamas (metinės pajamos $\geq$ 50 000

JAV dolerių) arba turėjo prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas (Aslam et al., 2024). Taigi, nepalankių vaikystės patirčių ryšys su prastesniu asmeniniu funkcionavimu yra nenuginčijamas, todėl vertėtų tai aptarti kiek išsamiau.

1.1.2. Pasekmės fizinei sveikatai

Mokslinėje literatūroje nustatytas reikšmingas ilgalaikis nepalankių vaikystės patirčių poveikis fizinei sveikatai (Felitti et al., 1998). Pastebėta, kad tie, kurie patyrė keturias ar daugiau nepalankių patirčių, iki 69 metų amžiaus du kartus dažniau sirgo lėtinėmis ligomis (Brown et al., 2009). Neigiamos vaikystės patirtys yra siejamos su fizinės sveikatos problemomis daugelyje kūno sistemų, įskaitant širdies ir kraujagyslių sistemos ligas, lėtines plaučių ir kvėpavimo takų ligas, galvos skausmus ir autoimuninę ligą. Jos taip pat yra susijusios su nutukimu, cukriniu diabetu, rūkymu ir prasta savijauta (Brown et al., 2009). Be to, šios patirtys gali lemti ankstyvą mirtį – gyvenimo trukmė kai kuriais atvejais gali sutrumpėti net 20-ia metų. Įdomu ir tai, kad buvo pastebėta didesnė traumą vaikystėje patyrusių asmenų rizika susirgti lytiniu keliu plintančiomis ligomis (Felitti et al., 1998). Na, o patirtas ilgalaikis (chroniškas) stresas sukelia ar padidina lėtinį uždegimą, kuris savo ruožtu lemia didesnę vėlesnių širdies ir kraujagyslių ligų riziką (Boullier & Blair, 2018). Be to, lėtinė uždegiminė būklė silpnina imunitetą, o tai tik padidina tikimybę užsikrėsti įvairiomis infekcijomis ir susirgti įvairiomis ligomis. Tačiau pripažįstama, kad kartais gali būti sunku numatyti nepalankių vaikystės patirčių sukeltas neigiamas pasekmes fizinei sveikatai vėlesniame amžiuje (Boullier & Blair, 2018). Tai iš esmės priklauso nuo nepalankios vaikystės patirties tipo (ar tai buvo psichologinė/emocinė, fizinė ar seksualinė prievarta), atsparumo šiai patirčiai stiprumo (tiek genetinio, tiek nulemto aplinkos) ir kitų veiksnių, turinčių įtakos vystymuisi.

Mokslininkai atkreipia dėmesį į tai, kad lėtinis stresas, kylantis dėl nepalankių patirčių vaikystėje išgyvenimo, ir padidėjusi kortizolio gamyba turi įtakos cirkadiniams ritmams (Boullier & Blair, 2018). Cirkadiniai ritmai – tai fiziniai, psichiniai ir elgesio pokyčiai, kuriuos organizmas patiria per 24 valandų ciklą. Didžiausią įtaką cirkadiniams ritmams turi šviesos ir tamsos paros periodai, tačiau juos gali paveikti ir kiti veiksniai, tokie kaip maistas, stresas, fizinis aktyvumas, socialinė aplinka ir t.t. Esant stipriam stresui, organizmo pokyčiai mažiau varijuoja per 24 valandas (Boullier & Blair, 2018). Tai reiškia, kad asmens elgesys bei fiziniai ir psichiniai procesai išlieka pastovesni. Dėl cirkadinių ritmų pokyčio buvo pastebėtas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prastesnės miego kokybės bei miego sutrikimų (Chapman et al., 2013). Chapman ir kolegų (2013) atlikto tyrimo metu asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, pranešė apie labiau sutrikusį miegą, palyginus su tais, kurie tokių

patirčių neturėjo. Be to, didėjant nepalankių vaikystės patirčių skaičiui, yra patiriama didesnių sunkumų greitai užmigti, dažnai neprabusti ir išmiegoti pageidaujamą valandų skaičių nakties metu (Chapman et al., 2013).

Galiausiai, buvo pastebėta, kad nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su dažnesniu lankymusi medicinos gydymo įstaigose (Boullier & Blair, 2018), sveikatos priežiūros paslaugų naudojimu ir didesnėmis tam skirtomis išlaidomis (Afifi et al., 2008). Išlaidos sveikatos priežiūrai buvo susijusios su pablogėjusia asmens sveikata, prastesniu bendru funkcionavimu, stresu ir disfunkcija šeimoje, visuomenės ekonominiais nuostoliais ir finansine našta sveikatos priežiūros sistemai. Be to, nepalankios vaikystės patirtys buvo siejamos su didesniu vartojamų vaistų kiekiu (De Ravello et al., 2008).

1.1.3. Pasekmės psichinei sveikatai

Tyrėjai pastebi ryšias sąsajas tarp nepalankių vaikystės patirčių ir psichologinių problemų, o trauminius išgyvenimus vaikystėje patyrę žmonės dažniau kenčia nuo įvairių psichikos sutrikimų (Gilbert et al., 2010). Visų pirma, Boullier ir Blair (2018) nustatė ryšį tarp ankstyvų vaikystės nepalankių patirčių ir piktnaudžiavimo psichotropinėmis medžiagomis. Ryšys išliko reikšmingas net sukontroliavus su darbine veikla susijusius veiksnius, neseniai įvykčius trauminius gyvenimo įvykius ir kitą pavojingą sveikatai elgesį, o sąsaja buvo stipriausia, patyrus daugiau nei vieną nepalankią patirtį. Taip pat buvo rastas šių patirčių ryšys su visą gyvenimą trunkančia priklausomybe nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų ir su psichinės sveikatos problemomis, tokiomis kaip depresija, nerimas, potrauminio streso sutrikimas (PTSS) (Kalmakis & Chandler, 2015). Mair ir kolegų (2012) tyrime buvo nustatytas teigiamas tiesioginis ryšys tarp įvairių tipų nepalankių patirčių vaikystėje ir depresijos, nerimo ir impulsyvumo tiek vyrams, tiek moterims. Be to, buvo nustatytas ryšys tarp šių patirčių ir minčių apie savižudybę ar bandymų nusižudyti (Mair et al., 2012). Afifi ir kolegų (2008) tyrimo metu buvo gauti panašūs rezultatai, nes buvo pastebėta, kad vaikystėje patirta fizinė ir seksualinė prievarta, taip pat stebimas smurtas artimoje aplinkoje turėjo didelę įtaką bandymams nusižudyti. Traumos vaikystėje taip pat siejosi su mažesne saviverte ir prastesne gyvenimo kokybe (Kalmakis & Chandler, 2015).

Mokslininkai atkreipia dėmesį ir į neuropsichologinius nepalankių vaikystės patirčių padarinius. Teigiama, kad ilgalaikis stresas yra ypač žalingas besivystančiam organizmui, nes smegenų hipokampus, prefrontalinė žievė ir migdolinis kūnas yra pažeidžiami toksinio streso, kurį sukelia nepalankios vaikystės patirtys (Boullier & Blair, 2018). Tai savo ruožtu gali pakenkti dėmesio išlaikymui ir atminčiai, lemti elgesio problemas, mokymosi

sunkumus ir prastas vykdomąsias funkcijas, tokias kaip negebėjimas planuoti laiko ir veiklų, sutelkti dėmesį, prisiminti detales ar atlikti kelias užduotis vienu metu. Metzler su kolegomis (2017) pateikia panašias išvadas: dėl lėtinio streso sukeltų pokyčių įvairiose besivystančių smegenų srityse (pvz., migdolinio kūno, hipokampo), gali būti paveiktos įvairios svarbios funkcijos, tokios kaip atsako į stresą reguliavimas, dėmesys, atmintis, planavimas ir naujų įgūdžių mokymasis. Taigi, nepalankios vaikystės patirtys gali paliesti įvairias psichologinio funkcionavimo sritis.

1.1.4. Rizikingas sveikatai elgesys

Mokslinėje literatūroje pastebima, kad asmenys, vaikystėje patyrę nepalankias patirtis, yra linkę įsitraukti į elgesį, keliantį pavojų jų sveikatai. Dėl didelio streso artimoje aplinkoje, vaikai, patyrę daugiau nepageidaujamų įvykių, dažniau linkę išvystyti sveikatai žalingą elgesį, pvz., rūkymą ir alkoholio vartojimą, taip pat asocialų elgesį (Boullier & Blair, 2018). Dėl šių priežasčių prastėja asmens sveikata ir didėja rizika susirgti įvairiomis somatinėmis ligomis, tokiomis kaip vėžys, širdies ir kraujagyslių, kepenų ir plaučių ligos. Taip pat Ford ir kiti (2011) teigia, kad nepalankias patirtis vaikystėje patyrę žmonės yra labiau linkę rūkyti cigaretes, persivalgyti ir piktnaudžiauti narkotinėmis medžiagomis bei alkoholiu, o piktnaudžiavimas šiomis medžiagomis yra intensyvesnis ir sunkesnis. Be to, tokie asmenys paprastai rizikingai elgtis pradeda dar paauglystėje ir toks elgesys pasireiškia santykinai dažniau, nei pas tuos, kurie nebuvo patyrę nepalankių patirčių vaikystėje (Chung et al., 2010). Galiausiai, De Ravello su kolegomis (2008) pastebėjo, kad moterys, vaikystėje patyrusios smurtą, dažniau įsitraukdavo į nesaugius lytinius santykius, atlikdavo abortus ir patirdavo pakartotinį smurtą (reviktimizaciją) vėlesniame amžiuje.

1.1.5. Socioekonominės pasekmės

Tyrimuose buvo pastebėta, kad paprastai apie patirtas nepalankias patirtis vaikystėje dažniausiai praneša žemesnio išsilavinimo ir mažesnes pajamas gaunantys asmenys (Metzler et al., 2017). Kadangi tokios patirtys atsiranda vaikystėje, dar prieš įgyjant išsilavinimą ir pasirenkant karjeros kelią, labai tikėtina, kad nepalankios patirtys vaikystėje turi įtakos ir mokymuisi bei darbinei veiklai. Ir iš tiesų, buvo nustatyta, kad įvairūs prievartos prieš vaikus tipai neigiamai veikia suaugusiųjų darbo statusą ir teigiamai siejasi su skurdu (Zielinski, 2009). Vaikystėje patyrę išnaudojimą ir nepriežiūrą suaugusieji paprastai įgyja žemesnį išsilavinimą, gauna mažesnes pajamas ir turi mažiau turto, palyginus su kontroline grupe (Currie & Widom, 2010). Metzler ir kolegų (2017) tyrime tiriamieji, surinkę aukštesnius

nepalankių vaikystės patirčių balus, dažniau pranešė apie vidurinės mokyklos nebaigimą, nedarbą ir gyvenimą ties skurdo riba. Vaikystėje patirti trauminiai įvykiai labiau siejosi ir su benamyste (De Ravello et al., 2008). Šie tyrimų rezultatai pagrindžia tai, kad vyrauja ryšys tarp vaikystėje patirtų traumų ir suaugusiųjų socioekonominės padėties, kalbant apie jų išsilavinimą, užimtumą, pajamas ir padėtį visuomenėje.

1.2. Smurtas artimoje aplinkoje

Smurtas artimoje aplinkoje, dar vadinamas prievarta artimoje aplinkoje arba smurtu šeimoje, yra smurtas ar kitoks užgauliojantis elgesys šeimos aplinkoje, pvz., santuokoje ar gyvenant kartu (Basilio et al., 2021). Plačiąja prasme smurtas artimoje aplinkoje apima smurtą prieš romantinius partnerius ar sutuoktinius, vaikus, tėvus ir pagyvenusius žmones. Tai gali būti įvairių formų smurtas, įskaitant fizinę, žodinę, emocinę, ekonominę, religinę, reprodukcinę ir seksualinę prievartą, kuri gali svyruoti nuo subtilių prievartos formų iki išprievartavimo ir smurtinio fizinio išnaudojimo, pvz., smaugimo, mušimo, moters lytinių organų žalojimo ir pan. (Basilio et al., 2021). Pasitaiko ir nužudymo šeimoje atvejų. Apskritai, smurtas artimoje aplinkoje laikomas vienu iš labiausiai teisėsaugos institucijoms nepranešamų nusikaltimų pasaulyje tiek vyrų, tiek moterų tarpe (Basilio et al., 2021). Tai ypač pasakytina apie aukas vyrus. Dėl socialinių stigmų visuomenėje, susijusių su vyrų viktimizacija, vyrai, kurie yra smurto šeimoje aukos, susiduria su didesne tikimybe, kad sveikatos priežiūros paslaugų teikėjai jų nepastebės ir nesuteiks reikiamos pagalbos.

Pasaulyje didžiąją dalį smurto artimoje aplinkoje aukų sudaro moterys, jos taip pat patiria sunkesnes smurto formas, tokias kaip fizinis smurtas ar seksualinė prievarta (Vachhani et al., 2017). Taip pat pastebėta, kad moterys, dažniau nei vyrai, naudoja smurtą prieš intymų partnerį gynybos metu. Be to, vyrauja tiesioginis ryšys tarp lyčių lygybės lygio šalyje ir smurto artimoje aplinkoje rodiklių (Esquivel-Santovena et al., 2013). Šalyse, kuriose lyčių lygybės rodikliai yra mažesni, smurto šeimoje dažnis yra didesnis. Kai kuriose valstybėse smurtas šeimoje dažnai yra laikomas pateisinamu, pvz., realios ar įtariamos moters neištikimybės atvejais, ir yra teisiškai leistinas (Vachhani et al., 2017). Smurtas artimoje aplinkoje dažnai įvyksta, kai smurtautojas mano, kad prievarta yra teisinga, priimtina, pateisinama arba mažai tikėtina, kad apie ją bus pranešta teisėsaugos institucijoms. Dėl šios priežasties gali pasireikšti „smurto ciklas“ – prievarta ir smurtas gali būti perduodami vaikams bei kitiems šeimos nariams ir kartotis iš kartos į kartą dėl smurtautojų manymo, kad toks elgesys yra priimtinas arba toleruojamas (Vachhani et al., 2017). O kartais smurtas artimoje aplinkoje gali būti net neidentifikuojamas, pvz., daugelis žmonių net nepripažįsta savęs smurtautojais ar

smurto aukomis, nes savo patirtį laiko įprastu, normaliu dalyku arba paprasčiausiais nekontroliuojamais šeimos konfliktais (Halket et al., 2013).

Smurtaujančiuose santykiuose gali įsivyrėti prievartos ciklas, kurio metu pakyla įtampa ir atliekamas smurtinis veiksmas, po kurio seka susitaikymo ir nusiramino laikotarpis (Basilio et al., 2021). Vėliau šis ciklas kartojasi. Basilio su kolegomis (2021) pažymi, kad dėl šios priežasties smurto artimoje aplinkoje aukos gali jaustis „įstrigusios“ smurto šeimoje situacijose dėl izoliacijos, galios ir kontrolės dinamikos santykiuose, traumuojančio ryšio su smurtautoju, kultūrinio/socialinio priėmimo ir finansinių išteklių trūkumo, baimės ir gėdos jausmų ar noro apsaugoti vaikus. Be to, prievartos aukos gali patirti daugelį neigiamų pasekmių, paveikiančių įvairias gyvenimo sritis: fizinę negalią, nevaldomą agresiją, lėtines sveikatos ir psichologines problemas, ribotus finansus, prastą gebėjimą kurti sveikus ir gerai funkcionuojančius santykius (Basilio et al., 2021). Aukos gali patirti sunkių psichikos sutrikimų, tokių kaip PTSS, nerimas ar depresija. Vaikai, gyvenantys smurtaujančioje šeimos aplinkoje, dažnai turi psichologinių problemų nuo pat jauno amžiaus, pvz., tokie vaikai gali pasižymėti vengimo tendencijomis, per dideliu budrumu grasinimams, nevaldoma agresija ir kitomis problemomis (Basilio et al., 2021).

1.3. Intymaus partnerio smurtas

Mokslinėje literatūroje terminai „smurtas artimoje aplinkoje“ ir „intymaus partnerio smurtas“ dažnai vartojami kaip sinonimai (Ali & Naylor, 2013; Basilio et al., 2021). Tačiau tarp šių dviejų sąvokų negalima dėti lygybės ženklo, nes intymaus partnerio smurtas specifiškiau nusako, koks santykis vyrauja tarp smurtautojo ir aukos. Ši sąvoka apibūdina smurtą, kurį asmuo įvykdo intymiuose santykiuose prieš savo sutuoktinį ar partnerį (Basilio et al., 2021). Šis smurtas pasireiškia tiek heteroseksualiuose, tiek homoseksualiuose santykiuose arba tarp buvusių sutuoktinių ar partnerių (Basilio et al., 2021) ir vyrauja visose šalyse, kultūrose ir visuomenėse (Ellsberg et al., 2014). Pasaulio sveikatos organizacija intymaus partnerio smurtą apibrėžia kaip elgesį intymiuose santykiuose, sukeliantį fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą, įskaitant fizinę agresiją, seksualinę ir psichologinę prievartą bei kontroliuojantį elgesį (Ali et al., 2016). Tokį smurtą gali vykdyti tiek vyrai, tiek moterys, neapsiribojant jų šeimynine padėtimi bei seksualine orientacija (Ali et al., 2016; Ali & Naylor, 2013). Taigi, ši sąvoka padeda atskirti intymaus partnerio smurtą nuo kitų smurto šeimoje rūšių, pvz., prieš vaikus ir pagyvenusius žmones taikomos prievartos. Visgi, pastebima, jog dažnai intymaus partnerio smurtui įvardinti tyrimuose yra vartojamos ir kitos sąvokos: prievarta šeimoje, smurtas šeimoje, prievarta prieš žmoną, sutuoktinio smurtas, žmonos mušimas,

smurtas pasimatymų metu, smurtas piršlybų metu, mušimas, smurtas prieš moteris ir intymaus partnerio prievarta (Ali & Naylor, 2013).

Forster su kolegomis (2022) intymaus partnerio smurtą apibrėžia kaip seksualinį smurtą, persekiojimą ir fizinę bei žodinę agresiją, kurią įvykdo romantinis ar seksualinis partneris, daugumai asmenų pirmą kartą susidūrus su šia patirtimi iki 25 metų. Ir iš tiesų, tyrimai pastebi, kad intymaus partnerio smurto pasireiškimo dažnis paprastai mažėja su amžiumi, todėl jauni suaugusieji (nuo vėlyvosios paauglystės iki maždaug 26 metų amžiaus) turi didžiausią riziką smurtauti prieš romantinį partnerį arba tapti jo aukomis (Breiding, 2014; Capaldi et al., 2012). Rezultatai rodo, kad maždaug 50 % žmonių su intymaus partnerio smurtu pirmą kartą susiduria būtent vėlyvoje paauglystėje ar jauno suaugusiojo amžiuje (Breiding, 2014). Taigi, galima teigti, kad asmenys šiame raidos etape yra išskirtinai pažeidžiami smurtui artimoje partnerystėje. Taip gali būti todėl, kad jaunuoliai dar yra „naujokai“ romantiniuose santykiuose ir turi ribotus bendravimo ir buvimo santykiuose įgūdžius (Fredland et al., 2005). Apibendrinant, mokslinėje literatūroje pažymima, kad jauno suaugusiojo amžiuje rizika patirti intymaus partnerio smurtą ar tapti smurtautoju yra didžiausia, o šių patirčių pasikartojimas dažnai (bet nebūtinai) mažėja su amžiumi.

Neslepama, kad smurtas artimoje aplinkoje turi neigiamų pasekmių aukoms. Metaanalizės rodo, kad intymaus partnerio smurtavimas yra teigiamai susijęs su psichopatologija, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimu, ūmiu apsinuodijimu vartojamomis medžiagomis, stresu, nepasitenkinimu santykiais ir nereguliuojamomis neigiamomis emocijomis (Maloney et al., 2023). Nikulina ir kolegų (2021) teigimu, tokios prievartos aukoms kyla didesnė neigiamų pasekmių rizika įvairiose funkcionavimo srityse, įskaitant širdies ir kraujagyslių ligas, nerimo sutrikimus, PTSS, piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis, savižudišką elgesį ir savižudybę, rizikingą seksualinį elgesį, nusikalstamumą ir akademinį atsiribojimą. Intymaus partnerio smurtą patyrusiems asmenims gali pasireikšti ir įvairūs fiziniai sužalojimai, lėtinis skausmas, astma, lytiniu keliu plintančios infekcijos ir depresija (Roberts et al., 2011). Be to, smurto intymioje partnerystėje pasekmės gali apimti skubios medicinos pagalbos ir teisėsaugos įsikišimo poreikį, gyvenamosios vietos keitimą, darbo netekimą, o visa tai tiesiogiai ir netiesiogiai lemia prastesnį aukų funkcionavimą ir savijautą (Forster et al., 2022). Kaip žinia, intymaus partnerio smurtas paveikia tiek vyrus, tiek moteris iš įvairių socialinių, ekonominių ir etninių sluoksnių. Nors vyrai ir moterys praneša apie panašius viktimizacijos rodiklius, pastebėta, jog vyrai dažniau naudoja fizinį smurtą prieš partnerę, o moterys dažniau kreipiasi į medikus dėl savo partnerio agresijos (Forster et al., 2022). Roberts su kolegomis (2011) nurodo, kad JAV kasmet daugiau nei pusei milijono moterų

ir daugiau nei 100 000 vyrų prireikia medicininės pagalbos dėl intymaus partnerio smurto metu patirtų sužalojimų.

1.3.1. Intymaus partnerio smurto klasifikacija

Intymaus partnerio smurtas gali būti skirstomas į kelias kategorijas, priklausomai nuo smurto formos. Dažniausiai šis smurtas mokslinėje literatūroje yra skirstomas į fizinę, seksualinę ir psichologinę/emocinę prievartą (Devries et al., 2013). Fizinis smurtas – tai fizinės jėgos panaudojimas, siekiant aukai sukelti skausmą, kūno sužalojimą ar kančią. Pliaukštelėjimas, mušimas, spardymas, gnybimas, kandžiojimas, stumdymas, tempimas, draskymas, trenkimas kumščiu, deginimas, smaugimas, grasinimas ir peilio ar kito ginklo panaudojimas skausmui sukelti yra fizinio smurto pavyzdžiai (Devries et al., 2013). Seksualinis smurtas reiškia bet kokią seksualinę veiksmą, pasikėsinimą atlikti seksualinę veiksmą, nepageidaujamus seksualinius komentarus arba veiksmus, nukreiptus prieš asmens seksualumą, naudojant prievartą, atliekamą bet kurio asmens, neatsižvelgiant į jo ryšį su auka, bet kokioje aplinkoje, įskaitant namus ir darbą, bet tuo neapsiribojant (Jewkes et al., 2002). Intymaus partnerio smurto kontekste, seksualinė prievarta reiškia partnerio privertimą turėti lytinius santykius, partnerės vertimą atlikti žeminančius seksualinius veiksmus, jos žalojimą sekso metu ar privertimą mylėtis nenaudojant apsaugos priemonių (Ali et al., 2016). Galiausiai, psichologinis arba emocinis smurtas reiškia elgesį, kuriuo siekiama pažeminti ir kontroliuoti kitą asmenį viešai ar privačiai (Follingstad & DeHart, 2000). Psichologinio smurto pavyzdžiai gali būti: žodinis užgauliojimas; žmogaus vadinimas negražiais žodžiais; nuolatinis kritikavimas; šantažavimas; kažko pasakymas ar darymas, kad kitas asmuo susigėstų; grasinimai sumušti moteris ar vaikus; judėjimo kontroliavimas ir ribojimas; ryšių su draugais ir šeimos nariais ribojimas; ekonominės nepriklausomybės ir prieigos prie informacijos, pagalbos ar kitų paslaugų, tokių kaip švietimas ar sveikatos priežiūros paslaugos, ribojimas (Follingstad & DeHart, 2000). Taigi, tiek fizinė, tiek seksualinė, tiek psichologinė (emocinė) prievarta gali pasireikšti romantiniuose santykiuose, tačiau jos skiriasi savo išraiškos formomis.

1.3.2. Biologinė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva

Biologinė intymaus partnerio smurto perspektyva yra sutelkta į genetines, įgimtas ir organines tokio elgesio priežastis. Taigi, biologinių tyrimų dėmesys skiriamas etologijos, genetinių anomalijų, smegenų sužalojimų, neuropatologijos ir medicininių ligų, turinčių įtakos smegenims ir struktūriniams ar funkciniais smegenų pokyčiams, atsiradusiems dėl traumos, vaidmeniui, vystantis smurtiniam ir agresyviai elgesiui (Ali & Naylor, 2013). Teigiama, kad

patirta galvos trauma gali pakenkti impulsų valdymo mechanizmui, o tai gali padidinti agresyvaus elgesio riziką. Be to, asmenybės pokyčiai, atsirandantys dėl galvos traumos, gali turėti neigiamos įtakos santykių kokybei, o tai gali sukelti agresyvų galvos traumą patyrusio asmens elgesį (Ali & Naylor, 2013). Taip pat mokslininkai bandė susieti įvairius neurotransmiterius, tokius kaip testosteronas ir serotoninas, su deviantiniu elgesiu. Paprastai testosteronas yra siejamas su vyriškumu ir didesne agresijos tikimybe. Vyrai, kurių testosterono lygis yra aukštas, yra agresyvesni, jie palaiko prastesnės kokybės santuokinius santykius ir yra labiau linkę turėti papildomų santykių nei vyrai, kurių testosterono lygis yra žemas (Booth & Dabbs, cit. iš Ali & Naylor, 2013). Taip pat nustatyta, kad testosteronas yra teigiamai susijęs su žodine ir fizine agresija, dominavimu, aštresnių pojūčių ieškojimu, nuviliančiais profesiniais pasiekimais bei nusikalstamu, smurtiniu ir asocialiu elgesiu. Tuo tarpu, mažesnis serotonino kiekis yra impulsyvaus ir smurtinio elgesio rizikos veiksnys (Young & Leyton, 2002). Young ir Leyton (2002) nustatė, jog sumažėjęs serotonino kiekis neigiamai veikia nuotaiką ir elgesį, o padidėjęs serotonino kiekis pagerina socialinę sąveiką ir sumažina agresiją. Kitas tyrimas, kurio metu buvo tirti dvyniai, įvertino, ar genetiniai veiksniai turi įtakos intymaus partnerio smurtui. Nustatyta, kad genetika galėjo paaiškinti atitinkamai 16 % ir 15 % fizinės agresijos vykdymo ir tapimo fizinio smurto aukomis atvejų (Hines & Saudino, 2002). Taip pat atitinkamai 22 % ir 25 % psichologinės agresijos vykdymo ir tapimo aukomis atvejų. Teigiama, kad smurto ar agresijos aukos pasižymi genetiškai paveiktu elgesiu, kuris gali sukelti agresyvią kitų reakciją. Be to, aukos turi polinkį pasirinkti agresyvius partnerius dėl genetiškai paveiktų bruožų sutapimo (Saudino & Hines, 2007). Visi šie rezultatai rodo, kad genetiniai, įgimti ir organiniai veiksniai gali turėti įtakos smurtui romantiniuose santykiuose.

1.3.3. Psichologinė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva

Psichologinė intymaus partnerio smurto perspektyva yra sutelkta į įvairius psichologinius veiksnius, turinčius įtakos polinkiui smurtauti ar tapti smurto auka, tokius kaip psichopatologija, asmenybės sutrikimai, prierašumas, piktnaudžiavimas psichotropinėmis medžiagomis, žema savigarba, bendravimo sunkumai, prasti problemų sprendimo įgūdžiai ir t.t. (Ali & Naylor, 2013). Tyrimai, atlikti su smurtautojais ir jų aukomis, nurodo, kad smurtaujantys vyrai ir smurtą patiriančios moterys pasižymi psichopatologija ir kenčia nuo psichikos sveikatos problemų: depresijos bei asmenybės sutrikimų, įskaitant asocialų ir ribinį asmenybės sutrikimą (Ali & Naylor, 2013). Asmenybės sutrikimai yra labiau paplitę tarp smurtaujančių partnerystėje gyvenančių ar vedusių vyrų, palyginus su mažiau smurtaujančiais asmenimis. Dutton ir Starzomski (1994) tyrė smurtaujančius vyrus ir nustatė, kad 79 % tyrimo

dalyvių turėjo asmenybės sutrikimų, o 37 % – kentėjo nuo ribinio asmenybės sutrikimo. Be to, smurtautojai pasižymėjo žymiai dažnesniu, didesnio masto ir ilgesnės trukmės pykčiu, pavydo jausmu, trauminiais simptomais, tokiais kaip disociacija, miego sunkumai, nerimas ir depresija, palyginus su nesmurtiniais nusikaltėliais (Dutton & Starzomski, 1994). Tuo tarpu, patyrusios smurtą moterys taip pat dažniau išgyveno baimę, kentėjo nuo ribinio asmenybės sutrikimo, PTSS ir depresinių sutrikimų, priklausomybės nuo psichoaktyvių medžiagų ir buvo labiau linkusios į savižudišką elgesį.

Prieraišumo teorija teigia, kad intymaus partnerio smurtas gali būti sutrikusio prisirišimo prie partnerio rezultatas. Bowlby (1977) pabrėžė, kad prieraišumas – tai procesas, kurio metu kūdikis ieško artumo prie pirminės identifikuotos prieraišumo figūros (dažniausiai motinos) nerimą keliančiose situacijose (Bowlby, cit. iš Ali & Naylor, 2013). Pasitikėjimas prieraišumo figūra ir užtikrintumas dėl jos prieinamumo vystosi lėtai ir formuojasi vaikystėje bei paauglystėje. Per šiuos metus susiformavę lūkesčiai išlieka santykinai nepakitę visą likusį gyvenimą. Pasikartojantis nepatenkintų prieraišumo poreikių išgyvenimas vaiko augimo metais gali lemti sutrikusius prieraišumo modelius suaugusiųjų santykiuose (Ali & Naylor, 2013). Mokslininkai patvirtina, kad vaikų ir suaugusiųjų prieraišumo modeliai yra panašūs. Vaikystėje susiformavęs prieraišumas yra tarsi šablonas, kuris yra naudojamas būsimuose santykiuose, ir turi įtakos tam, kaip žmonės bendrauja su savo romantiniais partneriais (Fraley & Shaver, cit. iš Araújo et al., 2026). Taigi, neadaptyvus prieraišumas prie partnerio galėtų paaiškinti intymaus partnerio smurtą, nes vaikystėje patyrus nuolatinę prievartą ir nepatenkintus ar sutrikusius prisirišimo poreikius, kuriami darbiniai santykių modeliai, kuriems būdingas atstūmimas, vaidmenų pasikeitimas ir baimė (Hines & Saudino, 2002). Pastebima, kad nepalankios vaikystės patirtys lemia nesaugaus prieraišumo tipo vystymąsi. Pavyzdžiui, emocinė ir fizinė nepriežiūra vaikystėje gali lemti vengiančio prieraišumo tipo formavimąsi, o smurto patirtis namų aplinkoje, tėvų ar globėjų psichopatologija bei psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas yra susiję su ambivalentiško ar nerimastingo prieraišumo tipo formavimusi (Araújo et al., 2026). Araújo su kolegomis (2026) akcentuoja, kad asmenims, patyrusiems nepalankias vaikystės patirtis, dažnai sunku užmegzti ir palaikyti sveikus santykius suaugus. Žmonės tikisi, kad kiti bus priešiški, atstumiantys ir nepasiekiami, todėl jie patys elgiasi taip pat intymiuose santykiuose. Pastebima, kad smurtaujantys vyrai ar moterys paprastai pasižymi prieraišumo tipu, kuriam būdingas susirūpinimas, baimė ir nerimas (Hines & Saudino, 2002). Šie vyrai ir moterys praneša apie nepatenkintus prieraišumo poreikius, pernelyg didelę priklausomybę nuo savo partnerių, baimę būti atstumtiems ir apleistiems, jaučiamą diskomfortą dėl artumo ir pavydą. Nerimastingas ir dezorganizuotas prieraišumo tipas buvo labiau paplitęs ir tarp

intymaus partnerio smurto aukų (Hines & Saudino, 2002). Taigi, susiformavęs nesaugus prieraišumo tipas gali būti laikomas intymaus partnerio smurto priežastimi.

Intymaus partnerio smurtą didelė dalis tyrėjų grindžia Alberto Banduros (1977) Socialinio mokymosi teorija, kuri teigia, kad įvairios elgesio formos yra išmokstamos per stebėjimą, yra modeliuojamos. Tai reiškia, kad vaikystėje matant smurtą artimoje aplinkoje, jis gali būti perduodamas iš kartos į kartą, vyrauti vėlesniuose tarpasmeniniuose santykiuose (Bandura, cit. iš Ali & Naylor, 2013) ir taip pasireikšti „smurto ciklas“ (Vachhani et al., 2017). Manoma, kad smurtinių įvykių stebėjimas arba tiesioginė smurto patirtis, gali lemti tokio elgesio toleravimą arba imitavimą suaugusiųjų santykiuose. Pavyzdžiui, moterų, kurios buvo mušamos, sūnūs dažniau muša savo intymius partnerius, o kai kuriais atvejais jie ir patys buvo mušami vaikystėje (Jewkes et al., 2002). Na, o mušamų moterų dukros dažniau būna mušamos suaugus. Moterys, kurias vaikystėje mušė tėvai, taip pat suaugusios dažniau patiria smurtą iš intymių partnerių (Jewkes et al., 2002). Tai reiškia, kad smurto patirtis vaikystėje moko vaikus, kad toks elgesys tam tikromis aplinkybėmis yra normalus ir net priimtinas dalykas, už kurį nebus susilaukta bausmės. Taip asmenys išmoksta smurtauti arba toleruoti smurtą (Capaldi et al., 2012). Taigi, vaikystėje patirta smurto artimoje aplinkoje patirtis, įskaitant smurtą prieš vaikus ir tokio elgesio stebėjimą, sustiprina smurto normalizavimą, taip padidindama smurtavimo arba susitaikymo su smurtu tikimybę.

1.3.4. Socioekonominė intymaus partnerio smurtą aiškinanti perspektyva

Kalbant apie socioekonominis veiksniai, intymaus partnerio smurtas didžia dalimi yra susijęs su nelygiaverte moterų padėtimi tarpasmeniniuose santykiuose ir visuomenėje plačiąja prasme (Jewkes, 2002). Kai kuriuose seniau atliktuose moksliniuose tyrimuose yra aptarinėjamas skurdas ir su juo susijęs stresas, kaip vieni iš svarbiausių intymaus partnerių smurto veiksnių. Teigiama, kad skurdas siejasi su intymaus partnerio smurtu per stresą (Jewkes, 2002). Smurtas artimoje aplinkoje gali atsirasti dėl streso, o skurdą patiriantys vyrai turi mažiau išteklių sumažinti ar įveikti patiriamą stresą (Hotaling & Sugarman, cit. iš Jewkes, 2002). Ekonominė nelygybė skurdo kontekste gali būti labai svarbi. Pavyzdžiui, esant situacijai, kai iš šeimos narių dirba tik moteris arba ji uždirba daugiau pinigų nei vyras, gali nulemti didesnę riziką pasireikšti intymaus partnerio smurtui (Jewkes, 2002). Taip yra todėl, kad nepasiturintys vyrai nesijaučia galintys įgyvendinti savo „sėkmingo vyriškumo“ idėjų, tokių kaip šeimos aprūpinimas ir jos apsaugos užtikrinimas, o dėl to atsiradęs stresas padidina tikimybę, kad jie smurtaus prieš moteris (Hotaling & Sugarman, cit. iš Jewkes, 2002). Ne paslaptis, kad ir šiais laikais visuomenėje vyrauja tradiciniai lyčių lūkesčiai: vyrai gali būti

matomi ir save suvokti esant „šeimos galvomis“, pagrindiniais šeimos maitintojais, kuriems svarbu turėti gerą darbą ir išlaikyti šeimą. Kadangi smurtas yra siejamas su moterų konservatyvių lyčių vaidmenų pažeidimu arba iššūkiais vyrų privilegijai, smurtas prieš moteris gali būti suprantamas kaip vyriškos galios ir dominavimo demonstravimas (Jewkes et al., 2002). Taigi, smurtas intymiuose santykiuose gali pasireikšti dažniau tais atvejais, kai moterys „išeina“ iš tradicinio šiai lyčiai priskiriamo vaidmens ir vyrai pajaučia grėsmę savo autoritetui.

1.4. Nepalankios vaikystės patirtys ir intymaus partnerio smurtas

Mokslinė literatūra nurodo sąsajas tarp įvairių nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurtinio elgesio. Susidūrimas su nepalankiomis patirtimis vaikystėje, įskaitant fizinę, psichologinę ir seksualinę prievartą, yra susijęs tiek su padidėjusia intymaus partnerio smurtavimo tikimybe, tiek su buvimu smurto auka suaugus (Capaldi et al., 2012; McKinney et al., 2009; Miedema et al., 2023; Nikulina et al., 2021; Thulin et al., 2021; Whitfield et al., 2003). Įdomu, kad didėjant smurto patirčių vaikystėje skaičiui, moterų viktimizacijos ir vyrų smurto vykdymo rizika padidėja net iki 60-70 % (Whitfield et al., 2003). Taigi, kadangi didelė dalis tyrimų nurodo ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto, vertėtų plačiau aptarti tyrėjų pateikiamus rezultatus.

Hoskins ir Kunkel (2020) atliktu kokybiniu tyrimu siekė panagrinėti 15-os smurtautojų nepalankiais vaikystės patirtis. Tyrimo dalyviai pranešė, kad dažnai susidurdavo su įvairiomis nepalankiomis vaikystės patirtimis. Kiekvienas apklaustas vyras užsiminė bent apie tris tokias patirtis. 73,3 % vyrų buvo patyrę psichologinę, 86,7 % – fizinę ir 13,3 % – seksualinę prievartą. 73,3 % buvo patyrę emocinę, o 20 % – fizinę nepriežiūrą; 86,7 % – tėvų išsiskyrimą (Hoskins & Kunkel, 2020). 40 % tyrimo dalyvių buvo smurto prieš motiną liudininkais. 46,6 % jų gyveno su asmenimis, kurie piktnaudžiavo narkotinėmis medžiagomis, 26,6 % – su žmonėmis, kurie turėjo psichikos sutrikimų, 13,3 % – su įkalintais asmenimis (13,3 %). Tačiau smurtaujantys vyrai susidūrė ir su kitomis nepalankiomis vaikystės patirtimis, tokiais kaip bendraamžių, brolių ir seserų išnaudojimas, tėvų mirtis (Hoskins & Kunkel, 2020). Dažnai tokios patirtys būna ignoruojamos dėl turimų įsitikinimų ir tendencijos jas normalizuoti (pvz., sakoma „berniukai bus berniukai“ arba „mirtis yra natūrali gyvenimo dalis“). Be to, interviu atskleidė, kad nepalankios vaikystės patirtys buvo susijusios su jaučiamomis intensyviomis neigiamomis emocijomis, pvz., liūdesiu, baime, nerimu (Hoskins & Kunkel, 2020). Taip pat šios patirtys lėmė žemą vyrų savivertę; savęs kaltinimą dėl patirtų negandų; bejėgiškumo prieš užgauliotojus jausmą; ir įsitikinimus, pateisinančius fizinio smurto naudojimą.

Nors tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurtinio elgesio yra teigiamas, stiprus ir nuoseklus ryšys, sąsajos gali skirtis, priklausomai nuo vaikystėje patirtų traumų ir partnerio smurto tipų (Mair et al., 2012). Pavyzdžiui, vieno tyrimo autoriai nustatė, kad seksualinė prievarta vaikystėje buvo susijusi tiek su moterų smurtu prieš partnerius vyrus, tiek su vyrų smurtu prieš partneres moteris suaugusiojo amžiuje, o fizinės prievartos patirtis buvo susijusi tik su vyrų smurtu prieš moteris (Afifi et al., 2008). Nikulina su kolegomis (2021) nustatė, kad vaikystėje patirtas fizinis smurtas bei psichologinė prievarta buvo susijusi tiek su jaunų suaugusiųjų smurtavimu intymiuose santykiuose, tiek su viktimizacijos rizika. Augimas su teistu globėju buvo susijęs su fizinės agresijos išraiškomis, o patirta fizinė prievarta – su pakartotinio smurto patyrimu (reviktimizacija) intymiuose santykiuose suaugus (Nikulina et al., 2021). Taigi, tyrimuose buvo pastebėta, kad skirtingos nepalankių vaikystės patirčių rūšys su intymaus smurto patyrimu ar vykdymu siejasi skirtingai, skirtumai buvo pastebėti ir tarp lyčių.

Whitfield ir kolegų (2003) tyrime rizika moterims tapti intymaus partnerio smurto aukomis buvo didesnė, kai fizinę prievartą vaikystėje jos patyrė dažniau. Lygiai taip pat buvo pastebėta didesnė vyrų rizika smurtauti prieš savo partnerę, kai jie patys patyrė fizinę prievartą vaikystėje. Fizinė prievarta vaikystėje padidino moterų viktimizacijos ir vyrų smurto riziką daugiau nei 2 kartus (Whitfield et al., 2003). Panašūs rezultatai buvo gauti ir seksualinės prievartos atveju. Moterys, patyrusios seksualinę prievartą, turėjo maždaug 1,8 kartus didesnę intymaus partnerio smurto riziką. Tuo tarpu, kontaktinės seksualinės prievartos patirtis vyrams taip pat buvo susijusi su padidėjusia rizika vykdyti smurtą prieš savo intymią partnerę ir buvo didžiausia, jei ši prievarta įvyko iki 12 metų mažiau – šioje tiriamųjų imtyje nusikalstamumo rizika padidėjo daugiau nei 3 kartus (Whitfield et al., 2003). Taip pat šiame tyrime buvo atsižvelgta ir į smurto artimoje aplinkoje stebėjimo įtaką smurtavimui ar tapimui smurto auka ateityje. Konkrečiai, buvo tirta motinos mušimo stebėjimo vaikystėje patirtis. Rezultatai rodo, kad moterims rizika, kad prieš jas smurtaus partneris, buvo didesnė, kai jos buvo mačiusios savo motinas mušamas (Whitfield et al., 2003). Be to, šią riziką didino smurto matymo dažnis. Tuo tarpu, vyrai, kurie matė savo motinas mušamas, turėjo apie 2 kartus didesnę riziką smurtauti prieš savo partnerę ateityje. Ši rizika nepriklausė nuo smurto stebėjimo dažnio.

Thulin ir kolegų (2021) atliktas tyrimas nagrinėjo nepalankius išgyvenimus paauglystėje ir smurtą intymioje partnerystėje suaugus, praėjus 15-ai metų nuo patirtos traumos. Rezultatai nurodo, kad paauglystėje patirtos nepalankios patirtys šeimoje prognozuoja tarpasmeninį smurtą ateityje (Thulin et al., 2021). Taip pat buvo pastebėtas smurtinių veiksmų stebėjimo bendruomenėje vaidmuo. Nustatyta, kad smurtinio elgesio matymas bendruomenėje daug labiau nuspėjo smurtą ateityje nei viktimizacija ar smurto stebėjimas šeimos aplinkoje

(Thulin et al., 2021). Šiuos rezultatus galima paaiškinti tuo, kad paauglystė yra unikalus vystymosi laikotarpis, kai didėja savarankiškumas tarpasmeniniame gyvenime, jaunuoliams pradeda daug labiau rūpėti draugų nuomonė ir romantiniai santykiai. Paaugliai paprastai daugiau laiko praleidžia ne namuose, bet mokykloje arba su draugais ir kitais bendraamžiais, o tai padidina tikimybę, kad bus labiau paisoma bendruomenės ar socialinio rato normų (Thulin et al., 2021). Didesnis smurto lygis bendruomenėje gali neigiamai paveikti jaunuolio vystymąsi ir idėjų, vertybių ar požiūrių formavimąsi. Taigi, tokie veiksniai kaip nepalanki kaimynystė, smurtas socialinėje aplinkoje ir gyvenimas bendruomenėje, kuri lėčiau atsigauna po ekonominio nuosmukio, padidina intymaus partnerio smurto riziką suaugus (Copp et al., 2015). Šie rezultatai rodo, jog svarbu suprasti kontekstinius (situacinius) veiksnius, turinčius įtakos individualiam vystymuisi, kurie galėtų lemti intymaus partnerio smurtą ateityje.

Miedema ir kitų (2023) atliktas tyrimas taip pat fokusavosi ties nepalankiomis vaikystės patirtimis bendruomenėje: smurto stebėjimu bendruomenės aplinkoje ir fizinio smurto, kurį vykdė bendruomenės narys, patirtimi. Šios nepalankios patirtys buvo dažnos visoje tiriamųjų imtyje ir paprastai pasireiškė kartu su įvairiomis kitomis nepalankių vaikystės patirčių formomis. Pastebėta, kad moterys, kurios vaikystėje šeimos aplinkoje patyrė fizinę, seksualinę ir emocinę prievartą, bei susidūrė smurto patirtimi bendruomenėje (stebėjo smurtą arba tapo fizinio smurto auka), turėjo beveik 4 kartus didesnę tikimybę patirti fizinį ir (arba) seksualinį intymaus partnerio smurtą jauno suaugusiojo amžiuje, palyginus su kontroline grupe (Miedema et al., 2023). Be to, moterys, patyrusios minėtas nepalankias patirtis vaikystėje, buvo atitinkamai 4,85 ir 3,31 kartus labiau linkusios fiziškai ir (arba) seksualiai smurtauti prieš savo partnerį. Vis dėlto, vyrų tarpe nebuvo pastebėtas ryšys tarp jų nepalankių vaikystės patirčių ir fizinio ir (arba) seksualinio smurto patyrimo iš intymios partnerės (Miedema et al., 2023). Tačiau vyrai, susidūrę su smurto patirtimi bendruomenėje, turėjo beveik 4 kartus didesnę tikimybę, kad fiziškai ir (arba) seksualiai smurtaus prieš savo partnerę. Jie dažniau atlikdavo smurtinius veiksmus prieš partnerę, palyginus su kontroline grupe.

Tyrėjai pastebi, kad nepalankios vaikystės patirtys ir intymus partnerio smurtas siejasi per kitus konstruktus. Mair ir kitų (2012) tyrimo rezultatai rodo, kad vyrų nepalankios vaikystės patirtys siejasi su jų smurtu prieš partneres per vyrų nerimą, impulsyvumą ir alkoholio vartojimą. Vyrų nepalankios patirtys vaikystėje siejasi su moterų smurtu prieš juos per vyrų depresiją (Mair et al., 2012). Galiausiai, moterų nepalankios patirtys vaikystėje siejasi tiek su vyrų smurtu prieš partneres, tiek su moterų smurtu prieš partnerius per moterų depresiją. Visi šie ryšiai buvo teigiami ir reikšmingi. Taigi, nerimas, depresija, impulsyvumas ir alkoholio vartojimas gali sąveikauti ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio

smurto. Kitame tyrime Roberts su kolegomis (2011) nustatė, kad vyrauja ryšys tarp neseniai patirtų stresinių įvykių ir nepalankių vaikystės patirčių, todėl asmenims, susidūrusiems su dideliu stresu ir nepalankiomis patirtimis vaikystėje, ypač padidėja rizika vykdyti smurtinius veiksmus savo partnerio atžvilgiu. Pastebėta, kad neseniai patirtų stresinių įvykių ir intymaus partnerio smurto ryšys yra stipriausias tarp asmenų, patyrusių nepalankias patirtis vaikystėje. Vyrams, patyrusiems daug nepalankių vaikystės patirčių, praėjusių metų stresiniai įvykiai buvo susiję su 8,8 % padidėjusia smurtavimo prieš intymų partnerį rizika (Roberts et al., 2011). Tačiau tų vyrų, kurie patyrė mažiau nepalankių vaikystės patirčių, rizika padidėjo tik 2,3 %. Moterims, patyrusioms daug nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo rizika padidėjo net 14,3 %, kai tuo tarpu mažiau nepalankių vaikystės patirčių patyrusioms – 2,5 % (Roberts et al., 2011). Šie rezultatai rodo, kad vyrauja sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių, streso ir intymaus partnerio smurto.

Apibendrinant aukščiau aprašytus tyrimų rezultatus, galima teigti, kad mokslinėje literatūroje sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto yra plačiai dokumentuotos. Tyrėjai nurodo, kad nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios tiek su intymaus partnerio smurtavimu, tiek su buvimu smurto auka suaugus (Capaldi et al., 2012; McKinney et al., 2009; Miedema et al., 2023; Nikulina et al., 2021; Thulin et al., 2021; Whitfield et al., 2003). Vis dėlto, vertėtų panagrinėti, ar šiems kintamiesiems bei jų ryšiui turi įtakos papildomas konstruktas, toks kaip emocijų reguliavimas, kuris yra laikomas svarbia psichologijos tema (Gross, 2008) ir reiškia emocijų suvokimą bei jų priėmimą, taip pat asmens gebėjimą veikti, atsižvelgiant į savo tikslus (Gratz & Roemer, 2004). Platesnis emocijų reguliavimo nagrinėjimas gali padėti geriau suprasti nepalankias vaikystės patirtis, intymaus partnerio smurtą ir ryšį tarp šių kintamųjų.

1.5. Emocijos ir jų reguliavimas

1.5.1. Emocijų samprata

Emocija – tai santykio su aplinka, kitais žmonėmis ir pačiu savimi išgyvenimas konkrečiomis aplinkybėmis (Bagdonas ir Bliumas, 2019). Gali būti specifinės neigiamos (pvz., liūdesys, baimė, pyktis) ir teigiamos (pvz., džiaugsmas, laimė, meilė) afektinės būsenos. Emocijos „atsiskleidžia“ greitai – per kelias sekundes ar minutes (Gross, 2008). Jos kyla tada, kai asmuo atsižvelgia į situaciją ir supranta, kad ji yra svarbi jo dabartiniams tikslams. Nesvarbu, koks žmogaus tikslas (ilgalaikis ar trumpalaikis, sąmoningas ar nesąmoningas) ir kokią prasmę jam turi situacija, būtent tai sukelia emocijas (Gross, 2015). Kintant tikslui arba

prasmei, pasikeis ir emocijos. Be to, emocijos apima elgesio, subjektyvios patirties ir periferinius fiziologinius pokyčius, kuriuos sukelia autonominė nervų ir neuroendokrininė sistemos (Gross, 2008). Dėl šių mechanizmų emocijos parengia asmenis specifiniams, su emocijomis susijusiems veiksams. Paprastai emocijas sukelia konkretūs įvykiai, o jos iššaukia elgsenos reakcijas (Gross, 2008). Elgesio pokyčiai atitinka situaciją: nulemia atsitraukimą arba puolimą. Pavyzdžiui, kai žmogus patiria pykčio emociją, jam gali kilti noras artintis prie emociją sukėlusio asmens, jį aprėkti, jam trenkti ir pan. Taigi, situaciniai veiksniai iššaukia tam tikras emocijas ir elgsenos reakcijas, kurios savaip paveikia situaciją.

Priklausomai nuo konteksto, emocijos gali būti naudingos arba žalingos. Emocijos yra naudingos, kai tinkamai „nukreipia“ juslinį apdorojimą, skatina sprendimų priėmimą, suteikia informaciją apie geriausią veiksmų eigą, informuoja apie kitų žmonių elgesio ketinimus ir motyvuoja socialiai tinkamą elgesį (Gross, 2015). Naudingomis emocijomis galima laikyti baimės epizodus, kurie verčia išvengti potencialiai mirtinų muštynių; laimės epizodus, kurie sustiprina naujas draugystes; pykčio epizodus, skatinančius kovoti dėl rūpimų dalykų ir t.t. Emocijos yra žalingos, kai jos yra netinkamo intensyvumo, trukmės, dažnio ar tipo konkrečiai situacijai ir netinkamai iškreipia pažinimą bei elgesį (Gross & Jazaieri, cit. iš Gross, 2015). Nenaudingų emocijų pavyzdžiais gali būti pyktis, kuris priverčia pakenkti sau ar mylimam žmogui; juokas, kuris įžeidžia; nerimas, kuris sukelia sunkumų žmogui socialinėje ar darbo erdvėje. Būtent tokios nenaudingos emocijos ir jų sukelti elgesio atsakai skatina atkreipti dėmesį į emocijų reguliavimą.

1.5.2. Emocijų reguliavimo samprata

Emocijų reguliavimas yra laikomas svarbia psichologijos tema ir reiškia bandymus paveikti, kokias emocijas žmogus patiria, kada ir kaip jas patiria bei išreiškia (Gross, 1998; Gross, 2008). Emocijų reguliavimas yra daugiamatis procesas ir apima emocijų suvokimą, supratimą ir aiškumą, kokias emocijas asmuo jaučia, bei gebėjimą patirti emocijas be antrinio neigiamo emocinio atsako į emocijas (Gratz & Roemer, 2004). Šis procesas taip pat apima asmens gebėjimą veikti, atsižvelgiant į savo tikslus, o ne impulsyviai. Pažymėtina, kad emocijų reguliavimas gali būti įvairių formų, įskaitant susitelkimą į kvėpavimą, pagalvės mušimą, žinučių rašymą draugui, bėgiojimą, psichoaktyvių medžiagų vartojimą, knygos skaitymą, galvojimą apie situaciją kitaip ir t.t. Daugeliu atvejų emocijų reguliavimas yra sąmoningas, kaip tarkime, sąmoningas juoko slopinimas iš netinkamo vaiko elgesio (Gross, 2015). Tačiau emocijų reguliavimas gali būti vykdomas ir už sąmoningo suvokimo ribų, pvz., kai žmogus greitai nusigręžia nuo nerimą keliančio vaizdo. Be to, emocijų reguliavimas gali

būti vidinis ir išorinis (Gross, 2015). Dažnai žmogus yra suinteresuotas reguliuoti savo emocijas – tai vidinis emocijų reguliavimas. Išorinis emocijų reguliavimas yra tada, kai asmuo yra suinteresuotas reguliuoti kito žmogaus emocijas. Išoriniam emocijų reguliavimui ypatingas dėmesys yra skiriamas raidos psichologijoje (pvz., tėvų ir vaikų santykiuose). Visgi, Gross (2015) teigia, jog tas pats veiksmas gali turėti ir vidines, ir išorines emocijų reguliavimo funkcijas, pvz., mama gali nuraminti verkiantį vaiką, kad pati nepradėtų pykti.

Nors emocijos dažnai pasireiškia netikėtai ir greitai, jas paprastai galima kontroliuoti, kai emocinė būseną tiesiogiai veikia kokį nors asmeniui svarbų tikslą (Gross et al., 2011). Taigi, esminis emocijų reguliavimo bruožas yra tikslo aktyvinimas, siekiant paveikti emocijų trajektoriją. Kartais šis tikslas yra pats siekiamas galutinis rezultatas, pvz., galiu reguliuoti savo liūdesį, kad jausčiausi mažiau liūdnas (Gross et al., 2011). Tačiau kartais emocijų reguliavimo tikslas yra tik priemonė pasiekti kokį nors kitą tikslą, pvz., norėdamas gauti darbą, galiu būti motyvuotas atrodyti labiau susidomėjęs pokalbiu, nei iš tikrųjų esu. Nors mokslinėje literatūroje yra akcentuojamas žmogaus gebėjimas veikti, atsižvelgiant į savo tikslus, Thompson (1944) pabrėžia, kad vertinant emocijų reguliavimą būtina atsižvelgti ne tik į asmens tikslus, bet ir į situaciją, nes emocijų reguliavimą galima suprasti ir įvertinti tik tam tikrame kontekste. Žinios apie konkrečias žmogaus naudojamas emocijų reguliavimo strategijas, nesant informacijos apie kontekstą, kuriame jos naudojamos, gali suteikti mažai informacijos apie žmogaus gebėjimą veiksmingai reguliuoti savo emocijas (Thompson, 1994). Vietoj to, adaptyvus emocijų reguliavimas apima lankstumą naudojant emocijų reguliavimo strategijas, prisitaikant prie situacinių veiksnių. Taigi, situacijos konteksto supratimas gali būti toks pat svarbus, kaip ir atsižvelgimas į žmogaus tuo metu turimus asmeninius tikslus.

Paklausti apie emocijų reguliavimą, žmonės dažnai apibūdina pastangas sumažinti neigiamas emocijas, ypatingą dėmesį skirdami pykčio, liūdesio, nerimo patirtims ir su tuo susijusiam elgesiui mažinti (Gross, 2015). Taip pat pranešama apie pastangas sureguliuoti teigiamas emocijas, fokusuojantis į meilės, susidomėjimo ir džiaugsmo jausmus. Tai atspindi motyvaciją sumažinti neigiamas afektines būsenas ir didinti teigiamus išgyvenimus. Žmonės gali siekti keisti emocijų intensyvumą – emocijų patyrimą ar elgesį (pvz., slėpdami patiriamą nerimą nuo kolegų darbe), emocijų trukmę (pvz., pasidalydami geromis naujienomis su kitais), emocinio atsako kokybę (pvz., pamatydami humoristinę gėdingos situacijos pusę) (Gross et al., 2011). Thompson (1994) manymu, adaptyvus emocijų reguliavimas būtent ir apima emocijų intensyvumo ar trukmės (emocijų patirties) keitimą, o ne atskirų patiriamų emocijų keitimą ar jų pašalinimą. Manoma, kad emocijų patirties keitimas padeda sumažinti su emocijomis susijusį skubėjimą, kad asmuo spėtų sukontroliuoti savo elgesį

(Thompson, 1994). Tai yra gebėjimas slopinti netinkamą ar impulsyvų elgesį ir elgtis pagal norimus tikslus, kai patiriamos neigiamos emocijos.

Suinteresuotumas sumažinti išgyvenamas neigiamas emocijas ir padidinti teigiamas emocijas skatina pažvelgti į emocijų reguliavimo strategijas. Gross su kolegomis (2011) pažymi, kad vienas iš pagrindinių emocijų reguliavimo srities tikslų yra suprasti emocijų reguliavimo strategijas ir įvertinti, ar skirtingos strategijos lemia skirtingus rezultatus. Mokslinėje literatūroje emocijų reguliavimas dažnai aprašomas remiantis: 1) Emocijų reguliavimo proceso modeliu (angl. *The Process Model of Emotion Regulation*) (Gross, 1998) ir 2) Daugiamate emocijų funkcionavimo ir reguliavimo trūkumų konceptualizavimu (angl. *Multidimensional conceptualization of deficits in emotional functioning and regulation*) (Graz & Roemer, 2004). Šias dvi emocijų reguliavimo sampratas reikėtų aptarti šiek tiek plačiau.

1.5.3. Emocijų reguliavimo proceso modelis

Viena dažniausiai naudojamų emocijų reguliavimo tyrinėjimo strategijų yra Emocijų reguliavimo proceso modelis. Šio modelio pagrindą sudaro Modalinis emocijų modelis (angl. *The „Modal Model“ of Emotion*), kuris nurodo emocijų pasireiškimo (generavimo) seką: situacija → dėmesys → įvertinimas → atsakas (Gross, 2008). Ši seka prasideda psichologiškai svarbia situacija, kuri gali būti išorinė (pvz., į mane bėga kirviu mosikuojantis žmogus), arba vidinė (pvz., kyla mintis, kad mane gali persekioti kirviu mosikuojantis vyras). Nepriklausomai nuo to, ar situacija yra išorinė, ar vidinė, ji yra vertinama, atsižvelgiant į šiuo metu aktyvius asmens tikslus (Moors et al., cit. iš Gross, 2015). Būtent šis vertinimas sukelia patirties, elgesio ir fiziologinio atsako sistemų pokyčius. Tada kilusios emocijos ir jų išraiška (reakcija į situaciją) gali pakeisti situaciją, sukėlusią tokį atsaką, o kartu pakeisti ir vėlesnių emocijų pasireiškimą (Gross et al., 2011). Kadangi emocijų patirtis priklauso nuo minėtosios emocijų generavimo sekos, žmogus gali reguliuoti savo emocijas arba keisti jų eigą, įsikišdamas į įvairias šios sekos dalis (Gross et al., 1998). Emocijos gali būti reguliuojamos: situacijos pasirinkimu (angl. *situation selection*), situacijos keitimu (angl. *situation modification*), dėmesingu perkėlimu (angl. *attentional deployment*), kognityviniais pokyčiais (angl. *cognitive change*) ir atsako keitimu (angl. *response modulation*). Kiekvieną šią emocijų reguliavimo strategiją vertėtų paaiškinti plačiau.

Situacijos pasirinkimas reiškia veiksmus, kurie padidina (arba sumažina) tikimybę, kad žmogus atsidurs tokioje situacijoje, kuri sukels pageidaujamas (arba nepageidaujamas) emocijas, pvz., susitarimas nueiti į kiną arba vengimas nemalonaus bendradarbio (Gross, 2015). Situacijos keitimas reiškia veiksmus, kurie tiesiogiai modifikuoja

išorinę situaciją ir aplinką, siekiant pakeisti jos emocinį poveikį, pvz., laiško su neigiamu turiniu ištrynimasis (Gross, 2015). Dėmesingas perkėlimas – tai dėmesio nukreipimas, siekiant paveikti emocinę reakciją, pvz., dėmesio nukreipimas nuo neigiamą emociją sukeliančios įvykio ypatybės į neutralią arba teigiamą emociją keliančią ypatybę (Gross, 2015). Kognityviniai pokyčiai reiškia pasirinkimą, kuri iš kelių galimų emocinių reakcijų bus siejama su situacija. Tai situacijos vertinimo pakeitimas, siekiant pakeisti jos emocinį poveikį. Kognityviniai pokyčiai gali būti pritaikomi išorinei situacijai (pvz., „Šis pokalbis nėra gyvenimo ir mirties klausimas, tai yra galimybė man įgyti daugiau žinių šia tema.“) ir vidinei (pvz., „Stiprus širdies plakimas nėra nerimo požymis, tai reiškia, kad mano kūnas ruošiasi kalbai.“) (Gross, 2015). Galiausiai, atsako keitimas reiškia elgesio ar fiziologinio atsako pakeitimą, emocijai visiškai susiformavus, pvz., cigarečių rūkymas, alkoholio, narkotikų ar maisto vartojimas, siekiant pakeisti savijautą; fiziniai pratimai ir gilus kvėpavimas, siekiant pakeisti fiziologines reakcijas (Gross, 2015).

1.5.4. Daugiamatė emocinio funkcionavimo ir reguliavimo trūkumų konceptualizavimo sistema

Gratz ir Roemer (2004) sukurta Daugiamatė emocinio funkcionavimo ir reguliavimo trūkumų konceptualizavimo sistema yra skirta savybėmis ir deficitu pagrįstiems emocijų reguliavimo sutrikimo procesams. Tyrėjai emocijų reguliavimą apibrėžė kaip daugiamatį konstrukta, apimantį mažiausiai keturis aspektus: 1) emocijų suvokimą ir supratimą; 2) emocijų priėmimą; 3) gebėjimą kontroliuoti impulsyvų elgesį ir elgtis pagal norimus tikslus, kai patiriamos neigiamos emocijas; ir 4) gebėjimą naudoti situacijai tinkamas emocijų reguliavimo strategijas, kad būtų galima lanksčiai modeliuoti emocines reakcijas, siekiant patenkinti individualius tikslus ir situacijos poreikius (Gratz & Roemer, 2004). Atsižvelgiant į tai, reikšmingi bet kurio iš keturių emocijų reguliavimo aspektų trūkumai reiškia emocijų disreguliaciją, o trūkumų nebuvimas identifikuoja adaptyvų emocijų reguliavimą. Be to, Gratz ir Roemer (2004) nurodo, kad yra šešios atskiros, bet susijusios emocijų reguliavimo dimensijos, kuriose asmuo gali susidurti su sunkumais, siekdamas suvaldyti savo emocijas: 1) emocinių reakcijų suvokimo stoka, 2) emocinių reakcijų aiškumo stoka, 3) emocinių reakcijų nepriėmimas, 4) ribota prieiga prie veiksmingų emocijų reguliavimo strategijų, 5) sunkumai kontroliuoti impulsus, patiriant neigiamas emocijas, ir 6) sunkumai ištraukti į elgesį, nukreiptą į tikslo siekimą, kai patiriamos neigiamos emocijos. Tyrėjai teigia, kad svarbu atskirti emocinių reakcijų suvokimą ir supratimą, taip pat atskirti gebėjimą veikti pageidautinais būdais ir

susilaikymą nuo nepageidaujamo elgesio, patiriant neigiamas emocijas (Gratz & Roemer, 2004).

1.6. Nepalankios vaikystės patirtys ir emocijų reguliavimas

Mokslinėje literatūroje yra pastebimas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo. Vaikams, susiduriantiems su nepalankiomis vaikystės patirtimis, dažnai sunku išsiugdyti tinkamus emocijų reguliavimo įgūdžius dėl emocinės paramos ir emocijų reguliavimo modelių stokos, kuriuos demonstruoja tėvai ar globėjai (Araújo et al., 2026). Adaptyvaus emocijų reguliavimo vaikai išmoksta santykių su artimiausiais šeimos nariais, pvz., tėvai ar globėjai padeda nusiraminti, suprasti emocijas ir atitinkamai į jas reaguoti. Kai yra patiriamos nepalankios vaikystės patirtys, vaikams tampa sunku įgyti reikalingus emocijų reguliavimo įgūdžius, dėl ko jiems sunkiau suprasti ir valdyti savo emocijas ateityje (Araújo et al., 2026). Taip pat nepalankios vaikystės patirtys gali nulemti organizmo reagavimo į stresą sistemų ir smegenų vystymosi pokyčius, o tai gali pakeisti emocijų reguliavimo gebėjimus suaugus. Estric su kolegomis (2022) pastebėjo, jog nepalankios vaikystės patirtys sutrikdo smegenų sričių, atsakingų už emocijų reguliavimą, pvz., prefrontalinės žievės, kuri kontroliuoja impulsyvių reakcijų slopinimą ir emocijų apdorojimą, vystymąsi. Šių smegenų sričių vystymosi pakitimai savo ruožtu pakenkia žmogaus gebėjimui veiksmingai reguliuoti savo emocijas.

Kiti tyrėjai taip pat pastebėjo sąsajas tarp trauminių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų. Empiriniame tyrime, kuriame buvo tirti jauni suaugusieji, nustatyta, kad vaikystėje patirtos nepalankios patirtys yra susijusios su prastesne psichologine adaptacija ir sumažėjusiais emocijų reguliavimo gebėjimais vėlesniame gyvenime (Herzog & Schmah, 2018). Gruhn ir Compas (2020) atlikta metaanalizė patvirtina, kad asmenys, kurie susidūrė su daugiau nepalankių patirčių vaikystėje, patiria didesnius emocijų reguliavimo sunkumus, sumažėjusį emocinį aiškumą ir didesnę impulsyvų elgesį. Tokie asmenys yra linkę naudoti mažiau adaptyvių strategijų (pvz., mažiau kognityvinio pervertinimo), vietoj to dažniau renkasi netinkamas įveikos strategijas, tokias kaip permąstymas ir emocinis slopinimas (Gruhn & Compas, 2020). Schweitzer ir kitų tyrime (2026) buvo tirta nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų disreguliacijos sąsaja skubios pagalbos skyriaus pacientų tarpe. Nustatyta, kad pacientai, surinkę aukštus nepalankių vaikystės patirčių įverčius, patyrė žymiai daugiau sunkumų reguliuojant emocijas, lyginant su pacientais, surinkusiais žemesnius nepalankių vaikystės patirčių įverčius. Be to, nepalankių vaikystės patirčių poveikis buvo ypač ryškus sunkumams įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį. Tai reiškia, kad asmenims, patyrusiems daugiau trauminių patirčių, gali būti sunku išlaikyti emocijų kontrolę, siekiant asmeninių ar medicininių

tikslų (Schweitzer et al., 2026). Minėtieji tyrimų rezultatai patvirtina, kad vyrauja ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir gebėjimo tinkamai reguliuoti emocijas ateityje.

1.7. Emocijų reguliavimas ir intymaus partnerio smurtas

Emocijų reguliavimo ir intymaus partnerio smurto sąsajos yra pradedamos vis plačiau tyrinėti. Pastebėta, kad emocijų reguliavimas yra susijęs su intymaus partnerio smurto vykdymu tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai per savo ryšį su kitais šio smurto rizikos veiksniais, pvz., intensyviu alkoholio vartojimu (Maloney et al., 2023). Emocijų reguliavimas gali numatyti intymaus partnerio smurtinį elgesį – jis gali būti tiek rizikos (kai emocijų reguliavimas neefektyvus), tiek apsauginis (kai emocijų reguliavimas efektyvus) veiksnys (Birkley & Eckhardt, 2019). Emocijų reguliavimas yra laikomas kintamuoju, kuris palengvina arba slopina intymaus partnerio smurto vykdymą. Pavyzdžiui, žemas emocijų reguliavimo lygis padidina tikimybę, kad asmuo, turintis aukštą agresijos riziką, smurtaus prieš intymų partnerį. Naudojant silpnas emocijų reguliavimo strategijas gali būti sunkiau įveikti potraukį vykdyti smurtą prieš intymų partnerį, kai atsiranda kognityvinių paklaidų arba neigiamų emocijų (Birkley & Eckhardt, 2019). Ir priešingai, aukštas emocijų reguliavimo lygis gali slopinti intymaus partnerio smurto vykdymą net ir esant kintamiesiems, kurie skatina tokio elgesio apraiškas. Asmens gebėjimas veiksmingai valdyti tuo metu kylančias neigiamas emocijas gali padidinti tikimybę, kad jis įveiks polinkį elgtis smurtaujančiai (Birkley & Eckhardt, 2019). Pavyzdžiui, pastebėta, kad esant aukštam emocijų reguliavimo lygiui, žemas jausmingumas bei emocionalumas ir kiti „šalti“ asmenybės bruožai nėra susiję su smurtavimu prieš intymų partnerį (Caiozzo et al., 2016). Vadinasi, emocijų reguliavimą galima laikyti kintamuoju, kuris skatina arba slopina smurtinį elgesį.

Teigiama, kad intymaus partnerio smurtas atsiranda atsižvelgiant į santykinę veiksnių, kurie „stumia“ jį įgyvendinti, ir tų, kurie „traukia“ jį slopinti, pusiausvyrą (Maloney et al., 2023). Vadinamasis I³ modelis pateikia tris specifinius bet kokio elgesio, įskaitant smurto, interaktyvius prognozuotojus: kurstymą (angl. *instigation*), impulsą (angl. *impellance*) ir slopinimą (angl. *inhibition*). Kurstymas reiškia kontekstinių veiksnių (pvz., išorinė provokacija, ginčas su partneriu) buvimą, kurie skatina agresiją (Maloney et al., 2023). Kai tik įvyksta kurstymas, agresijos tikimybei daro įtaką santykinė impulso ir slopinimo pusiausvyra. Impulso veiksniai yra tie situaciniai ir dispoziciniai kintamieji, kurie padidina agresijos tikimybę, pvz., jei yra teigiamas ryšys tarp pykčio bruožų ir intymaus partnerio smurto, bus didesnė tikimybė pasireikšti agresijai (Birkley & Eckhardt, 2015). Priešingai, slopinantys veiksniai trukdo impulso gebėjimui sustiprinti agresyvų elgesį, paprastai atitraukdami dėmesį nuo kurstymo

veiksnių (Finkel, 2007). Pavyzdžiui, Grom su kolegomis (2021) nustatė, kad psichologinis lankstumas (angl. *psychological flexibility*) yra intymaus partnerio smurto vykdymo slopinantis veiksnys. Jis sumažina kurstymo veiksnių reikšmę tokiomis sąlygomis, kurios paprastai paskatintų intymaus partnerio smurtinį elgesį (pvz., žmogui esant apsvaigimo nuo alkoholio būsenoje). Taigi, slopinančių veiksnių (pvz., sąmoningumo) buvimas padidina tikimybę, kad asmenys nepaisys polinkio elgtis agresyviai, net esant kurstymo ar impulso veiksniams (Maloney et al., 2023). Tobulos audros teorija (angl. *the Perfect storm theory*) (Birkley & Eckhardt, 2019) teigia, kad intymaus partnerio smurtas atsiranda tada, kai asmuo susiduria su stipriais kurstymo ir impulso veiksniais, bet silpnais slopinančiais veiksniais. Emocijų reguliavimas gali būti laikomas slopinančiu veiksniumi, todėl gebėjimas tinkamai reguliuoti emocijas gali leisti asmeniui nepaisyti kurstymo ir impulso veiksnių (Birkley & Eckhardt, 2019). Emocijų reguliavimas gali būti ypač svarbus, kai impulso veiksniai yra susiję su emocijomis, pvz., kai jaučiamas stiprus pyktis ar pavydas.

Moksliniuose tyrimuose nustatyta, kad emocijų reguliavimas yra svarbus veiksnys, turintis įtakos intymaus partnerio smurtavimui. Shorey ir kolegų (2011) atliktame tyrime moterų emocinio sąmoningumo trūkumas (vienas iš emocijų reguliavimo aspektų) buvo teigiamai susijęs su jų psichologinio smurto prieš intymų partnerį vykdymo dažnumu. Vyrų tarpe sunkumai, susiję su į tikslą nukreiptu elgesiu ir impulsų kontrole, emocinio aiškumo stoka ir ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų, buvo teigiamai susiję su jų psichologinio intymaus partnerio smurto vykdymo dažnumu. Tačiau Bliton ir kitų (2016) tyrime tik impulsų kontrolės sunkumai ir emocinio aiškumo stoka buvo susiję su vyrų psichologiniu smurtavimu intymiuose santykiuose. Tuo tarpu, moterų sunkumai, susiję su į tikslą nukreiptu elgesiu ir impulsų kontrole, emocinio aiškumo stoka ir ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų, buvo teigiamai susiję su jų psichologinio smurto vykdymu (Bliton et al., 2016). Shorey ir kolegų (2011) tyrime visi emocijų reguliavimo sunkumai buvo susiję su moterų vykdomu fiziniu intymaus partnerio smurtu. Tarp vyrų tik impulsų kontrolės sunkumai buvo susiję su fiziniu intymaus partnerio smurtu. Kitame tyrime impulsų kontrolės sunkumai, emocinio sąmoningumo trūkumas ir ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų buvo susiję su fiziniu intymaus partnerio smurtu tarp moterų (Bliton et al., 2016). Bliton ir kolegų (2016) tyrime jokie emocijų reguliavimo aspektai nebuvo susiję su vyrų fiziniu intymaus partnerio smurtu. Galiausiai, vyrams sunkumai, susiję su impulsų kontrole ir į tikslą nukreiptu elgesiu, ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų, buvo teigiamai susiję su jų seksualinio smurto vykdymu (Shorey et al., 2011). Moterų emocijų reguliavimo sunkumai nebuvo susiję su seksualiniu intymaus partnerio smurtu. Taigi, nors šiuose apžvelgtuose tyrimuose buvo gauti

skirtingi rezultatai, tačiau negalima nuneigti emocijų reguliavimo svarbos, kalbant apie smurtavimą prieš intymų partnerį.

Kai kurie autoriai akcentuoja, kad emocijų reguliavimas gali sąveikauti su kognityvinio apdorojimo sunkumais, priešiškais polinkiais arba neigiamo poveikio siekiu, kad slopintų arba aktyvintų intymaus partnerio smurtą (Maloney et al., 2023). Agresyvus elgesys, taip pat ir intymaus partnerio smurtas, atsiranda dėl sąveikos tarp pažinimo (socialinės informacijos apdorojimo), emocijų ir elgesio (Eckhardt et al., 2021). Situaciniai veiksniai suaktyvina pažinimo paklaidas, kurios savo ruožtu daro įtaką emociniams procesams (pvz., nereguliuojamam pykčiui), kurie padidina agresijos tikimybę. Dėl šios priežasties kognityvinė elgesio terapija, kuri inkorporuoja pažintinius procesus, emocijas ir elgesį, gali būti naudinga intymaus partnerio smurto korekcijai ir gydymui (Eckhardt et al., 2021). Kognityvine elgesio terapija pagrįstomis intervencijomis siekiama pakeisti mintis, emocijas ar elgesį, pertvarkant agresyvų pažinimą ir taip sumažinant nereguliuojamą pyktį ir su juo susijusį smurtinį elgesį. Taip intymaus partnerio smurto vykdytojams gali būti suteikiami veiksmingi įrankiai, skirti reguliuoti disfunkcines emocijas ir sumažinti tikimybę, kad pažinimo paklaida ir nereguliuojamos emocijos iššauks smurtavimą (Eckhardt et al., 2021). Kitose kognityvinės elgesio terapijos intervencijose agresija gali būti mažinama labiau koncentruojantis į minčių, emocijų ir elgesio reakcijų sąsajų keitimą, ne tiek į minčių pertvarkymą ar emocijų nuraminimą. Pavyzdžiui, priėmimo ir įsipareigojimo terapija (angl. *Acceptance and Commitment Therapy*), siekiama sumažinti emocijų reguliavimo sutrikimus, skatinant psichologinį lankstumą arba asmens gebėjimą pastebėti mintis ir emocijas, reaguoti į jas be gynybiškumo, išlaikyti pageidaujamą elgesį ir sumažinti polinkį vengti stresą keliančių vidinių išgyvenimų (Maloney et al., 2023). Smurtautojams yra padedama pastebėti ir priimti neigiamas emocijas, nustatyti ir toliau siekti jiems svarbių tikslų. Vadinasi, kognityvine elgesio terapija pagrįstos intervencijos gali padėti stiprinti emocijų reguliavimą ir tokiu būdu slopinti agresyvų ir smurtinį elgesį.

1.8. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Nepalankios vaikystės patirtys yra dažnas reiškinyvis visame pasaulyje (Boullier & Blair, 2018; Madigan et al., 2023). Tyrėjai neslepia, kad šios patirtys gali turėti daug neigiamų pasekmių įvairiems žmogaus gyvenimo aspektams. Pranešama apie prastesnius įvairias prievartos ir smurto formas vaikystėje išgyvenusius asmenų fizinius, psichinius, elgesio ir socialinius rezultatus (Thulin et al., 2021) bei didesnes sveikatos problemas (Kalmakis & Chandler, 2015). Be to, susidūrimas su nepalankiomis patirtimis vaikystėje yra susijęs tiek su padidėjusia intymaus partnerio smurtavimo tikimybe, tiek su buvimu smurto auka suaugus

(Capaldi et al., 2012; McKinney et al., 2009; Miedema et al., 2023; Nikulina et al., 2021; Thulin et al., 2021; Whitfield et al., 2003). Intymaus partnerio smurtas, kaip ir nepalankios vaikystės patirtys, yra plačiai paplitusi visuomenės sveikatos problema (Breiding, 2014). Mokslinėje literatūroje yra plačiai aptarinėjami veiksniai, lemiantys intymaus partnerio smurtinį elgesį, bei aukų patiriamos pasekmės. Nustatyta, kad šis smurtas yra teigiamai susijęs su psichopatologija, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimu, stresu, nepasitenkinimu santykiais, nereguliuojamomis neigiamomis emocijomis (Maloney et al., 2023), fiziniais sužalojimais, lėtiniu skausmu, astma, lytiniu keliu plintančiomis infekcijomis, depresija (Roberts et al., 2011), didesne rizika susirgti širdies ir kraujagyslių ligomis ir įsitraukti į savižudišką, rizikingą seksualinį ir nusikalstamą elgesį (Nikulina et al., 2021). Nustatyta, kad emocijų reguliavimas gali numatyti intymaus partnerio smurtą (Birkley & Eckhardt, 2019). Jis yra laikomas kintamuoju, kuris skatina arba slopina tokio smurto vykdymą. Tyrimuose taip pat stebimas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų (Araújo et al., 2026; Gruhn & Compas, 2020; Herzog & Schmahl, 2018; Schweitzer et al., 2026). Ir nors yra duomenų, kad nepalankios vaikystės patirtys siejasi su intymaus partnerio smurto vykdymu per nerimą, depresiją, impulsyvumą, alkoholio vartojimą (Mair et al., 2012), stresą (Roberts et al., 2011) ir kitus konstruktus, iki šiol trūksta žinių, kokį vaidmenį atlieka emocijų reguliavimas ryšyje tarp minėtųjų kintamųjų. Siekiant užpildyti šią spragą mokslinėje literatūroje, dabartiniu tyrimu buvo siekiama nustatyti nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo sunkumų sąsajas suaugusių vyrų imtyje. Šiam tikslui pasiekti buvo išsikelti tokie tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti, kaip nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su emocijų reguliavimo sunkumais ir smurtavimu prieš intymų partnerį bei skirtingomis naudojamo smurto rūšimis.
2. Nustatyti, kaip emocijų reguliavimo sunkumai yra susiję su smurtavimu prieš intymų partnerį ir skirtingomis naudojamo smurto rūšimis.
3. Nustatyti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus ir smurtavimą prieš intymų partnerį bei skirtingas naudojamo smurto rūšis.
4. Nustatyti, ar emocijų reguliavimo sunkumai prognozuoja smurtavimą prieš intymų partnerį bei skirtingas naudojamo smurto rūšis.
5. Įvertinti emocijų reguliavimo sunkumų, kaip moderatoriaus, vaidmenį ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį.

6. Įvertinti emocijų reguliavimo sunkumų, kaip moderatoriaus, vaidmenį ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamų skirtingų smurto rūšių.
7. Palyginti nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir smurtavimo prieš intymų partnerį bei skirtingų naudojamo smurto rūšių įverčius tarp smurtaujančių suaugusių vyrų ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų.

2. METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Šiame tyrime buvo pasirinkta tirti suaugusius vyrus, kadangi mokslinėje literatūroje nurodoma, jog, nors abiejų lyčių atstovai gali tapti intymaus partnerio smurto aukomis, pastebima, kad moterys tokį smurtą patiria dažniau (Forster et al., 2022). Vyrų dažniau naudoja fizinį smurtą prieš savo partnerę, o moterys dažniau kreipiasi į medikus dėl partnerio agresijos (Forster et al., 2022). Šie rezultatai leidžia manyti, jog vyrai įprastai dažniau naudoja smurtą intymiuose romantiniuose santykiuose.

Tyrime iš viso dalyvavo 108 suaugę vyrai, kurių amžius svyravo nuo 20 iki 65 metų, amžiaus vidurkis – 40,9 metai. 43 tiriamieji buvo suaugę, prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtaujantys vyrai, kurių amžius svyravo nuo 20 iki 65 metų, amžiaus vidurkis – 39,6 metai. Šie tiriamieji buvo susirinkti iš įvairių šalies miestų, susisiekus su Lietuvos probacijos tarnyba. Tiriamieji sudarė netikimybinę tikslinę imtį: tai buvo tam tikrus kriterijus atitinkantys dalyviai – prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtaujantys vyrai. Dėl tokio pasirinkto atrankos tipo ši tiriamųjų imtis nėra reprezentatyvi visai suaugusių, prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtaujančių vyrų populiacijai.

Taip pat tyrime dalyvavo 65 bendrosios populiacijos suaugę vyrai, turintys ar turėję intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į). Jų amžius svyravo nuo 21 iki 64 metų, amžiaus vidurkis – 41,7 metai. Šie tiriamieji sudarė netikimybinę patogiosios atrankos tipu surinktą imtį. Dėl tokio pasirinkto atrankos tipo tiriamųjų imtis nėra reprezentatyvi visai suaugusių vyrų, turinčių ar turėjusių intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į), populiacijai.

2.2. Tyrimo instrumentai

Duomenims surinkti buvo sudaryta anketa, į kurią įėjo demografiniai klausimai. Anketa taip pat sudarė Vaikystės traumų klausimynas – trumpoji forma (angl. *The Childhood Trauma Questionnaire – Short Form*) (Bernstein et al., 2003); Emocijų reguliavimo sunkumų skalė (angl. *Difficulties in Emotion Regulation Scale*) (Gratz & Roemer, 2004) ir šiam tyrimui sukurta Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė.

2.2.1. Demografiniai klausimai

Į anketą buvo įtraukti demografiniai klausimai apie tyrimo dalyvių amžių. Taip pat tiriamieji buvo paprašyti nurodyti savo išsilavinimą, dabartinį romantinių santykių statusą ir šių romantinių santykių trukmę (žr. 2 priedą).

2.2.2. Vaikystės traumų klausimynas – trumpoji forma

Vaikystės traumų klausimynas – trumpoji forma (Bernstein et al., 2003) yra plačiai moksliniuose tyrimuose naudojamas instrumentas nepalankioms vaikystės patirtims įvertinti. Klausimyną sudaro 25 klinikiniai teiginiai, kurie yra suskirstyti į penkias subskales: Emocinę prievartą (5 teiginiai), Fizinę prievartą (5 teiginiai), Seksualinę prievartą (5 teiginiai), Emocinę nepriežiūrą (5 teiginiai) ir Fizinę nepriežiūrą (5 teiginiai). Klausimyną taip pat sudaro 3 papildomi teiginiai validumui patikrinti. Kiekvieną teiginį reikia įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „niekada nebuvo tiesa“, 2 - „retai tiesa“, 3 - „kartais tiesa“, 4 - „dažnai tiesa“, 5 - „labai dažnai tiesa“. 7 šio klausimyno teiginiai yra atvirkštiniai (reversiniai). Sudėjus visus balus galima gauti bendrą subskalių ir viso klausimyno balą. Maksimalus klausimyno bendras balas – 125, minimalus – 25. Gavus autorių leidimą tyrime naudoti šį klausimyną, jo teiginiai buvo išversti į lietuvių kalbą.

Bernstein ir kolegų (2003) nurodytas subskalių patikimumas vidinio suderinamumo būdu yra tinkamas, jų Cronbach α : Emocinės prievartos – 0,67; Fizinės prievartos – 0,71; Seksualinės prievartos – 0,76; Emocinės nepriežiūros – 0,86 ir Fizinės nepriežiūros – 0,49. Moksliniame straipsnyje taip pat pateikiami standartizuoti faktorių svoriai, gauti atlikus patvirtinančiąją faktorių analizę. Nustatyta, kad visi teiginiai sudaro penkis faktorius (Emocinės prievartos, Fizinės prievartos, Seksualinės prievartos, Emocinės nepriežiūros ir Fizinės nepriežiūros). Visų faktorių svoriai yra reikšmingi ($p \leq 0,001$) ir skirtingose imtyse svyruoja: Emocinės prievartos – nuo 0,6 iki 0,85; Fizinės prievartos – nuo 0,49 iki 0,91; Seksualinės prievartos – nuo 0,68 iki 0,95; Emocinės nepriežiūros – nuo 0,47 iki 0,9 ir Fizinės nepriežiūros – nuo 0,28 iki 0,79 (Bernstein et al., 2003).

Vaikystės traumų klausimyno – trumposios formos patikimumas buvo įvertintas ir šiame tyrime. Skaičiavimai parodė, kad visų subskalių vidinis suderinamumas yra tinkamas, subskalių Cronbacho α yra aukštos: Emocinės prievartos – 0,94; Fizinės prievartos – 0,92; Seksualinės prievartos – 0,95; Emocinės nepriežiūros – 0,89, ir Fizinės nepriežiūros – 0,87. Skalės struktūrinio validumo patikrinti nepavyko, nes faktorinė analizė turimiems duomenims netinka dėl per mažo tyrimo dalyvių skaičiaus.

2.2.3. Emocijų reguliavimo sunkumų skalė

Viena iš dažniausiai tyrimuose naudojamų skalių emocijų reguliavimui išmatuoti yra Emocijų reguliavimo sunkumų skalė (Gratz & Roemer, 2004), kuri įvertina įvairius emocijų reguliavimo aspektus ir kliniškai reikšmingus emocijų reguliavimo sunkumus. Šią skalę sudaro

36 teiginiai, įvertinantys emocijų reguliavimo sunkumus. Skalę sudaro 6 subskalės: 1) Emocinių reakcijų nepriėmimas (6 teiginiai, atspindintys polinkį į neigiamas antrines emocines reakcijas į neigiamas emocijas arba nepriimtina reakciją į savo kančią); 2) Sunkumai įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį (5 teiginiai, atspindintys sunkumus susikaupti ir atlikti užduotis, kai patiriamos neigiamos emocijos); 3) Impulsų kontrolės sunkumai (6 teiginiai, atspindintys sunkumus išlaikyti savo elgesio kontrolę, kai patiriamos neigiamos emocijos); 4) Emocinio sąmoningumo trūkumas (6 teiginiai, atspindintys polinkį domėtis ir pripažinti savo emocijas); 5) Ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų (8 teiginiai, atspindintys įsitikinimą, kad mažai ką galima padaryti, norint veiksmingai sureguliuoti neigiamas emocijas); 6) Emocinio aiškumo trūkumas (5 teiginiai, atspindintys tai, kiek asmuo suvokia savo patiriamas emocijas). Kiekvieną teiginį reikia įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „beveik niekada“, 2 - „kartais“, 3 - „maždaug pusę laiko“, 4 - „dažniausiai“, o 5 - „beveik visada“. 11 šios skalės teiginių yra atvirkštiniai (reversiniai). Visus balus reikia sudėti, norint gauti bendrą subskalių ir skalės balą. Maksimalus bendras skalės balas – 180, minimalus – 36. Gavus autorių leidimą tyrime naudoti šią skalę, jos teiginiai buvo išversti į lietuvių kalbą.

Gratz ir Roemer (2004) apskaičiuotas subskalių patikimumas vidinio suderinamumo būdu yra puikus, jų Cronbach α : Emocinių reakcijų nepriėmimas – 0,85; Sunkumai įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį – 0,89; Impulsų kontrolės sunkumai – 0,86; Emocinio sąmoningumo trūkumas – 0,8; Ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų – 0,88; Emocinio aiškumo trūkumas – 0,84. Taip pat buvo atlikta tiriamoji faktorių analizė. Rasta, kad visi teiginiai sudaro šešis faktorius, o teiginių svoriai svyruoja: 1) Emocinių reakcijų nepriėmimas – nuo 0,41 iki 0,91; 2) Sunkumai įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį – nuo 0,64 iki 0,88; 3) Impulsų kontrolės sunkumai – nuo 0,4 iki 1; 4) Emocinio sąmoningumo trūkumas – nuo 0,57 iki 0,74; 5) Ribotos prieigos prie emocijų reguliavimo strategijų – nuo 0,45 iki 0,86 ir 6) Emocinio aiškumo trūkumas – nuo 0,42 iki 0,81 (Gratz & Roemer, 2004).

Emocijų reguliavimo sunkumų skalės patikimumas buvo įvertintas ir šiame tyrime. Skaičiavimai parodė, kad visų subskalių vidinis suderinamumas yra tinkamas, subskalių Cronbacho α yra aukštos: 1) Emocinių reakcijų nepriėmimo – 0,86; 2) Sunkumų įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį – 0,9; 3) Impulsų kontrolės sunkumų – 0,94; 4) Emocinio sąmoningumo trūkumo – 0,93; 5) Ribotos prieigos prie emocijų reguliavimo strategijų – 0,87; 6) Emocinio aiškumo trūkumo – 0,85. Taip pat buvo norėta įvertinti skalės struktūrinį validumą, tačiau faktorinė analizė turimiems duomenims netinka dėl per mažo tyrimo dalyvių skaičiaus.

2.2.4. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė

Siekiant įvertinti smurto prieš intymų partnerį vykdymą, buvo sukurta 28 teiginių skalė, matuojanti fizinio, psichologinio (emocinio) ir seksualinio smurtinio elgesio pasireiškimo dažnumą intymiuose romantiniuose santykiuose (žr. 3 priedą). Šią skalę sudaro trys subskalės: 1) Fizinis smurtas (12 teiginių), 2) Psichologinis (emocinis) smurtas (8 teiginiai), ir 3) Seksualinė prievarta (8 teiginiai). Kiekvieną teiginį reikia įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „niekada“, 2 - „retai“, 3 - „kartais“, 4 - „dažnai“, o 5 - „labai dažnai“. Sudėjus visus balus galima gauti bendrą subskalių ir visos skalės balą. Maksimalus bendras skalės balas – 140, minimalus – 28.

Buvo įvertintas sudarytos Smurtavimo prieš intymų partnerį skalės validumas. Rasta, kad subskalių vidinis suderintumas yra puikus ir jos yra tinkamos naudoti tyrimuose. Subskalių Cronbacho α yra aukštos: 1) Fizinio smurto – 0,92; 2) Psichologinio (emocinio) smurto – 0,89; 3) Seksualinės prievartos – 0,93. Taip pat buvo norėta įvertinti skalės struktūrinį validumą, tačiau faktorinė analizė turimiems duomenims netinka dėl per mažo tyrimo dalyvių skaičiaus.

2.3. Atgalinis teiginių vertimas

Gavus autorių sutikimą tyrime naudoti Vaikystės traumų klausimyną – trumpąją formą ir Emocijų reguliavimo sunkumų skalę, šie instrumentai buvo išversti į lietuvių kalbą. Siekiant, kad vertimas būtų kuo tikslesnis, buvo atlikti jų atgaliniai vertimai – asmuo, kuris puikiai moka anglų ir lietuvių kalbas buvo paprašytas išversti instrumentų teiginius iš lietuvių kalbos į anglų kalbą. Pažymėtina, kad didelė dalis atgalinių vertimų buvo identiška originaliems instrumento teiginiams anglų kalba, o kitų teiginių esmė ir prasmė išliko tokia pati ar panaši (pvz., teiginys originalo kalba „Someone tried to make me do sexual things or watch sexual things“ savo prasme yra panašus atgaliniam vertimui: „Someone tried to force me to do sexual actions or watch sexual things“). Keli instrumentų teiginiai buvo šiek tiek patikslinti, kad vertimas būtų dar tikslesnis originaliems instrumento teiginiams (pvz., teiginys „Kai išgyvenu neigiamas emocijas, aš prarandu savikontrolę“ buvo pakeistas į „Kai išgyvenu neigiamas emocijas, aš tampa nekontroliuojamas“; arba teiginys „Manau, kad buvau emociškai užgauliotas“ buvo pakeistas į „Tikiu, kad buvau emociškai užgauliotas“).

2.4. Pilotinis tyrimas

Siekiant įvertinti pasirinktas tyrime naudoti skales ir klausimyną, jų aiškumą bei suprantamumą, buvo atliktas pilotinis tyrimas. Buvo sudaryta anketa: parašytas kreipimasis į

tyrimo dalyvį, informuotas sutikimas, anketos pildymo instrukcijos ir konstruktus įvertinantys teiginiai. Šia anketa elektroniniu formatu buvo pasidalinta su tiriamaisiais iš bendros populiacijos, kurie sudarė netikimybinę, patogiuoju atrankos tipu surinktą imtį. 34 suaugę, intymų(-ę) romantių(-ę) partnerį(-ę) turintys ar anksčiau turėję vyrai ir moterys užpildė anketą ir buvo paprašyti įvertinti ir pakomentuoti teiginių aiškumą, suprantamumą ir su kokiais sunkumais susidūrė pildydami anketą. Didžioji dauguma tiriamųjų teigė, kad visi teiginiai yra suprantami, tačiau buvo palikti du komentarai: dviem tyrimo dalyviams keli teiginiai pasirodė ne iki galo aiškūs arba nepakankamai tikslūs. Į šiuos komentarus buvo atsižvelgta ir teiginiai buvo performuluoti aiškiau (pvz., teiginys „Esu liets savo partnerį(-ę) tokiais būdais ar tokiose vietose, kuriose jis/ji nenorėjo būti liečiamas(-a)“ buvo patikslintas ir galutiniame anketos variante skambėjo: „Esu seksualiai liets savo partnerį(-ę) tokiais būdais ar tokiose vietose, kuriose jis/ji nenorėjo būti liečiamas(-a)“).

Pilotinio tyrimo metu surinkti duomenys buvo panaudoti naujai sukurtos Smurtavimo prieš intymų partnerį skalės validumui ir patikimumui įvertinti – buvo atlikta tiriančioji faktorinė analizė ir apskaičiuotas teiginių vidinis suderintumas (Cronbach alfa). Visgi, tiriamųjų atsakymai nurodė tik nežymias smurto prieš intymų partnerį apraiškas – buvo daug vienodų atsakymų, todėl SPSS programa negalėjo išskirti atskirų faktorių dėl per mažos duomenų sklaidos. Tačiau trijų subskalių patikimumas vidinio suderinamumo būdu yra tinkamas, jų Cronbach α : Fizinio smurto – 0,72; Psichologinio/emocinio smurto – 0,82 ir Seksualinės prievartos – 0,98. Seksualinės prievartos subskalės Cronbach α yra ypač aukšta (galima būtų manyti, kad teiginiai matuoja tą patį), nes galima sakyti nei vienas tiriamasis nenurodė, kad seksualiai smurtauja prieš savo intymų partnerį.

Taip pat buvo mėginta įvertinti Vaikystės traumų klausimyno – trumposios formos ir Emocijų reguliavimo sunkumų skalės validumą ir patikimumą, tačiau tiriančioji faktorinė analizė turimiems duomenims netiko dėl per mažo pilotinio tyrimo dalyvių skaičiaus. Visgi, apskaičiuotas patikimumas vidinio suderinamumo būdu buvo priimtinas. Vaikystės traumų klausimyno – trumposios formos subskalių Cronbach α : Emocinės prievartos – 0,82; Fizinės prievartos – 0,78; Seksualinės prievartos – 0,74; Emocinės nepriežiūros – 0,79 ir Fizinės nepriežiūros – 0,68. Na, o Emocijų reguliavimo sunkumų skalės subskalių Cronbach α : Emocinių reakcijų nepriėmimo – 0,69; Sunkumų įsitraukti į tikslą nukreiptą elgesį – 0,84; Impulsų kontrolės sunkumų – 0,81; Emocinio sąmoningumo trūkumo – 0,69; Ribotos prieigos prie emocijų reguliavimo strategijų – 0,8; Emocinio aiškumo trūkumo – 0,68.

2.5. Tyrimo eiga

Buvo sudaryta galutinė anketa, kurią sudarė kreipimasis į tyrimo dalyvį, informuotas sutikimas, anketos pildymo instrukcijos, demografiniai klausimai ir konstruktus įvertinantys teiginiai.

Siekiant išpildyti tyrimo tikslą, buvo susisiepta su Lietuvos probacijos tarnyba (toliau – Tarnyba). Gavus Tarnybos direktoriaus patvirtintą raštą, informuojantį, kad Tarnyba sudarys sąlygas atlikti tyrimą, buvo susisiepta su Tarnybos Rytų, Vidurio ir Vakarų Lietuvos skyrių viršininkais susiderinti dėl tyrimo organizavimo. Susiderinus tyrimo atlikimo detales ir jo atlikimo formatą, nuoroda į elektroniniu formatu parengtą anketą buvo išsiųsta Tarnybos darbuotojams, galintiems prisidėti prie tyrimo organizavimo. Ši anketa buvo pateikta dėl smurto artimoje aplinkoje prižiūrimiems suaugusiems vyrams. Nuoroda į elektroniniu formatu parengtą anketą taip pat buvo pasidalinta su bendros populiacijos suaugusiais vyrais, turinčiais ar turėjusiais intymią(-ų) romantinę(-i) partnerę(-į) per socialinius tinklus „Facebook“, „Instagram“ ir „Messenger“ su prašymu užpildyti anketą ir, esant galimybei, pasidalinti anketa su kitais asmenimis, atitinkančiais tyrimo dalyvių kriterijus.

2.6. Duomenų analizės metodai

Statistinė duomenų analizė buvo atlikta SPSS programos 26-ąja versija. Ja buvo apskaičiuota aprašomoji statistika (vidurkiai ir standartiniai nuokrypiai) bei tyrime naudotų instrumentų patikimumas vidinio suderinamumo būdu (Cronbach alfa).

Prieš atliekant tolimesnius skaičiavimus, kiekvienam intervaliniam kintamajam buvo patikrintas nuokrypis nuo normaliojo duomenų pasiskirstymo. Vaikystės traumų klausimyno – trumposios formos rezultatų bendro įverčio (Shapiro-Wilk testo $p < 0,001$, SPSS programos nubraižytoje histogramoje duomenys netvarkingai „išsibarstę“, taip pat netolygiai išsidėstę ant linijinės diagramos), nuokrypis nuo normaliojo duomenų pasiskirstymo yra reikšmingas. Patikrinus Emocijų reguliavimo sunkumų skalės bendro įverčio nuokrypį nuo normaliojo duomenų pasiskirstymo, buvo pastebėta, kad, nors Shapiro-Wilk testo $p = 0,007$, tačiau SPSS programos nubraižyta diagrama pavaizdavo ganėtinai gražią „varpo“ formą, duomenys gražiai išsidėstę linijinėje diagramoje, nebuvo nustatyta duomenų išskirčių. Taigi, galima teigti, kad Emocijų reguliavimo sunkumų skalės įverčiai yra „normaliai“ pasiskirstę. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalės bendro įverčio, taip pat smurtavimo prieš intymų partnerį skalės Fizinio smurto, Psichologinio (emocinio) smurto ir Seksualinės privartos subskalių bendrų įverčių (Shapiro-Wilk testo $p < 0,001$, SPSS programos nubraižytoje

histogramoje duomenys netvarkingai „išsibarstę“, taip pat netolygiai išsidėstę ant linijinės diagramos), nuokrypis nuo normaliojo duomenų pasiskirstymo yra reikšmingas. Atsižvelgiant į visa tai, sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamą smurto bendrai bei visų smurto rūšių; sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų; taip pat sąsajos tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamą smurto bendrai bei visų jo rūšių įvertinti buvo apskaičiuotas Spearman koreliacijos koeficientas.

Siekiant išpildyti kitus tyrimo uždavinius ir nustatyti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą fizinį, psichologinį (emocinį) bei psichologinį smurtą atskirai, buvo atlikta paprastoji tiesinė regresinė analizė. Ši analizė buvo atlikta ir siekiant nustatyti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus, taip pat ar emocijų reguliavimo sunkumai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat skirtingas smurto rūšis. Pažymėtina, kad paprastąją tiesinę regresinę analizę galima taikyti ir tiems intervaliniams kintamiesiems, kurių nuokrypis nuo normaliojo duomenų pasiskirstymo yra reikšmingas, tačiau rezultatus reikėtų interpretuoti atsargiau.

Siekiant įvertinti emocijų reguliavimo sunkumų, kaip moderatoriaus, vaidmenį ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamą smurto bendrai bei tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamų skirtingų smurto rūšių, buvo atlikta moderacijos analizė. Taip pat buvo įvertinta, ar skiriasi nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamą smurto bendrai, taip pat skirtingų smurto rūšių įverčių vidurkiai tarp smurtaujančių suaugusių vyrų ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų. Tam buvo naudotas nepriklausomų imčių Student t testas.

3. REZULTATAI

Tyrimo dalyvių atsakymai į demografinius klausimus leidžia sužinoti jų išsilavinimo lygį, dabartinį romantinių santykių statusą ir šių santykių trukmę. Tyrimo dalyvių išsilavinimo lygio pasiskirstymas yra pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. *Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą: „Koks Jūsų išsilavinimas?“*

Išsilavinimo lygis	Smurtauojantys vyrai		Bendrosios populiacijos vyrai	
	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis
Nebaigtas vidurinis	5	11,6 %	1	1,5 %
Vidurinis	14	32,6 %	2	3,1 %
Technologinis, profesinis	15	34,9 %	11	16,9 %
Aukštasis universitetinis	9	20,9 %	51	78,5 %

Tyrimo dalyvių atsakymų apie romantinių santykių statusą pasiskirstymas yra pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. *Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą: „Koks Jūsų dabartinis romantinių santykių statusas?“*

Romantinių santykių statusas	Smurtauojantys vyrai		Bendrosios populiacijos vyrai	
	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis
Turi partnerę(-į)	15	34,9 %	21	32,3 %
Turi sutuoktinę(-į)	17	39,5 %	30	46,2 %
Yra vienišas	11	25,6 %	14	21,5 %

Tyrimo dalyvių atsakymų apie dabartinių ar paskutinių buvusių romantinių santykių trukmę pasiskirstymas yra pateiktas 3 lentelėje.

3 lentelė. Tyrimo dalyvių atsakymai į klausimą: „Kaip ilgai esate ar buvote kartu su savo dabartine(-iu) ar paskutine(-iu) buvusią(-iu) romantine(-iu) partnere(-iu) ar sutuoktine(-iu)?“

Romantinių santykių trukmė	Smurtauojantys vyrai		Bendrosios populiacijos vyrai	
	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis	Tiriamųjų skaičius	Tiriamųjų procento dalis
Trumpiau kaip pusę metų (6 mėn.)	3	7 %	5	7,7 %
Nuo 6 mėn. iki 1 metų	6	14 %	5	7,7 %
Nuo 1 metų iki 2 metų	4	9,3 %	3	4,6 %
Nuo 2 metų iki 5 metų	11	25,6 %	7	10,8 %
Nuo 5 metų iki 10 metų	9	20,9 %	12	18,4 %
Ilgiau kaip 10 metų	10	23,2 %	33	50,8 %

Buvo apskaičiuota konstrukto aprašomoji statistika, kuri yra pateikta 4 lentelėje.

4 lentelė. Konstrukto aprašomoji statistika

Konstruktas	Tiriamųjų grupė	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Nepalankios vaikystės patirtys	Visi tiriamieji	108	48,55	21,34
	Smurtauojantys vyrai	43	66,09	22,48
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	36,94	9,26
Emocijų reguliavimo sunkumai	Visi tiriamieji	108	88,34	25,85
	Smurtauojantys vyrai	43	105,35	25,22
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	77,09	19,41
Smurtas bendrai	Visi tiriamieji	108	47,94	23,67
	Smurtauojantys vyrai	43	66,19	28,02
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	35,88	7,08
Fizinis smurtas	Visi tiriamieji	108	18,76	10,71
	Smurtauojantys vyrai	43	27,28	12,78
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	13,12	1,92
Psichologinis (emocinis) smurtas	Visi tiriamieji	108	17,76	7,96
	Smurtauojantys vyrai	43	23,42	8,72
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	14,02	4,49
Seksualinis smurtas	Visi tiriamieji	108	11,43	6,07
	Smurtauojantys vyrai	43	15,49	7,81
	Bendrosios populiacijos vyrai	65	8,74	1,74

Pastaba. *M* – vidurkis, *SD* – standartiniai nuokrypiai.

Statistiniai skaičiavimai buvo atlikti, naudojant visų tiriamųjų duomenis kartu. Visų pirma, buvo apskaičiuoti koreliaciniai ryšiai tarp kintamųjų. Nustatyta, jog vyrauja statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų

reguliavimo sunkumų ($r_s = 0,73$; $p < 0,001$) (žr. 5 lentelę). Tai reiškia, kad didėjant tyrimo dalyvių nepalankių vaikystės patirčių įverčiams, kartu didėja ir jų emocijų reguliavimo sunkumų įverčiai. Pažymėtina, kad ši koreliacija yra stipri (r_s koreliacijos koeficiento reikšmė (efekto dydis) yra aukšta – viršija 0,7).

Rezultatai atskleidė statistiškai reikšmingai teigiamą koreliaciją tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai ($r_s = 0,74$; $p < 0,001$) (žr. 5 lentelę). Taip pat buvo nustatyta statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto ($r_s = 0,73$; $p < 0,001$), statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto ($r_s = 0,73$; $p < 0,001$), taip pat statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto ($r_s = 0,61$; $p < 0,001$) (žr. 5 lentelę). Tai reiškia, kad didėjant tyrimo dalyvių nepalankių vaikystės patirčių įverčiams, kartu didėja ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat visų skirtingų prieš intymų partnerį naudojamų smurto rūšių įverčiai. Minėtosios koreliacijos yra stiprios (r_s koreliacijos koeficientų reikšmės yra aukštos – viršija 0,7), išskyrus koreliaciją tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto, kuri yra laikytina vidutinio stiprumo (r_s koreliacijos koeficiento reikšmė yra tarp 0,4 ir 0,7).

5 lentelė. Koreliacijos tarp nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai bei skirtingų smurto rūšių

Konstruktas	Nepalankios vaikystės patirtys		
	<i>n</i>	<i>r_s</i>	<i>p</i>
Emocijų reguliavimo sunkumai	108	0,73***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas smurtas bendrai	108	0,74***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas fizinis smurtas	108	0,73***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas psichologinis (emocinis) smurtas	108	0,73***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas seksualinis smurtas	108	0,61***	< 0,001

Pastaba. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Buvo nustatyta statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai ($r_s = 0,72$; $p < 0,001$)

(žr. 6 lentelę). Taip pat buvo nustatyta statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto ($r_s = 0,62$; $p < 0,001$), statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto ($r_s = 0,74$; $p < 0,001$), statistiškai reikšminga teigiama koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto ($r_s = 0,54$; $p < 0,001$) (žr. 6 lentelę). Šie rezultatai leidžia teigti, kad tyrimo dalyviams surinkus aukštesnius emocijų reguliavimo sunkumų įverčius, jie surinko ir aukštesnius prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat visų skirtingų prieš intymų partnerį naudojamo smurto rūšių įverčius. Koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai bei koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto yra stipri (r_s koreliacijos koeficientų reikšmės (efekto dydžiai) yra aukštos – viršija 0,7). Tuo tarpu koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto bei koreliacija tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto yra vidutinio stiprumo (r_s koreliacijos koeficientų reikšmės yra tarp 0,4 ir 0,7).

6 lentelė. *Koreliacijos tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai bei skirtingų smurto rūšių*

Konstruktas	Emocijų reguliavimo sunkumai		
	<i>n</i>	<i>r_s</i>	<i>p</i>
Prieš intymų partnerį naudojamas smurtas bendrai	108	0,72***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas fizinis smurtas	108	0,62***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas psichologinis (emocinis) smurtas	108	0,74***	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas seksualinis smurtas	108	0,54***	< 0,001

Pastaba. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Buvo atlikta paprastoji tiesinė regresinė analizė, siekiant nustatyti, ar nepalankios vaikystės patirtys reikšmingai prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus. Rezultatai patvirtino, kad nepalankios vaikystės patirtys ($R^2 = 0,54$, $F(1, 106) = 124,46$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus ($\beta = 0,74$, $t = 11,16$, $p < 0,001$) (žr. 7 lentelę). Atkreiptinas dėmesys, jog ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,74

(tai yra daugiau kaip 0,5). Nepalankios vaikystės patirtys paaiškina 54 % emocijų reguliavimo sunkumų dispersijos. Nestandardizuotas regresijos koeficientas ($B = 0,89$) rodo, kad kiekvienas nepalankių vaikystės patirčių padidėjimas vienu vienetu emocijų reguliavimo sunkumus padidina vidutiniškai 0,89 vieneto.

Paprastąją tiesinę regresinę analizę taip pat buvo siekta išsiaiškinti, ar nepalankios vaikystės patirtys reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą. Nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys ($R^2 = 0,78$, $F(1, 106) = 366,49$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai ($\beta = 0,88$, $t = 19,14$, $p < 0,001$) (žr. 7 lentelę). Pažymėtina, kad ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,88 (tai yra daugiau kaip 0,5). Nepalankios vaikystės patirtys paaiškina 77,6 % prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai dispersijos. Kiekvienas nepalankių vaikystės patirčių padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai padidina vidutiniškai 0,98 vieneto ($B = 0,98$).

Taip pat buvo apskaičiuota, kad nepalankios vaikystės patirtys ($R^2 = 0,77$, $F(1, 106) = 354,68$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą fizinį smurtą ($\beta = 0,88$, $t = 18,83$, $p < 0,001$) (žr. 7 lentelę). Ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,88 (tai yra daugiau kaip 0,5). Nepalankios vaikystės patirtys paaiškina 77 % prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto dispersijos. Kiekvienas nepalankių vaikystės patirčių padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą fizinį smurtą padidina vidutiniškai 0,44 vieneto ($B = 0,44$).

Rasta, kad nepalankios vaikystės patirtys ($R^2 = 0,7$, $F(1, 106) = 247,15$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą psichologinį (emocinį) smurtą ($\beta = 0,84$, $t = 15,72$, $p < 0,001$) (žr. 7 lentelę). Ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,84 (tai yra daugiau kaip 0,5). Nepalankios vaikystės patirtys paaiškina 70 % prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto dispersijos. Nestandardizuotas regresijos koeficientas ($B = 0,31$) rodo, kad kiekvienas nepalankių vaikystės patirčių padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą psichologinį (emocinį) smurtą padidina vidutiniškai 0,31 vieneto.

Galiausiai, buvo apskaičiuota, kad nepalankios vaikystės patirtys ($R^2 = 0,62$, $F(1, 106) = 175,09$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą seksualinį smurtą ($\beta = 0,79$, $t = 13,23$, $p < 0,001$) (žr. 7 lentelę). Ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,79 (tai yra daugiau kaip 0,5). Nepalankios vaikystės patirtys paaiškina 62,3 % prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto dispersijos. Kiekvienas nepalankių

vaikystės patirčių padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą seksualinį smurtą padidina vidutiniškai 0,22 vieneto ($B = 0,22$).

7 lentelė. *Paprastosios tiesinės regresinės analizės rezultatai, parodantys, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus ir prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai bei skirtingas smurto rūšis*

Priklausomi kintamieji	Nepriklausomas kintamasis				
	Nepalankios vaikystės patirtys				
	β	p	F	p	R^2
Emocijų reguliavimo sunkumai	0,74	< 0,001	124,46	< 0,001	0,54
Prieš intymų partnerį naudojamas smurtas bendrai	0,88	< 0,001	366,49	< 0,001	0,78
Prieš intymų partnerį naudojamas fizinis smurtas	0,88	< 0,001	354,68	< 0,001	0,77
Prieš intymų partnerį naudojamas psichologinis (emocinis) smurtas	0,84	< 0,001	247,15	< 0,001	0,7
Prieš intymų partnerį naudojamas seksualinis smurtas	0,79	< 0,001	175,09	< 0,001	0,62

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Paprastoji tiesinė regresinė analizė buvo atlikta, siekiant nustatyti, ar emocijų reguliavimo sunkumai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą. Rezultatai parodė, kad emocijų reguliavimo sunkumai ($R^2 = 0,54$, $F(1, 106) = 123,67$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai ($\beta = 0,73$, $t = 11,12$, $p < 0,001$) (žr. 8 lentelę). Pažymėtina, kad ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,73 (tai yra daugiau kaip 0,5). Emocijų reguliavimo sunkumai paaiškina 53,8 % prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai dispersijos. Nestandartizuotas regresijos koeficientas ($B = 0,67$) rodo, kad kiekvienas emocijų reguliavimo sunkumų padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai padidina vidutiniškai 0,67 vieneto.

Taip pat buvo nustatyta, kad emocijų reguliavimo sunkumai ($R^2 = 0,5$, $F(1, 106) = 106,76$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą fizinį smurtą ($\beta = 0,71$, $t = 10,33$, $p < 0,001$) (žr. 8 lentelę). Ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,71 (tai yra daugiau kaip 0,5). Emocijų reguliavimo sunkumai paaiškina 50,2 % prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto dispersijos. Kiekvienas emocijų reguliavimo sunkumų

padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą fizinį smurtą padidina vidutiniškai 0,29 vieneto ($B = 0,29$).

Paprastoji tiesinė regresinė analizė atskleidė, kad emocijų reguliavimo sunkumai ($R^2 = 0,58$, $F(1, 106) = 146,64$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą psichologinį (emocinį) smurtą ($\beta = 0,76$, $t = 12,11$, $p < 0,001$) (žr. 8 lentelę). Ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,76 (tai yra daugiau kaip 0,5). Emocijų reguliavimo sunkumai paaiškina 58 % prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto dispersijos. Kiekvienas emocijų reguliavimo sunkumų padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą psichologinį (emocinį) smurtą padidina vidutiniškai 0,24 vieneto ($B = 0,24$).

Galiausiai, buvo apskaičiuota, jog emocijų reguliavimo sunkumai ($R^2 = 0,38$, $F(1, 106) = 63,7$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą seksualinį smurtą ($\beta = 0,61$, $t = 7,98$, $p < 0,001$) (žr. 8 lentelę). Pažymėtina, kad ši sąsaja yra stipri, sąsajos stiprumas yra 0,61 (tai yra daugiau kaip 0,5). Emocijų reguliavimo sunkumai paaiškina 37,5 % prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto dispersijos. Nestandartizuotas regresijos koeficientas ($B = 0,14$) rodo, kad kiekvienas emocijų reguliavimo sunkumų padidėjimas vienu vienetu prieš intymų partnerį naudojamą seksualinį smurtą padidina vidutiniškai 0,14 vieneto.

8 lentelė. *Paprastosios tiesinės regresinės analizės rezultatai, parodantys, ar emocijų reguliavimo sunkumai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai bei skirtingas smurto rūšis*

Priklausomi kintamieji	Nepriklausomas kintamasis				
	Emocijų reguliavimo sunkumai				
	β	p	F	p	R^2
Prieš intymų partnerį naudojamas smurtas bendrai	0,73	< 0,001	123,67	< 0,001	0,54
Prieš intymų partnerį naudojamas fizinis smurtas	0,71	< 0,001	106,76	< 0,001	0,5
Prieš intymų partnerį naudojamas psichologinis (emocinis) smurtas	0,76	< 0,001	146,64	< 0,001	0,58
Prieš intymų partnerį naudojamas seksualinis smurtas	0,61	< 0,001	63,7	< 0,001	0,38

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Buvo atlikta moderacijos analizė, siekiant įvertinti nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų įtaką prieš intymų partnerį naudojamam smurtui bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamam fiziniam, psichologiniam (emociniam) ir seksualiniam smurtui. Taip pat šia analize buvo siekta įvertinti, ar emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamų skirtingų smurto rūšių. Analizė atskleidė, kad nepalankios vaikystės patirtys, emocijų reguliavimo sunkumai ir šių konstrukčių sąveikos kintamasis paaiškina 82,9 % prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai dispersijos, $R^2 = 0,83$, $F(3, 104) = 167,6$, $p < 0,001$. Tiek nepalankios vaikystės patirtys ($B = 0,63$, $SE = 0,08$, $\beta = 0,57$, $t = 8,05$, $p < 0,001$), tiek emocijų reguliavimo sunkumai ($B = 0,2$, $SE = 0,06$, $\beta = 0,22$, $t = 3,7$, $p < 0,001$) turi statistiškai reikšmingą įtaką prieš intymų partnerį naudojamam smurtui bendrai. Nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų sąveikos kintamasis ($B = 4,78$, $SE = 1,01$, $\beta = 0,24$, $t = 4,72$, $p < 0,001$) taip pat statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai (žr. 9 lentelę). Šie rezultatai rodo, kad emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai. Tai reiškia, kad aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam smurtui bendrai.

Atlikus moderacijos analizę, buvo nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys, emocijų reguliavimo sunkumai ir šių konstrukčių sąveikos kintamasis paaiškina 83,5 % prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto dispersijos, $R^2 = 0,84$, $F(3, 104) = 175,21$, $p < 0,001$. Tiek nepalankios vaikystės patirtys ($B = 0,28$, $SE = 0,04$, $\beta = 0,56$, $t = 8,08$, $p < 0,001$), tiek emocijų reguliavimo sunkumai ($B = 0,08$, $SE = 0,03$, $\beta = 0,18$, $t = 3,05$, $p = 0,003$) turi statistiškai reikšmingą įtaką prieš intymų partnerį naudojamam fiziniam smurtui. Nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų sąveikos kintamasis ($B = 2,68$, $SE = 0,45$, $\beta = 0,3$, $t = 5,95$, $p < 0,001$) taip pat statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą fizinį smurtą (žr. 9 lentelę). Šie rezultatai rodo, kad emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto. Tai reiškia, kad aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam fiziniam smurtui.

Taip pat buvo apskaičiuota, kad nepalankios vaikystės patirtys, emocijų reguliavimo sunkumai ir šių konstrukčių sąveikos kintamasis paaiškina 75,3 % prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto dispersijos, $R^2 = 0,75$, $F(3, 104) = 105,47$, $p < 0,001$. Tiek nepalankios vaikystės patirtys ($B = 0,2$, $SE = 0,03$, $\beta = 0,53$, $t = 6,29$, $p < 0,001$),

tiesiogiai reguliavimo sunkumai ($B = 0,1$, $SE = 0,02$, $\beta = 0,33$, $t = 4,6$, $p < 0,001$) turi statistiškai reikšmingą įtaką prieš intymų partnerį naudojamam psichologiniam (emociniam) smurtui. Tačiau nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų sąveikos kintamasis ($B = 0,64$, $SE = 0,41$, $\beta = 0,1$, $t = 1,55$, $p = 0,123$) statistiškai reikšmingai neprognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą psichologinį smurtą (žr. 9 lentelę). Tai reiškia, kad emocijų reguliavimo sunkumai nemoderuoja (neturi įtakos) ryšio tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto.

Galiausiai, buvo rasta, jog nepalankios vaikystės patirtys, emocijų reguliavimo sunkumai ir šių konstrukto sąveikos kintamasis paaiškina 67,8 % prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto dispersijos, $R^2 = 0,68$, $F(3, 104) = 72,9$, $p < 0,001$. Nepalankios vaikystės patirtys ($B = 0,15$, $SE = 0,03$, $\beta = 0,53$, $t = 5,46$, $p < 0,001$) turi statistiškai reikšmingą įtaką prieš intymų partnerį naudojamam seksualiniam smurtui. Tačiau nebuvo nustatyta statistiškai reikšminga emocijų reguliavimo sunkumų ($B = 0,03$, $SE = 0,02$, $\beta = 0,11$, $t = 1,36$, $p = 0,178$) įtaka prieš intymų partnerį naudojamam seksualiniam smurtui. Vis dėlto, nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų sąveikos kintamasis ($B = 1,47$, $SE = 0,36$, $\beta = 0,29$, $t = 4,12$, $p < 0,001$) statistiškai reikšmingai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą seksualinį smurtą (žr. 9 lentelę). Šie rezultatai rodo, kad emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto. Tai reiškia, kad aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam seksualiniam smurtui.

9 lentelė. Moderacijos analizės rezultatai, parodantys, ar emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai bei skirtingų smurto rūšių

Kintamasis	Nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų sąveikos kintamasis				
	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Prieš intymų partnerį naudojamas smurtas bendrai	4,78	1,01	0,24	4,72	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas fizinis smurtas	2,68	0,45	0,3	5,95	< 0,001
Prieš intymų partnerį naudojamas psichologinis (emocinis) smurtas	0,64	0,41	0,1	1,55	0,123
Prieš intymų partnerį naudojamas seksualinis smurtas	1,47	0,36	0,29	4,12	< 0,001

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Atlikus Stjudent t testą nepriklausomoms imtims, buvo nustatyta, kad šiame tyrime prieš intymią(-ų) partnerę(-į) smurtaujantys suaugę vyrai ($M = 66,09$, $SD = 22,48$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių įverčius nei bendrosios populiacijos suaugusieji vyrai ($M = 36,94$, $SD = 9,26$) ($t(51,53) = -8,06$, $p < 0,001$) (žr. 10 lentelę). Taip pat buvo rasta, kad smurtaujantys vyrai ($M = 105,35$, $SD = 25,22$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius emocijų reguliavimo sunkumų įverčius nei bendrosios populiacijos vyrai ($M = 77,09$, $SD = 19,41$) ($t(106) = -6,57$, $p < 0,001$). Smurtaujantys vyrai ($M = 66,19$, $SD = 28,02$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai įverčius nei bendrosios populiacijos vyrai ($M = 35,88$, $SD = 7,08$) ($t(45,57) = -6,95$, $p < 0,001$). Lygiai taip pat smurtaujantys vyrai ($M = 27,28$, $SD = 12,78$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius prieš intymų partnerį naudojamo fizinio smurto įverčius nei bendrosios populiacijos vyrai ($M = 13,12$, $SD = 1,92$) ($t(43,26) = -7,21$, $p < 0,001$). Analizė atskleidė, jog smurtaujantys vyrai ($M = 23,42$, $SD = 8,72$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius prieš intymų partnerį naudojamo psichologinio (emocinio) smurto įverčius nei bendrosios populiacijos vyrai ($M = 14,02$, $SD = 4,49$) ($t(56,9) = -6,52$, $p < 0,001$). Galiausiai, smurtaujantys vyrai ($M = 15,49$, $SD = 7,81$) surinko statistiškai reikšmingai aukštesnius prieš intymų partnerį naudojamo seksualinio smurto įverčius nei bendrosios populiacijos vyrai ($M = 8,74$, $SD = 1,74$) ($t(44,78) = -5,57$, $p < 0,001$) (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. *Smurtaujančių ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai bei skirtingų smurto rūšių įverčių vidurkių skirtumai*

Konstruktas	Smurtaujantys vyrai (n = 43)	Bendrosios populiacijos vyrai (n = 65)	t	df	p
	M (SD)	M (SD)			
Nepalankios vaikystės patirtys	66,09 (22,48)	36,94 (9,26)	- 8,06	51,53	< 0,001
Emocijų reguliavimo sunkumai	105,35 (25,22)	77,09 (19,41)	- 6,57	106	< 0,001
Smurtas bendrai	66,19 (28,02)	35,88 (7,08)	- 6,95	45,57	< 0,001
Fizinis smurtas	27,28 (12,78)	13,12 (1,92)	- 7,21	43,26	< 0,001
Psichologinis (emocinis) smurtas	23,42 (8,72)	14,02 (4,49)	- 6,52	56,9	< 0,001
Seksualinis smurtas	15,49 (7,81)	8,74 (1,74)	- 5,57	44,78	< 0,001

Pastaba: M – vidurkis, SD – standartiniai nuokrypiai. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

4. REZULTATŲ APTARIMAS

Šiame tyrime buvo tirtos nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo sunkumų sąsajos suaugusių vyrų imtyje. Atlikus statistinius skaičiavimus, buvo nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys minėtoje tiriamųjų imtyje teigiamai siejasi su emocijų reguliavimo sunkumais, taip pat su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai ir su prieš intymų partnerį naudojamu fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu. Taip pat buvo apskaičiuota, kad nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai bei fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą. Šis rezultatas reiškia, kad emocijų reguliavimo sunkumai ir visos prieš intymų partnerį naudojamos smurto rūšys priklauso nuo vaikystėje patirtų nepalankių patirčių: keičiantis nepalankių vaikystės patirčių įverčiui, atitinkamai keisis ir emocijų reguliavimo sunkumų, taip pat prieš intymų partnerį naudojamo smurto įverčiai.

Šiame tyrime taip pat buvo pastebėtas ryšys ir tarp emocijų reguliavimo sunkumų bei prieš intymų partnerį naudojamo smurto. Nustatyta, jog emocijų reguliavimo sunkumai šioje imtyje yra teigiamai susiję su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai, taip pat ir su prieš intymų partnerį naudojamu fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu. Be to, buvo nustatyta, jog emocijų reguliavimo sunkumai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą. Tai reiškia, kad visos prieš intymų partnerį naudojamos smurto rūšys priklauso nuo emocijų reguliavimo sunkumų: keičiantis emocijų reguliavimo sunkumų įverčiui, keisis ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto įvertis.

Atliekant statistinius skaičiavimus, buvo nustatyta, jog emocijų reguliavimo sunkumai turi įtakos ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio ir seksualinio smurto: aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam smurtui bendrai, taip pat fiziniam ir seksualiniam smurtui. Vis dėlto, pastebėta, kad emocijų reguliavimo sunkumai neturi įtakos ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir psichologinio (emocinio) smurto naudojimo prieš intymų partnerį.

Galiausiai, šiame tyrime buvo palyginti visų konstrukto (nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bei skirtingų jo rūšių) įverčiai tarp prieš intymia(-ų) partnerę(-į) smurtaujančių suaugusių vyrų ir bendrosios

populiacijos suaugusių vyrų. Rezultatai atskleidė, kad smurtaujantys suaugę vyrai šiame tyrime surinko aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų, prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamo fizinio, psichologinio (emocinio) ir seksualinio smurto įverčius, nei bendrosios populiacijos suaugę vyrai. Atsižvelgiant į šį rezultatą, galima manyti, jog šiame tyrime smurtaujantys vyrai patyrė vidutiniškai daugiau nepalankių patirčių vaikystėje, jie vidutiniškai labiau susiduria su emocijų reguliavimo sunkumais, taip pat vidutiniškai labiau smurtauja savo intymios(-aus) partnerės(-io) atžvilgiu. Visi minėtieji šio tyrimo rezultatai bus aptarti plačiau, kartu apžvelgiant platesnį šios temos kontekstą mokslinėje literatūroje.

Visų pirma, aktualios informacijos galima sužinoti, panagrinėjus apibendrintą tyrimo dalyvių pateiktą informaciją, jiems atsakant į demografinius anketos klausimus. Surinkti duomenys leidžia pastebėti, kad tyrime dalyvavusių suaugusių, prieš intymią(-ų) romantinę(-i) partnerę(-i) smurtaujančių vyrų amžiaus vidurkis yra 39,6 metai, o tuo tarpu bendrosios populiacijos suaugusių vyrų amžiaus vidurkis – 41,7 metai. Tai reiškia, kad smurtaujančių vyrų amžiaus vidurkis šiame tyrime yra šiek tiek mažesnis, nei bendrosios populiacijos vyrų. Pažymėtina, kad amžiaus vidurkių skirtumas tarp grupių yra minimalus (skiriasi tik 2,1 metais), be to, dėl pasirinkto atrankos tipo tiriamųjų imtis nėra reprezentatyvi, todėl negalima daryti pagrįstų išvadų, vis dėlto, amžius yra tai, į ką dėmesį buvo atkreipę ankstesni tyrėjai. Pavyzdžiui, Forster su kolegomis (2022) intymaus partnerio smurtą apibrėžia kaip seksualinį smurtą, persekiojimą ir fizinę bei žodinę agresiją, kurią įvykdo romantinis ar seksualinis partneris, daugumai asmenų pirmą kartą susidūrus su šia patirtimi iki 25 metų. Tyrimuose pastebima, jog intymaus partnerio smurto pasireiškimo dažnis paprastai mažėja su amžiumi, todėl jauni suaugusieji (nuo vėlyvosios paauglystės iki maždaug 26 metų amžiaus) turi didžiausią riziką smurtauti prieš romantinį partnerį arba tapti jo aukomis (Breiding, 2014; Capaldi et al., 2012). Rezultatai rodo, kad maždaug 50 % žmonių su intymaus partnerio smurtu pirmą kartą susiduria būtent vėlyvoje paauglystėje ar jauno suaugusiojo amžiuje (Breiding, 2014). Taigi, vėlyvojoje paauglystėje ir jauno suaugusiojo amžiuje rizika patirti intymaus partnerio smurtą ar vykdyti smurtinius veiksmus savo intymaus partnerio atžvilgiu yra didžiausia.

Tyrimo dalyvių atsakymai į anketos demografinius klausimus leidžia palyginti suaugusių, prieš intymią(-ų) romantinę(-i) partnerę(-i) smurtaujančių vyrų ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų išsilavinimo lygį. Didžioji dalis smurtaujančių vyrų (34,9 %) nurodė, kad turi įgiję technologinį, profesinį išsilavinimą, antras pagal populiarumą atsakymas (32,6 %) buvo vidurinis išsilavinimas, po ko sekė aukštasis universitetinis išsilavinimas (20,9

%), na o mažiausiai smurtaujančių vyrų nurodė, kad nėra baigę vidurinio išsilavinimo (11,6 %) (žr. 1 lentelę). Tuo tarpu bendrosios populiacijos vyrų atsakymai ženkliai skyrėsi. Dauguma jų (78,5 %) nurodė, kad turi įgiję aukštąjį universitetinį išsilavinimą, dalis bendrosios populiacijos vyrų turi įgiję technotinį, profesinį išsilavinimą (16,9 %) ir tik maža dalis jų turi tik vidurinį išsilavinimą (3,1 %) bei nėra baigę vidurinio išsilavinimo (1,5 %) (žr. 1 lentelę). Žiūrint į šiuos rezultatus, galima teigti, jog bendrosios populiacijos suaugusių vyrų išsilavinimo lygis yra santykinai aukštesnis nei smurtaujančių suaugusių vyrų. Šiame tyrime taip pat buvo palyginti smurtaujančių ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų nepalankių vaikystės patirčių įverčiai. Rezultatai parodė, jog prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtaujantys suaugę vyrai surinko aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių įverčius nei bendrosios populiacijos suaugę vyrai. Tai reiškia, kad smurtaujantys vyrai vaikystėje patyrė vidutiniškai daugiau nepalankių patirčių nei kontrolinės grupės tiriamieji. Apibendrinant šiuos rezultatus, galima teigti, jog dabartiniame tyrime smurtaujantys vyrai turi santykinai žemesnį išsilavinimą ir yra patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, lyginant su bendrosios populiacijos vyrais. Mokslinėje literatūroje taip pat yra pastebimos sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir išsilavinimo lygio. Metzler su kolegomis (2017) nurodė, kad paprastai apie patirtas nepalankias patirtis vaikystėje dažniausiai praneša žemesnio išsilavinimo ir mažesnes pajamas gaunantys asmenys. Tiriamieji, surinkę aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių balus, dažniau pranešė apie vidurinės mokyklos nebaigimą, nedarbą ir gyvenimą ties skurdo riba (Metzler et al., 2017). Kitame tyrime buvo nustatyta, kad įvairūs prievartos prieš vaikus tipai neigiamai veikia suaugusiųjų darbo statusą ir teigiamai siejasi su skurdu (Zielinski, 2009). Vaikystėje patyrę išnaudojimą ir nepriežiūrą suaugusieji paprastai įgyja žemesnį išsilavinimą, gauna mažesnes pajamas ir turi mažiau turto, palyginus su kontroline grupe (Currie & Widom, 2010). Taip pat vaikystėje patirti trauminiai įvykiai labiau siejosi ir su benamyste (De Ravello et al., 2008). Taigi, tiek šiame tyrime, tiek ankstesniuose moksliniuose tyrimuose yra pastebimos sąsajos tarp vaikystėje patirtų trauminių patirčių ir išsilavinimo lygio.

Tyrimo dalyvių atsakymai į demografinius klausimus taip pat leidžia sužinoti suaugusių, prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtaujančių ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų dabartinį romantinių santykių statusą, bei dabartinių ar paskutinių buvusių romantinių santykių trukmę. Didžioji dalis smurtaujančių vyrų nurodė šiuo metu turintys sutuoktinę(-į) (39,5 %), panaši dalis jų turi partnerę(-į) (34,9 %), na o mažiausiai smurtaujančių vyrų šiuo metu yra vieniši (25,6 %) (žr. 2 lentelę). Panašus pasiskirstymas matomas ir bendrosios populiacijos vyrų tarpe. Didžioji jų dalis šiuo metu turi sutuoktinę(-į) (46,2 %), mažesnė dalis turi partnerę(-į) (32,3 %) ir mažiausiai šiuo metu yra vieniši (21,5 %) (žr. 2

lentelę). Atsižvelgiant į šiuos rezultatus, galima teigti, kad didesnė bendrosios populiacijos suaugusių vyrų dalis turi sutuoktinę(-į), taip pat mažesnė jų dalis yra vieniši, lyginant su suaugusiais smurtaujančiais vyrais. Pasižiūrėjus į tiriamųjų dabartinių ar paskutinių buvusių romantinių santykių trukmę, galima pastebėti tam tikrų skirtumų tarp smurtaujančių suaugusių vyrų ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų atsakymų. Didžioji smurtaujančių vyrų dalis (25,6 %) su dabartine ar paskutine buvusią partnere kartu yra/buvo nuo 2 metų iki 5 metų, panašus šios grupės tiriamųjų skaičius (23,2 %) su dabartine ar paskutine buvusią partnere kartu yra/buvo ilgiau kaip 10 metų, o trečias pagal populiarumą atsakymas (20,9 %) – nuo 5 metų iki 10 metų (žr. 3 lentelę). Tuo tarpu daugiau kaip pusė (50,8 %) bendrosios populiacijos vyrų su dabartine ar paskutine buvusią partnere kartu yra/buvo ilgiau kaip 10 metų, antras pagal populiarumą atsakymas (18,4 %) – nuo 5 metų iki 10 metų, po ko seka – nuo 2 metų iki 5 metų (10,8 %) (žr. 3 lentelę). Žiūrint į šiuos surinktus duomenis, galima teigti, kad didesnė bendrosios populiacijos suaugusių vyrų dalis yra/buvo ilgesnės trukmės romantiniuose santykiuose, lyginant su smurtaujančiais suaugusiais vyrais. Taigi, šiame tyrime išvelgiami skirtumai tarp tiriamųjų grupių, kalbant apie jų dabartinį romantinių santykių statusą, taip pat dabartinių ar paskutinių buvusių romantinių santykių trukmę.

Dabartiniame tyrime buvo nustatyta, jog nepalankios vaikystės patirtys teigiamai siejasi su emocijų reguliavimo sunkumais. Be to, nepalankios vaikystės patirtys turi įtakos, arba kitaip – prognozuoja, emocijų reguliavimo sunkumus. Šie rezultatai nekelia nuostabos, turint omenyje, kad mokslinėje literatūroje taip pat yra aprašomas ryšys tarp minėtųjų konstrukty. Pavyzdžiui, Herzog ir Schmahl (2018) atliktame empiriniame tyrime, kuriame buvo tirti jauni suaugusieji, nustatyta, kad vaikystėje patirtos nepalankios patirtys yra susijusios su prastesne psichologine adaptacija ir sumažėjusiais emocijų reguliavimo gebėjimais vėlesniame gyvenimo tarpsnyje. Gruhn ir Compas (2020) atlikta metaanalizė patvirtina, kad asmenys, kurie susidūrė su daugiau nepalankių patirčių vaikystėje, patiria didesnius emocijų reguliavimo sunkumus, sumažėjusį emocinį aiškumą ir didesnę impulsyvų elgesį. Tokie asmenys yra linkę naudoti mažiau adaptyvių strategijų (pvz., mažiau kognityvinio pervertinimo), vietoj to dažniau renkasi netinkamas įveikos strategijas, tokias kaip permąstymas ir emocinis slopinimas (Gruhn & Compas, 2020). Schweitzer su kolegomis (2026) taip pat nustatė, kad pacientai, surinkę aukštus nepalankų vaikystės patirčių įverčius, patyrė žymiai daugiau sunkumų reguliuojant emocijas, lyginant su pacientais, surinkusiais žemesnius nepalankių vaikystės patirčių įverčius. Pastebėta, jog asmenims, patyrusiems daugiau trauminių patirčių vaikystėje, gali būti sunku išlaikyti emocijų kontrolę, siekiant asmeninių ar medicininių tikslų (Schweitzer et al., 2026). Minėtieji

rezultatai patvirtina, kad ir ankstesniuose tyrimuose buvo pastebėtas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir gebėjimo tinkamai reguliuoti emocijas.

Mokslinėje literatūroje yra mėginama paaiškinti sąsajas tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo. Argumentuojama, jog vaikams, susiduriantiems su nepalankiomis vaikystės patirtimis, dažnai sunku išsiugdyti tinkamus emocijų reguliavimo įgūdžius dėl emocinės paramos ir emocijų reguliavimo modelių stokos, kuriuos demonstruoja tėvai ar globėjai (Araújo et al., 2026). Kadangi adaptyvaus emocijų reguliavimo vaikai išmoksta santykiuose su artimiausiais šeimos nariais (pvz., tėvai ar globėjai padeda nusiraminti, suprasti savo emocijas ir atitinkamai į jas reaguoti), kai yra patiriamos nepalankios vaikystės patirtys, vaikams tampa sunku įgyti reikalingus emocijų reguliavimo įgūdžius (Araújo et al., 2026). Taip pat nepalankios vaikystės patirtys gali nulemti organizmo reagavimo į stresą sistemų ir smegenų vystymosi pokyčius, o tai gali pakeisti emocijų reguliavimo gebėjimus suaugus. Estric su kolegomis (2022) pastebėjo, jog nepalankios vaikystės patirtys sutrikdo smegenų sričių, atsakingų už emocijų reguliavimą, tokių kaip prefrontalinė žievė, vystymąsi. Smegenų sričių vystymosi pakitimai savo ruožtu pakenkia žmogaus gebėjimui veiksmingai reguliuoti savo emocijas. Vadinas, nepalankios vaikystės patirtys gali turėti įtakos sutrikusiam emocijų reguliavimo gebėjimų vystymuisi.

Dabartiniame tyrime buvo nustatytas stiprus koreliacinis ir prognostinis ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį. Rezultatai atskleidė teigiamas nepalankių vaikystės patirčių sąsajas su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai, taip pat su prieš intymų partnerį naudojamomis skirtingomis smurto rūšimis: fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu. Be to, buvo rasta, jog nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bei visas minėtas smurto rūšis. Taip pat pastebėta, kad smurtaujantys suaugę vyrai surinko aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto, taip pat skirtingų prieš intymų partnerį naudojamo smurto rūšių įverčius, nei bendrosios populiacijos suaugę vyrai. Sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto yra plačiai dokumentuotos ankstesniuose moksliniuose tyrimuose. Nustatyta, kad tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurtinio elgesio yra teigiamas, stiprus ir nuoseklus ryšys (Mair et al., 2012). Mokslinėje literatūroje nurodoma, jog susidūrimas su nepalankiomis patirtimis vaikystėje, įskaitant fizinę, psichologinę ir seksualinę prievartą, yra susijęs tiek su padidėjusia intymaus partnerio smurtavimo tikimybe, tiek su buvimu smurto auka suaugus (Capaldi et al., 2012; McKinney et al., 2009; Miedema et al., 2023; Nikulina et al., 2021; Thulin et al., 2021; Whitfield et al., 2003). Pastebėta, kad didėjant smurto patirčių vaikystėje skaičiui, moterų

viktimizacijos ir vyrų smurto vykdymo rizika padidėja net iki 60-70 % (Whitfield et al., 2003). Thulin ir kitų (2021) atliktame tyrime buvo nustatyta, kad paauglystėje patirtos nepalankios patirtys šeimoje prognozuoja tarpasmeninį smurtą ateityje. Vaikystėje patirtas fizinis smurtas bei psichologinė prievarta buvo susijusi su jaunų suaugusiųjų smurtavimu intymiuose santykiuose, o augimas su teistu globėju buvo susijęs su fizinės agresijos išraiškomis (Nikulina et al, 2021). Afifi su kolegomis (2008) nurodė, jog fizinė ir seksualinė prievarta vaikystėje yra susijusi su vyrų smurtu prieš partneres moteris suaugusiojo amžiuje. Whitfield ir kitų (2003) tyrime buvo nustatyta didesnė vyrų rizika smurtauti prieš savo partnerę, kai jie patys patyrė fizinę prievartą vaikystėje. Vyrų seksualinės prievartos patirtis vaikystėje taip pat buvo susijusi su padidėjusia rizika vykdyti smurtą prieš savo intymią partnerę (Whitfield et al., 2003). Whitfield su kolegomis (2003) pastebėjo, jog vyrai, kurie matė savo motinas mušamas, turėjo apie 2 kartus didesnę riziką smurtauti prieš savo partnerę ateityje. Kitame tyrime buvo nustatyta, kad vyrai, susidūrę su smurto patirtimi bendruomenėje, turėjo beveik 4 kartus didesnę tikimybę, kad fiziškai ir (arba) seksualiai smurtaus prieš savo partnerę (Miedema et al., 2023). Jie dažniau atlikdavo smurtinius veiksmus prieš partnerę, palyginus su kontroline grupe. Taigi, didelėje dalyje ankstesnių mokslinių tyrimų pripažįstama, jog vyrauja sąsajos tarp skirtingų nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį.

Hoskins ir Kunkel (2020) atliktame kokybiniame tyrime smurtautojai vyrai pranešė, kad dažnai susidurdavo su įvairiomis nepalankiomis vaikystės patirtimis – kiekvienas tiriamasis užsiminė bent apie tris tokias patirtis. Taip pat šiame tyrime buvo pastebėta, jog nepalankios vaikystės patirtys buvo susijusios su jaučiamomis intensyviomis neigiamomis emocijomis (liūdesiu, baime, nerimastingumu ir pan.) bei lėmė žemą vyrų savivertę; savęs kaltinimą dėl patirtų negandų; bejėgiškumo prieš užgauliotojus jausmą; ir įsitikinimus, pateisinančius fizinio smurto naudojimą (Hoskins & Kunkel, 2020). Šie rezultatai leidžia teigti, kad vyrauja ne tik sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto, tačiau stebima ir prastesnė minėtąsias patirtis vaikystėje patyrusių vyrų emocinė, psichologinė būseną, pakitę įsitikinimai, kurie taip pat gali turėti įtakos smurto vykdymui intymiuose santykiuose. Juk smurto patirtis vaikystėje moko vaikus, kad toks elgesys tam tikromis aplinkybėmis yra normalus ir net priimtinas dalykas (Jewkes et al., 2002), tokiu būdu išmokstama smurtauti arba toleruoti smurtą (Capaldi et al., 2012). Nenuostabu, kad didelė dalis tyrėjų intymaus partnerio smurtą aiškina būtent Alberto Banduros (1977) Socialinio mokymosi teorija, kuri teigia, kad įvairios elgesio formos yra išmokstamos per stebėjimą, yra modeliuojamos. Tai reiškia, kad vaikystėje matant smurtą artimoje aplinkoje, jis gali būti perduodamas iš kartos į kartą ir vyrauti vėlesniuose tarpasmeniniuose santykiuose (Bandura,

cit. iš Ali & Naylor, 2013). Pripažįstama, kad smurtinių įvykių stebėjimas arba tiesioginė smurto patirtis, gali lemti tokio elgesio imitavimą suaugusiųjų santykiuose. Pavyzdžiui, Jewkes su kolegomis (2002) nustatė, kad moterų, kurios buvo mušamos, sūnūs dažniau mušė savo intymius partnerius, o kai kuriais atvejais jie ir patys buvo mušami vaikystėje. Tai reiškia, kad smurto patirtis moko vaikus, kad toks elgesys yra normalus ir net priimtinas, už kurį nebus susilaukta bausmės. Patirtas ar stebėtas smurtinis elgesys vaikystėje gali būti atkartojamas vėlesniuose romantiniuose santykiuose.

Kita teorija, kuria galima paaiškinti nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto sąsajas, yra Bowlby (1977) Prieraišumo teorija. Prieraišumas – tai procesas, kurio metu kūdikis ieško artumo prie pirminės identifikuotos prieraišumo figūros (dažniausiai motinos) nerimą keliančiose situacijose (Bowlby, cit. iš Ali & Naylor, 2013). Prieraišumas vystosi lėtai ir formuojasi vaikystėje bei paauglystėje. Pasikartojantis nepatenkintų prieraišumo poreikių išgyvenimas vaiko augimo metais gali lemti sutrikusius prieraišumo modelius suaugusiųjų santykiuose (Ali & Naylor, 2013). Pripažįstama, kad vaikystėje susiformavęs prieraišumas yra tarsi šablonas, kuris naudojamas būsimuose santykiuose, ir turi įtakos tam, kaip žmonės bendrauja su savo romantiniais partneriais (Fraley & Shaver, cit. iš Araújo et al., 2026). Asmenims, patyrusiems nepalankias vaikystės patirtis, dažnai sunku užmegzti ir palaikyti sveikus santykius suaugus (Araújo et al., 2026). Taip yra todėl, kad vaikystėje patyrus nuolatinę prievartą ir nepatenkintus ar sutrikusius prisirišimo poreikius, kuriami darbiniai santykių modeliai, kuriems būdingas atstūmimas, vaidmenų pasikeitimas ir baimė (Hines & Saudino, 2002). Naujausioje mokslinėje literatūroje pastebima, kad nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su nesaugaus prieraišumo tipo vystymusi. Pavyzdžiui, emocinė ir fizinė nepriežiūra vaikystėje gali lemti vengiančio prieraišumo tipo formavimąsi, o smurto patirtis namų aplinkoje, tėvų ar globėjų psichopatologija bei psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas yra susiję su ambivalentiško ar nerimastingo prieraišumo tipo formavimusi (Araújo et al., 2026). Susiformavęs nesaugaus prieraišumas lemia tai, kad žmonės ima tikėtis, kad kiti bus priešiški, atstumiantys ir nepasiekiami, todėl jie patys elgiasi taip pat intymiuose santykiuose. Hines ir Saudino (2002) pastebi, kad smurtaujantys asmenys paprastai pasižymi prieraišumo tipu, kuriam būdingas susirūpinimas, baimė ir nerimas. Taigi, mokslinėje literatūroje yra aprašomas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių, susiformavusio nesaugaus prieraišumo tipo ir naudojamo smurto intymaus partnerio atžvilgiu.

Dabartiniame tyrime taip pat buvo nustatyta, kad emocijų reguliavimo sunkumai yra teigiamai susiję su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai, taip pat ir su prieš intymų partnerį naudojamu fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu. Be to, buvo

apskaičiuota, jog emocijų reguliavimo sunkumai prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą, taip pat ir visas tris smurto rūšis. Taip pat pastebėta, kad smurtaujantys suaugę vyrai surinko aukštesnius emocijų reguliavimo sunkumų įverčius, nei bendrosios populiacijos suaugę vyrai. Taigi, šiame tyrime buvo pastebėtos ryškios sąsajos tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir smurtavimo prieš intymų partnerį suaugus: tarp šių kintamųjų vyrauja tiek koreliaciniai, tiek prognostiniai ryšiai. Stebima, jog emocijų reguliavimo ir smurto naudojimo prieš intymų partnerį sąsajos yra pradedamos vis plačiau tyrinėti ir yra vis plačiau aprašomos bei analizuojamos mokslinėje literatūroje. Nustatyta, kad emocijų reguliavimas siejasi su intymaus partnerio smurto vykdymu tiek tiesiogiai, tiek netiesiogiai per savo ryšį su kitais šio smurto rizikos veiksniais, tokiais kaip intensyvus alkoholio vartojimas (Maloney et al., 2023). Dviejuose ankstesniuose tyrimuose buvo analizuotos sąsajos tarp emocijų reguliavimo sunkumų ir smurtavimo prieš intymų partnerį. Shorey ir kolegų (2011) atliktame tyrime tokie emocijų reguliavimo sunkumai, kaip sunkumai, susiję su į tikslą nukreiptu elgesiu ir impulsų kontrole, emocinio aiškumo stoka ir ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų, buvo teigiamai susiję su vyrų psichologinio intymaus partnerio smurto vykdymo dažnumu. Vis dėlto, Bliton ir kitų (2016) tyrime tik impulsų kontrolės sunkumai ir emocinio aiškumo stoka buvo susiję su vyrų psichologiniu smurtavimu intymiuose santykiuose. Shorey ir kolegų (2011) tyrime tik impulsų kontrolės sunkumai buvo susiję su vyrų fizinio smurto naudojimu prieš intymų partnerį. Tuo tarpu, kitame tyrime nei vienas emocijų reguliavimo sunkumas nebuvo susijęs su vyrų fiziniu intymaus partnerio smurtu (Bliton et al., 2016). Galiausiai, vyrų sunkumai, susiję su impulsų kontrole ir į tikslą nukreiptu elgesiu, ribota prieiga prie emocijų reguliavimo strategijų, buvo teigiamai susiję su jų seksualinio smurto vykdymu prieš intymų partnerį (Shorey et al., 2011). Apibendrinant, galima pastebėti, kad šie dviejų ankstesnių tyrimų rezultatai ne tik skiriasi tarpusavyje, tačiau yra ir kitokie, nei buvo gauti dabartiniame tyrime. Nors šiame tyrime nebuvo tirti atskirų emocijų reguliavimo sunkumų ryšiai su smurtavimu prieš intymų partnerį, tačiau sąsajos tarp emocijų reguliavimo sunkumų bendrai ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bei skirtingų smurto rūšių buvo labai ryškios. Nepaisant skirtingų rezultatų, sąsajos tarp emocijų reguliavimo ir smurto prieš intymų partnerį vykdymo yra pastebimos.

Mokslinėje literatūroje yra išvelgiama emocijų reguliavimo svarba intymaus partnerio smurto kontekste ir paaiškinamos sąsajos tarp šių konstrukto. Birkley ir Eckhardt (2019) nurodo, kad emocijų reguliavimas gali numatyti intymaus partnerio smurtinį elgesį: jis gali būti tiek rizikos (kai emocijų reguliavimas neefektyvus), tiek apsauginis (kai emocijų reguliavimas efektyvus) veiksnys. Emocijų reguliavimas yra laikomas kintamuoju, kuris

palengvina arba slopina intymaus partnerio smurto vykdymą (Birkley & Eckhardt, 2019). Pavyzdžiui, žemas emocijų reguliavimo lygis padidina tikimybę, kad asmuo, turintis aukštą agresijos riziką, smurtaus prieš intymų partnerį. Naudojant silpnas emocijų reguliavimo strategijas gali būti sunkiau įveikti potraukį vykdyti smurtą prieš intymų partnerį, kai atsiranda kognityvinių paklaidų arba jaučiamos neigiamos emocijos (Birkley & Eckhardt, 2019). Ir priešingai, aukštas emocijų reguliavimo lygis gali slopinti intymaus partnerio smurto vykdymą, net esant kintamiesiems, kurie skatina tokio elgesio apraiškas. Taigi, asmens gebėjimas veiksmingai valdyti tuo metu kylančias neigiamas emocijas gali padidinti tikimybę, kad jis įveiks polinkį elgtis smurtaujančiai (Birkley & Eckhardt, 2019). Vadinasi, emocijų reguliavimas mokslinėje literatūroje yra suprantamas kaip turintis įtakos smurtinio elgesio pasireiškimui: gali jį paskatinti arba slopinti.

Atlikus moderacijos analizę, dabartiniame tyrime buvo nustatyta, jog emocijų reguliavimo sunkumai turi įtakos ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio ir seksualinio smurto. Tai reiškia, kad aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką smurtavimui prieš intymų partnerį suaugus, taip pat prieš intymų partnerį naudojamam fiziniam ir seksualiniam smurtui. Vis dėlto, šiame tyrime emocijų reguliavimo sunkumai neturi įtakos ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir psichologinio (emocinio) smurto naudojimo prieš intymų partnerį. Pažymėtina, jog emocijų reguliavimo vaidmuo ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį nebuvo įvertintas ankstesniuose tyrimuose. Nepaisant to, mokslinėje literatūroje pripažįstama, kad tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto vyrauja netiesioginės sąsajos per kitus konstruktus. Pavyzdžiui, Mair su kolegomis (2012) nustatė, kad vyrų nepalankios vaikystės patirtys siejasi su jų smurtu prieš partneres per vyrų nerimą, impulsyvumą ir alkoholio vartojimą. Vyrų nepalankios patirtys vaikystėje siejasi su moterų smurtu prieš juos per vyrų depresiją (Mair et al., 2012). Galiausiai, moterų nepalankios patirtys vaikystėje siejasi tiek su vyrų smurtu prieš partneres, tiek su moterų smurtu prieš partnerius per moterų depresiją. Taigi, nerimas, depresija, impulsyvumas ir alkoholio vartojimas gali sąveikauti ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto. Kitame tyrime Roberts su kolegomis (2011) nustatė, kad vyrauja ryšys tarp neseniai patirtų stresinių įvykių ir nepalankių vaikystės patirčių, taip pat pastebėta, kad neseniai patirtų stresinių įvykių ir intymaus partnerio smurto ryšys yra stipriausias tarp asmenų, patyrusių nepalankias patirtis vaikystėje. Taigi, asmenims, susidūrusiems su dideliu stresu ir nepalankiomis patirtimis vaikystėje, ypač padidėja rizika vykdyti smurtinius veiksmus savo

partnerio atžvilgiu (Roberts et al., 2011). Žiūrint į šiuos rezultatus, galima teigti, kad mokslinėje literatūroje yra užfiksuotos sąsajos tarp nepalankių vaikystės patirčių, intymaus partnerio smurto, nerimo, depresijos, streso, impulsyvumo ir alkoholio vartojimo. Vis dėlto, nebuvo rasta nei vieno mokslinio tyrimo, kuris nagrinėtų sąsajas tarp nepalankių vaikystės patirčių, intymaus partnerio smurto ir emocijų reguliavimo. Dabartiniu tyrimu buvo „užčiuptos“ sąsajos tarp minėtų konstrukto, kurios leidžia pamatyti emocijų reguliavimo vaidmenį ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį.

Atsakant į klausimą, ar šio tyrimo rezultatais galima pasitikėti, verta paminėti, kad prieš atliekant tyrimą, buvo siekta užtikrinti tyrime naudotų Vaikystės traumų klausimyno – trumposios formos ir Emocijų reguliavimo sunkumų skalės teiginių tikslumą ir aiškumą – buvo atliktas atgalinis teiginių vertinimas. Tai padėjo įsitikinti, jog tyrime naudotų minėtųjų instrumentų teiginiai yra tiksliai išversti iš originalios anglų kalbos į lietuvių kalbą. Atlikus atgalinį teiginių vertimą, keli teiginiai buvo patikslinti, kad vertimas būtų tikslesnis/artimesnis instrumentų teiginiams originalo kalba. Taip pat buvo atliktas pilotinis tyrimas, kuriuo buvo siekta įvertinti pasirinktas tyrime naudoti skales ir klausimyną, jų aiškumą bei suprantamumą. Atsižvelgiant į pilotinio tyrimo dalyvių pastebėjimus, keli instrumentų teiginiai buvo reformuluoti aiškiau. Pažymėtina, kad, tiek po pilotinio tyrimo, tiek po pačio tyrimo atlikimo, buvo apskaičiuotas tyrime naudotų skalių subskalių patikimumas vidinio suderinamumo būdu (Cronbach alfa). Aukšti rezultatai leidžia manyti, kad instrumentai yra patikimi – galima teigti, kad subskalių teiginiai iš esmės matuoja tą patį konstrukto. Vis dėlto, šio tyrimo metu surinkti duomenys nebuvo tinkami atlikti faktorių analizę, kuri būtų nurodžiusi konstrukto (struktūrinį) validumą ir suteikusi daugiau informacijos apie tyrime naudotų instrumentų tinkamumą.

Nepaisant pastangų užtikrinti tyrime naudotų instrumentų suprantamumą, aiškumą ir patikimumą, šis tyrimas turėjo trūkumų, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį. Visų pirma, tyrimo dalyviai sudarė netikimybinę tikslinę ir patogiosios atrankos tipu surinktą imtį. Tai reiškia, kad ji nėra reprezentatyvi visai prieš intymią(-ų) romantinę(-į) partnerę(-į) smurtavusių bei bendrosios populiacijos suaugusių vyrų, turinčių ar turėjusių intymią(-į) romantinę(-į) partnerę(-į), populiacijai. Pakartotinai atlikus tyrimą, gali būti gauti kitokie rezultatai. Užtikrinus imties reprezentatyvumą, rezultatai būtų tikslesni: galimai pakistų koreliaciniai ir prognostiniai ryšiai tarp tyrime nagrinėtų konstrukto bei šių ryšių stiprumas, taip pat emocijų reguliavimo, kaip moderatoriaus, įtaka ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį. Negalima nepaminėti, jog tyrime dalyvavo tik 108 tiriamieji – tai yra per mažas skaičius, norint daryti pagrįstas rezultatų išvadas. Rezultatai keltų didesnę pasitikėjimą ir, tikėtina, būtų tikslesni, jei tyrime būtų dalyvavę daugiau tiriamųjų. Be to,

skyrėsi tyrime dalyvavusių prieš intymią(-ų) romantinę(-i) partnerę(-į) smurtavusių (jų dalyvavo 43, o tai sudaro 39,8 % visų tiriamųjų) ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų (jų dalyvavo 65, o tai sudaro 60,2 % visų tiriamųjų) skaičius. Panašus tiriamųjų skaičius grupėse šiame tyrime yra aktualus, lyginant smurtavusių ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų atsakymus į demografinius klausimus bei lyginant jų nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų bei prieš intymų partnerį naudoto smurto bei skirtingų jo rūšių įverčius. Rezultatų tikslumas padidėtų, jei tyrime dalyvavusių tiriamųjų skaičius grupėse būtų apylygis. Taigi, užtikrinus imties reprezentatyvumą, didesnį tyrimo dalyvių skaičių ir tolygesnį tiriamųjų pasiskirstymą grupėse, tikėtina, kad būtų gauti kitokie rezultatai, leidžiantys daryti tikslesnes ir labiau pagrįstas išvadas.

Apibendrinant mokslinėje literatūroje pateikiamą informaciją, galima teigti, kad tyrėjai skyrė daug dėmesio nepalankių vaikystės patirčių nagrinėjimui. Ši tema yra aktuali, nes nepalankios vaikystės yra dažnas reiškinys ir yra gerai žinomas transdiagnostinis įvairių psichinės ir fizinės sveikatos būklių rizikos veiksnys (Brodbeck et al., 2022). Buvo pastebėtos ryškios nepalankių vaikystės patirčių sąsajos su intymaus partnerio smurtu. Susidūrimas su nepalankiomis patirtimis vaikystėje, įskaitant fizinę, psichologinę ir seksualinę prievartą, yra susijęs tiek su padidėjusia intymaus partnerio smurtavimo tikimybe, tiek su buvimu smurto auka suaugus (Capaldi et al., 2012; McKinney et al., 2009; Miedema et al., 2023; Nikulina et al., 2021; Thulin et al., 2021; Whitfield et al., 2003). Mokslinėje literatūroje yra plačiai aprašoma, kad intymaus partnerio smurto aukos patiria įvairių neigiamų pasekmių savo fizinei sveikatai, psichologinei gerovei, socialiniams santykiams ir kitiems gyvenimo aspektams (Maloney et al., 2023; Nikulina et al., 2021). Pastebėjus nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto sąsajas, tyrėjai siekė išsiaiškinti, kas turi įtakos ir nulemia ryšį tarp minėtų kintamųjų. Buvo nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys siejasi su intymaus partnerio smurto vykdymu per nerimą, depresiją, impulsyvumą, alkoholio vartojimą (Mair et al., 2012) ir stresą (Roberts et al., 2011). Vis dėlto, pripažįstama, kad yra mažai žinoma apie procesus, per kuriuos nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su daugybe neigiamų to padarinių, tame tarpe ir intymaus partnerio smurtu (Brodbeck et al., 2022). Akcentuojama, jog intymaus partnerio smurtas išlieka plačiai paplitęs ir vis dar trūksta žinių apie perspektyvias jo gydymo strategijas (Maloney et al., 2023). Taigi, akivaizdu, kad nepalankios vaikystės patirtys ir intymaus partnerio smurtas vis dar išlieka aktualios tyrinėjimų temos, į kurias dėmesys turėtų būti atkreiptas tolesniuose tyrimuose.

Mokslinėje literatūroje analizuojamas ir emocijų reguliavimo konstruktas. Pastebėtas ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir emocijų reguliavimo sunkumų (Araújo et

al., 2026; Gruhn & Compas, 2020; Herzog & Schmahl, 2018; Schweitzer et al., 2026). Taip pat nustatyta, jog emocijų reguliavimas gali numatyti intymaus partnerio smurtą (Birkley & Eckhardt, 2019). Vis dėlto, turimomis žiniomis, tyrėjai iki šiol nepatikrino, ar emocijų reguliavimas turi įtakos ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto. Dabartinis tyrimas yra pirmasis, kuriuo buvo siekta „užčiuopti“ sąsajas tarp minėtųjų konstrukto. Taigi, atsižvelgus į dabartinio tyrimo ribotumus (mėginant užtikrinti tiriamųjų imties reprezentatyvumą, didesnę jų skaičių, taip pat tolygesnę tiriamųjų pasiskirstymą grupėse), būtų tikslinga jį pakartoti, siekiant gauti tikslesnius ir patikimesnius rezultatus, leidžiančius padaryti tvirtesnes išvadas. Taip pat galima būtų atlikti išsamesnę smurtaujančių ir bendrosios populiacijos suaugusių vyrų grupių rezultatų palyginimą: palyginti sąsajas tarp nepalankių vaikystės patirčių, smurtavimo prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo sunkumų tarp grupių. Be to, būsimuose tyrimuose galima panagrinėti atskirų nepalankių vaikystės patirčių, skirtingų emocijų reguliavimo sunkumų ir smurtavimo prieš intymų partnerį sąsajas. Pažymėtina, kad šiame tyrime buvo tirti suaugę vyrai, tačiau tyrimas gali būti atliktas tiek su vyrais, tiek su moterimis, tiek su abiem biologinėmis lytimis kartu. Nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto tema, atrodytų, yra neišsenkama, todėl tolimesni tyrimai galėtų patyrinėti kitus konstrukto (pvz., impulsyvumą, komunikacijos įgūdžius, empatiją), galinčius daryti įtaką ryšiui tarp minėtųjų konstrukto, neapsiribojant emocijų reguliavimu. Pažymėtina, kad dabartinis tyrimas buvo kiekybinis tyrimas, tačiau dėl specifinės tiriamųjų imties (prieš intymų partnerį smurtaujančių vyrų) galima apsvarstyti tyrimo metodo keitimą ir atlikti kokybinį tyrimą. Šis tyrimo metodas leistų giliau ir išsamiau panagrinėti smurtaujančių vyrų patirtis ir išgyvenimus, galimai atskleistų gilesnes tokio elgesio priežastis, leistų interpretuoti elgesį. Pažymėtina, kad būsimi tyrimai galėtų giliau panagrinėti ne tik smurtavimą prieš intymų partnerį, tačiau atkreipti dėmesį ir į intymaus partnerio smurto patyrimą.

Nepalankių vaikystės patirčių ir smurto prieš intymų partnerį temos tyrinėjimas yra svarbus ne tik geresniam šių reiškinių supratimui, tačiau ir siekiant užtikrinti efektyvią pagalbą ne tik minėtąsias traumines patirtis patyrusiems asmenims, tačiau ir prieš intymų partnerį smurtaujantiems žmonėms. Brodbeck su kolegomis (2022) pažymi, jog aiškesnis procesų, per kuriuos nepalankios vaikystės patirtys yra susijusios su daugybe neigiamų to padarinių, tame tarpe ir intymaus partnerio smurtu, suvokimas yra svarbus, norint geriau suprasti rizikos ir apsaugos veiksnius bei pritaikyti veiksmingas intervencijas. Be to, pripažįstama, kad, nors intymaus partnerio smurtas mokslinėje literatūroje yra plačiai tyrinėjamas, o jo etiologija gerai suprantama, šis smurtas išlieka plačiai paplitęs ir vis dar trūksta žinių apie perspektyvias jo gydymo strategijas (Maloney et al., 2023). Šiame tyrime buvo

pastebėtas emocijų reguliavimo sunkumų vaidmuo ryšyje tarp nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį. Emocijų reguliavimas reiškia emocijų suvokimą bei jų priėmimą, taip pat asmens gebėjimą veikti, atsižvelgiant į savo tikslus (Gratz & Roemer, 2004). Emocijų reguliavimu yra pagrįstos efektyvios kognityvinės elgesio terapijos intervencijos. Kognityvine elgesio terapija yra siekiama pakeisti mintis, emocijas ar elgesį, pertvarkant agresyvų pažinimą ir taip sumažinant nereguliuojamą pyktį ir su juo susijusį smurtinį elgesį (Eckhardt et al., 2021). Taigi, šis tyrimas maža dalimi prisidėjo prie sąsajų tarp nepalankių vaikystės patirčių, smurto prieš intymų partnerį ir emocijų reguliavimo nagrinėjimo, tačiau platesnis šių konstrukto tyrinėjimas, tikėtina, gali suteikti naujų įžvalgų, pritaikant efektyvias gydymo strategijas.

IŠVADOS

1. Nepalankios vaikystės patirtys šioje imtyje teigiamai siejasi su emocijų reguliavimo sunkumais: tiriamieji, patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, susiduria su didesniais emocijų reguliavimo sunkumais.
2. Nepalankios vaikystės patirtys šioje imtyje teigiamai siejasi su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai, taip pat su prieš intymų partnerį naudojamu fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu: tiriamieji, patyrę daugiau nepalankių vaikystės patirčių, yra labiau linkę naudoti įvairių rūšių smurtą savo intymaus partnerio atžvilgiu.
3. Emocijų reguliavimo sunkumai šioje imtyje yra teigiamai susiję su prieš intymų partnerį naudojamu smurtu bendrai, taip pat su prieš intymų partnerį naudojamu fiziniu, psichologiniu (emociniu) ir seksualiniu smurtu: tiriamieji, susiduriantys su didesniais emocijų reguliavimo sunkumais, yra labiau linkę naudoti įvairių rūšių smurtą savo intymaus partnerio atžvilgiu.
4. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja emocijų reguliavimo sunkumus: emocijų reguliavimo sunkumai priklauso nuo vaikystėje patirtų nepalankių patirčių.
5. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą: visos prieš intymų partnerį naudojamo smurto rūšys priklauso nuo vaikystėje patirtų nepalankių patirčių.
6. Emocijų reguliavimo sunkumai šioje imtyje prognozuoja prieš intymų partnerį naudojamą smurtą bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamą fizinį, psichologinį (emocinį) ir seksualinį smurtą: visos prieš intymų partnerį naudojamo smurto rūšys priklauso nuo emocijų reguliavimo sunkumų.
7. Emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai: aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam smurtui bendrai.
8. Emocijų reguliavimo sunkumai moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prieš intymų partnerį naudojamo fizinio ir seksualinio smurto, tačiau ne psichologinio (emocinio) smurto: aukštesnis emocijų reguliavimo sunkumų lygis sustiprina nepalankių vaikystės patirčių įtaką prieš intymų partnerį naudojamam fiziniam ir seksualiniam smurtui, tačiau ne psichologiniam (emociniam) smurtui.

9. Prieš intymią(-ų) partnerę(-į) smurtaujantys suaugę vyrai šiame tyrime surinko vidutiniškai aukštesnius nepalankių vaikystės patirčių, emocijų reguliavimo sunkumų ir prieš intymų partnerį naudojamo smurto bendrai, taip pat prieš intymų partnerį naudojamo fizinio, psichologinio (emocinio) ir seksualinio smurto įverčius, lyginant su bendrosios populiacijos suaugusiais vyrais: smurtaujantys vyrai patyrė vidutiniškai daugiau nepalankių vaikystės patirčių, jie susiduria su vidutiniškai didesniais emocijų reguliavimo sunkumais, taip pat naudoja vidutiniškai daugiau smurto bei visų smurto rūšių savo intymios(-aus) partnerės(-io) atžvilgiu, lyginant su bendrosios populiacijos vyrais.

LITERATŪRA

- Ali, P., Dhingra, K., & McGarry, J. (2016). A literature review of intimate partner violence and its classifications. *Aggression and Violent Behavior*, 31, 16-25. DOI: 10.1016/j.avb.2016.06.008
- Afifi, T. O., Enns, M. W., Cox, B. J., Asmundson, G. J., Stein, M. B., & Sareen, J. (2008). Population attributable fractions of psychiatric disorders and suicide ideation and attempts associated with adverse childhood experiences. *American Journal of Public Health*, 98(5), 946-952. DOI: 10.2105/AJPH.2007.120253
- Araújo, F., Fávero, M., Lantarote-Fernández, M. D., Sousa-Gomes, V., & Moreira, D. (2026). Relationship between adverse childhood experiences, attachment, and emotional regulation: A review of the literature. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy. Advance online publication*, 1-15. DOI: 10.1037/tra0002099
- Ali, P. A., & Naylor, P. B. (2013). Intimate partner violence: A narrative review of the biological and psychological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior*, 18(3), 373-382. DOI: 10.1016/j.avb.2013.01.003
- Aslam, M. V., Swedo, E., Niolon, P. H., Peterson, C., Bacon, S., & Florence, C. (2024). Adverse Childhood Experiences Among U.S. Adults: National and State Estimates by Adversity Type, 2019–2020. *American Journal of Preventive Medicine*, 67(1), 55-66. DOI: 10.1016/j.amepre.2024.02.010
- Breiding, M. J. (2014). Prevalence and characteristics of sexual violence, stalking, and intimate partner violence victimization – National intimate partner and sexual violence survey. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 63(8), 1-18.
- Brown, D. W., Anda, R. F., Tiemeier, H., Felitti, V. J., Edwards, V. J., Croft, J. B., & Giles, W. H. (2009). Adverse childhood experiences and the risk of premature mortality. *American Journal of Preventive Medicine*, 37(5), 389-396. DOI: 10.1016/j.amepre.2009.06.021
- Bagdonas, A., & Bliumas, R. (2019). *Aiškinamasis psichologijos terminų žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
- Boullier, M., & Blair, M. (2018). Adverse childhood experiences. *Paediatrics & Child Health*, 28(3), 132-137. DOI: 10.1016/j.paed.2017.12.008
- Brodbeck, J., Bötschi, S. I. R., Vetsch, N., Berger, T., Schmidt, S. J., & Marmet, S. (2022). Investigating emotion regulation and social information processing as mechanisms linking adverse childhood experiences with psychosocial functioning in young swiss

- adults: the FACE epidemiological accelerated cohort study. *BMC Psychology*, 10(99), 1-10. DOI: 10.1186/s40359-022-00798-5
- Birkley, E. L., & Eckhardt, C. I. (2019). Effects of instigation, anger, and emotion regulation on intimate partner aggression: Examination of „perfect storm“ theory. *Psychology of Violence*, 9(2), 186-195. DOI: 10.1037/vio0000190
- Basilio, M. P., Pereira, V., Moreira de Oliveira, M. W. C., Fernandes da Costa Neto, A., de Moraes, O. C. R., & Brandão Siqueira, S. C. (2021). Knowledge discovery in research on domestic violence: an overview of the last fifty years. *Data Technologies and Applications*, 55(4), 480-510. DOI: 10.1108/DTA-08-2020-0179
- Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., ... Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse & Neglect*, 27, 169-190. DOI: 10.1016/S0145-2134(02)00541-0
- Bliton, C. F., Wolford-Clevenger, C., Zapor, H., Elmquist, J., Brem, M. J., Shorey, R. C., & Stuart, G. L. (2016). Emotion Dysregulation, Gender, and Intimate Partner Violence Perpetration: An Exploratory Study in College Students. *Journal of Family Violence*, 31(3), 371-377. DOI: 10.1007/s10896-015-9772-0
- Caiozzo, C. N., Houston, J., & Grych, J. (2016). Predicting aggression in late adolescent romantic relationships: A short-term longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 53(3), 237-248. DOI: 10.1016/j.adolescence.2016.10.012
- Copp, J. E., Kuhl, D. C., Giordano, P. C., Longmore, M. A., & Manning, W. D. (2015). Intimate partner violence in neighborhood context: the roles of structural disadvantage, subjective disorder, and emotional distress. *Social Science Research*, 53, 59-72. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2015.05.001
- Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., & Kim, H. K. (2012). A systematic review of risk factors for intimate partner violence. *Partner Abuse*, 3(2), 231-280. DOI: 10.1891/1946-6560.3.2.231
- Chapman, D. P., Liu, Y., Presley-Cantrell, L. R., Edwards, V. J., Wheaton, A. J., Perry, G. S., & Croft, J. B. (2013). Adverse childhood experiences and frequent insufficient sleep in 5 U. S. States, 2009: A retrospective cohort study. *BMC Public Health*, 13, 3-9. DOI: 10.1186/1471-2458-13-3
- Chung, E. K., Nurmohamed, L., Mathew, L., Elo, I. T., Coyne, J. C., & Culhane, J. F. (2010). Risky health behaviors among mothers-to-be: The impact of adverse childhood experiences. *Academic Pediatrics*, 10(4), 245-251. DOI: 10.1016/j.acap.2010.04.003

- Currie, J., & Widom, C. S. (2010). Long-term consequences of child abuse and neglect on adult economic well-being. *Child Abuse and Neglect*, 15(2), 111-120. DOI: 10.1177/1077559509355316
- DeRavello, L., Abeita, J., & Brown, P. (2008). Breaking the cycle/mending the hoop: Adverse childhood experiences among incarcerated American Indian/Alaska Native women in New Mexico. *Health Care for Women International*, 29(3), 300-315. DOI: 10.1080/07399330701738366
- Devries, K. M., Mak, J. Y., García-Moreno, C., Petzold, M., Child, J. C., Falder, G., ... Rosenfeld, L. (2013). The global prevalence of intimate partner violence against women. *Science*, 340(6140), 1527-1528. DOI: 10.1126/science.1240937
- Dutton, D. G., & Starzomski, A. J. (1994). Psychological differences between court-referred and self-referred wife assaulters. *Criminal Justice and Behavior*, 21(2), 203-222. DOI: 10.1177/009385489402100200
- Ellsberg, M., Arango, D. J., Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S., Contreras, M., & Watts, C. (2014). Prevention of violence against women and girls: what does the evidence say? *The Lancet*, 385(9977), 1555-1566. DOI: 10.1016/S0140-6736(14)61703-7
- Estric, C., Calati, R., & Lopez-Castroman, J. (2022). Adverse childhood experiences and neurocognition in borderline personality disorder: A call to-action perspective review. *Harvard Review of Psychiatry*, 30(4), 248-260. DOI: 10.1097/HRP.0000000000000344
- Esquivel-Santovena, E. E., Lambert, T. L., & Hamel, J. (2013). Partner abuse worldwide. *Partner Abuse*, 4(1), 6-75. DOI: 10.1891/1946-6560.4.1.e14
- Eckhardt, C. I., Parrott, D. J., Swartout, K. M., Leone, R. M., Purvis, D. M., Massa, A. A., & Sprunger, J. G. (2021). Cognitive and affective mediators of alcohol-facilitated intimate-partner aggression. *Clinical Psychological Science*, 9(3), 385-402. DOI: 10.1177/2167702620966293
- Finkel, E. J. (2007). Impelling and inhibiting forces in the perpetration of intimate partner violence. *Review of General Psychology*, 11(2), 193-207. DOI: 10.1037/1089-2680.11.2.193
- Ford, E. S., Anda, R. F., Edwards, V. J., Perry, G. S., Zhao, G., Li, C., & Croft, J. B. (2011). Adverse childhood experiences and smoking status in five states. *Preventive Medicine*, 53(3), 188-193. DOI: 10.1016/j.ypmed.2011.06.015
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., et al. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study.

- American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245-258. DOI: 10.1016/s0749–3797(98)00017-8
- Follingstad, D. R., & DeHart, D. D. (2000). Defining psychological abuse of husbands toward wives: Contexts, behaviors, and typologies. *Journal of Interpersonal Violence*, 15(9), 891-920. DOI: 10.1177/088626000015009001
- Fredland, N. M., Ricardo, I. B., Campbell, J. C., Sharps, P. W., Kub, J. K., & Yonas, M. (2005). The meaning of dating violence in the lives of middle school adolescents. *Journal of School Violence*, 4(2), 95-114. DOI: 10.1300/J202v04n02_06
- Forster, M., Rogers, C. J., Rainisch, B., Grigsby, T., De La Torre, C., Albers, L., & Unger, J. B. (2022). Adverse Childhood Experiences and Intimate Partner Violence; Findings From a Community Sample of Hispanic Young Adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(19-20), 18291-18316. DOI: 10.1177/08862605211035881
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299. DOI: 10.1037/1089-2680.2.3.271
- Gross, J. J. (2008). Emotion Regulation. In M. Lewis (Ed.), J. M. Haviland-Jones (Ed.) & L. Feldman-Barrett (Ed.), *Handbook of Emotions, Third Edition* (p.p. 497-512). New York: The Guilford Press
- Gross, J. J. (2015). Emotion Regulation: Current Status and Future Prospects. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 26(1), 1-26. DOI: 10.1080/1047840X.2014.940781
- Gilbert, L. K., Breiding, M. J., Merrick, M. T., Thompson, W. W., Ford, D. C., Dhingra, S. S., & Parks, S. E. (2010). Childhood adversity and adult chronic disease: An update from ten states and the District of Columbia. *American Journal of Preventive Medicine*, 48(3), 345-349. DOI: 10.1016/j.amepre.2014.09.006
- Gruhn, M. A., & Compas, B. E. (2020). Effects of maltreatment on coping and emotion regulation in childhood and adolescence: a meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 103(104446). DOI: 10.1016/j.chiabu.2020.104446
- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional Assessment of Emotion Regulation and Dysregulation: Development, Factor Structure, and Initial Validation of the Difficulties in Emotion Regulation Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26(1), 41-54. DOI: 10.1023/B:JOBA.0000007455.08539.94
- Gross, J. J., Sheppes, G., & Urry, H. L. (2011). Emotion generation and emotion regulation: A distinction we should make (carefully). *Cognition and Emotion*, 25(5), 765-781. DOI: 10.1080/02699931.2011.555753

- Grom, J. L., Maloney, M. A., Parrott, D. J., & Maloney, M. A. (2021). Alcohol, trait anger, and psychological flexibility: A laboratory investigation of intimate partner violence perpetration. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 19, 100-107. DOI: 10.1016/j.jcbs.2021.01.006
- Halket, M. M., Gormley, K., Mello, N., Rosenthal, L., & Mirkin, M. P. (2013). Stay with or leave the abuser? The effects of domestic violence victim's decision on attributions made by young adults. *Journal of Family Violence*, 29(1), 35-49. DOI: 10.1007/s10896-013-9555-4
- Hoskins, N., & Kunkel, A. (2020). "I Don't Even Deserve a Chance": An Ethnographic Study of Adverse Childhood Experiences Among Male Perpetrators of Intimate Partner Violence. *The Qualitative Report*, 25(4), 1009-1037. DOI: 10.46743/2160-3715/2020.3938
- Hines, D. A., & Saudino, K. J. (2002). Intergenerational transmission of intimate partner violence. *Trauma, Violence & Abuse*, 3(3), 210-225. DOI: 10.1177/15248380020033004
- Herzog, J. I., & Schmahl, C. (2018). Adverse childhood experiences and the consequences on neurobiological, psychosocial, and somatic conditions across the lifespan. *Frontiers in Psychiatry*, 9(420), 1-8. DOI: 10.3389/fpsyt.2018.00420
- Young, S. N., & Leyton, M. (2002). The role of serotonin in human mood and social interaction: Insight from altered tryptophan levels. *Pharmacology Biochemistry and Behavior*, 71(4), 857-865. DOI: 10.1016/S0091-3057(01)00670-0
- Jewkes, R. (2002). Intimate partner violence: causes and prevention. *Violence Against Women*, 359(9315), 1423-1429. DOI: 10.1016/S0140-6736(02)08357-5
- Jewkes, R., Levin, J., & Penn-Kekana, L. (2002). Risk factors for domestic violence: findings from a South African cross-sectional study. *Social Science & Medicine*, 55(9), 1603-1617. DOI: 10.1016/S0277-9536(01)00294-5
- Kalmakis, K. A., & Chandler, G. E. (2015). Health consequences of adverse childhood experiences: A systematic review, *Journal of the American Association of Nurse Practitioners*, 27, 457-465. DOI: 10.1002/2327-6924.12215
- Lamers-Winkelmann, F., Willemenb, A. M., & Visser, M. (2012). Adverse Childhood Experiences of referred children exposed to Intimate Partner Violence: Consequences for their wellbeing. *Child Abuse & Neglect*, 36(2), 166-179. DOI: 10.1016/j.chiabu.2011.07.006

- McKinney, C. M., Caetano, R., Ramisetty-Mikler, S., & Nelson, S. (2009). Childhood family violence and perpetration and victimization of intimate partner violence: findings from a national population-based study of couples. *Annals of Epidemiology*, 19(1), 25-32. DOI: 10.1016/j.annepidem.2008.08.008
- Mair, C., Cunradi, C. B., & Todd, M. (2012). Adverse childhood experiences and intimate partner violence: testing psychosocial mediational pathways among couples. *Annals of Epidemiology*, 22(12), 832-839. DOI: 10.1016/j.annepidem.2012.09.008
- Madigan, S., Deneault, A. A., Racine, N., Park, J., Thiemann, R., Zhu, J., Dimitropoulos, G., Williamson, T., Fearon, P., Cénat, J. M., McDonald, S., Devereux, C., & Neville, R. (2023). Adverse childhood experiences: A meta-analysis of prevalence and moderators among half a million adults in 206 studies. *World Psychiatry*, 22(3), 463-471. DOI: 10.1002/wps.21122\
- Maloney, M. A., Eckhardt, C. I., Oesterle, D. W. (2023). Emotion regulation and intimate partner violence perpetration: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 100. DOI: 10.1016/j.cpr.2022.102238
- Miedema, S. S., Le, V. D., Chiang, L., Ngann, T., & Shortt, J. W. (2023). Adverse Childhood Experiences and Intimate Partner Violence Among Youth in Cambodia: A Latent Class Analysis. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(1-2), 1446-1472. DOI: 10.1177/08862605221090573
- Marcinkevičiūtė, R., & Marcinkevičius, M. (2024). Nepalankios vaikystės patirtys ir jų sukeltos psichikos sveikatos pasekmės. *Health Sciences in Eastern Europe*, 34(6), 52-56. DOI: 10.35988/sm-hs.2024.267
- Metzler, M., Merrick, M. T., Kleven, J., Ports, K. A., & Ford, D. C. (2017). Adverse childhood experiences and life opportunities: Shifting the narrative. *Children and Youth Services Review*, 72, 141-149.
- Nikulina, V., Gelin, M., & Zwillig, A. (2021). Is There a Cumulative Association Between Adverse Childhood Experiences and Intimate Partner Violence in Emerging Adulthood? *Journal of Interpersonal Violence*, 36(3-4), 1205-1232. DOI: 10.1177/0886260517741626
- Pervanidou, P., & Chrousos, G. P. (2007). Post-traumatic stress disorder in children and adolescents: from Sigmund Freud's "trauma" to psychopathology and the (Dys)metabolic syndrome. *Hormone and Metabolic Research*, 39(6), 413-419. DOI: 10.1055/s-2007-981461

- Papadakaki, M., Tzamalouka, G. S., Chatzifotiou, S., & Chliaoutakis, J. (2009). Seeking for risk factors of intimate partner violence (IPV) in a Greek national sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(5), 732-750. DOI: 10.1177/0886260508317181
- Roberts, A. L., McLaughlin, K. A., Conron, K. J., & Koenen, K. C. (2011). Adulthood Stressors, History of Childhood Adversity, and Risk of Perpetration of Intimate Partner Violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 40(2), 128-138. DOI: 10.1016/j.amepre.2010.10.016
- Shorey, R. C., Brasfield, H., Febres, J., & Stuart, G. L. (2011). An Examination of the Association between Difficulties with Emotion Regulation and Dating Violence Perpetration. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20(8), 870-885. DOI: 10.1080/10926771.2011.629342
- Saudino, K., & Hines, D. (2007). Etiological similarities between psychological and physical aggression in intimate relationships: A behavioral genetic exploration. *Journal of Family Violence*, 22(3), 121-129. DOI: 10.1007/s10896-006-9059-6
- Straus, M., Hamby, S., Boney-McCoy, S., & Sugarman, D. B. (1996). Revised Conflict Tactics Scales (CTS2): Development and Preliminary Psychometric Data. *Journal of Family Issues*, 17(3), 283-316. DOI: 10.1177/019251396017003001
- Simmons, C. A., Lehmann, P., & Cobb, N. (2008). Women arrested for partner violence and substance use: An exploration of discrepancies in the literature. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(6), 707-727. DOI: 10.1177/0886260507313945
- Schweitzer, C., Sabry, A., DiGiovanni, A., Russell, M., Bu, D., & Sandelich, S. (2026). The impact of adverse childhood experiences on emotional regulation in adult ED patients. *Journal of Affective Disorders*, 393(120419), 1-6. DOI: 10.1016/j.jad.2025.120419
- Thompson, R. A (1994). Emotion Regulation: A Theme in Search of Definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52. DOI: 10.1111/j.1540-5834.1994.tb01276.x
- Thulin, E. J., Heinze, J. E., & Zimmerman, M. A. (2021). Adolescent Adverse Childhood Experiences and Risk of Adult Intimate Partner Violence. *American Journal of Preventive Medicine*, 60(1), 80-86. DOI: 10.1016/j.amepre.2020.06.030
- Thompson, M. P., & Kingree, J. B. (2006). The roles of victim and perpetrator alcohol use in intimate partner violence outcomes. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(2), 163-177. DOI: 10.1177/0886260505282283
- Vachhani, P., Bhimani, N., Purani, S., & Kartha, G. (2017). Epidemiology of domestic violence among married women: a community based cross-sectional study. *International Journal*

of Community Medicine and Public Health, 4(4), 1353-1359. DOI: 10.18203/2394-6040.ijcmph20171375

Whitfield, C. L., Anda, R. F., Dube, S. R., & Felitti, V. J. (2003). Violent Childhood Experiences and the Risk of Intimate Partner Violence in Adults: Assessment in a Large Health Maintenance Organization. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(2), 166-185. DOI: 10.1177/0886260502238733

Zielinski, D. S. (2009). Child abuse and neglect and adult socioeconomic well-being. *Child Abuse & Neglect*, 33, 666-678. DOI: 10.1016/j.chiabu.2009.09.001

PRIEDAI

1 priedas. Dirbtinio intelekto (DI) naudojimo deklaracija

Filosofijos
fakultetas

PRIEDAS 1: DIRBTINIO INTELEKTO (DI) NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Studento/ės vardas ir pavardė: Ieva Dordzikaite

Baigiamojo darbo tema: Nepalankių vaikystės patirčių ir smurtavimo prieš intymų partnerį suaugus sąsajos: emocijų reguliavimo svarba

Vadovaudamasis/i „Dirbtinio intelekto naudojimo Vilniaus universitete gairėmis“, patvirtinu, kad rengdamas/a šį baigiamąjį darbą:

1. **Priimu atsakomybę** už viso darbe pateikto turinio kūrimą ir jo originalumą. Patvirtinu, kad generatyvinio DI įrankiai buvo naudojami tik kaip pagalbinė priemonė, o ne kaip darbo bendraautoris ar autorius.
2. **Atlikau turinio patikrą (validaciją).** Visa DI pateikta informacija buvo patikrinta pirminiuose šaltiniuose.
3. **Užtikrinau duomenų saugą.** Į DI sistemas nekėliau konfidencialių tyrimo duomenų, asmens duomenų ar nepublikuotos medžiagos.

Darbe dirbtinis intelektas panaudotas:

Naudojimo sritis	Panaudotas / nenaudotas	Panaudoti DI įrankiai (pvz., ChatGPT 5.3)	Kita svarbi informacija
Literatūros paieškai	☐ Panaudota ☒ Nenaudota		☒ Patvirtinu, kad susipažinau su pirminiais į darbą įtrauktais literatūros šaltiniais
Tyrimo stimulinės medžiagos kūrimui	☐ Panaudota ☒ Nenaudota		
Santraukos vertimui į	☐ Panaudota		

1 priedas. Dirbtinio intelekto (DI) naudojimo deklaracija (tęsinys)

Filosofijos
fakultetas

anglų kalbą	☒ Nenaudota		
Gramatinių klaidų paieškai	☐ Panaudota ☒ Nenaudota		
Kita... <i>[rašykite]</i>	☐ Panaudota ☐ Nenaudota		
Kita... <i>[rašykite]</i>	☐ Panaudota ☐ Nenaudota		
Kita... <i>[rašykite]</i>	☐ Panaudota ☐ Nenaudota		

Data: 2026.05.11

2 priedas. Demografiniai anketos klausimai

Atidžiai perskaitykite klausimus ir pateikite atsakymus.

Įrašykite savo amžių. *

Jūsų atsakymas

Koks Jūsų išsilavinimas? *

- ☐ nebaigtas vidurinis
- ☐ vidurinis
- ☐ technologinis, profesinis
- ☐ aukštasis universitetinis

Koks Jūsų **dabartinis** romantinių santykių statusas? *

- ☐ turiu partnerę(-į)
- ☐ turiu sutuoktinę(-į)
- ☐ esu vienišas

2 priedas. Demografiniai anketos klausimai (tęsinys)

Kaip ilgai esate kartu su savo dabartine romantine(-iu) partnere(-iu) ar sutuoktine(-iu)? *

- ☐ trumpiau kaip pusę metų (6 mėn.)
- ☐ nuo 6 mėn. iki 1 metų
- ☐ nuo 1 metų iki 2 metų
- ☐ nuo 2 metų iki 5 metų
- ☐ nuo 5 metų iki 10 metų
- ☐ ilgiau kaip 10 metų

Kaip ilgai buvote kartu su savo paskutine(-iu) buvusiu(-iu) romantine(-iu) partnere(-iu) ar sutuoktine(-iu)? *

- ☐ trumpiau kaip pusę metų (6 mėn.)
- ☐ nuo 6 mėn. iki 1 metų
- ☐ nuo 1 metų iki 2 metų
- ☐ nuo 2 metų iki 5 metų
- ☐ nuo 5 metų iki 10 metų
- ☐ ilgiau kaip 10 metų

3 priedas. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė

Toliau yra pateikti teiginiai apie elgesį su intymia(-iu) partnerė(-iu). Skaitydami teiginius, galvokite apie **paskutinius vienerius metus** (jei santykiai truko trumpiau nei metus, **galvokite apie visą buvimo kartu laiko periodą**), kuriuos praleidote kartu su savo dabartine(-iu) arba buvusią(-iu) romantine(-iu) partnerė(-iu) ar sutuoktine(-iu) ir pasirinkite Jums labiausiai tinkantį atsakymo variantą.

Kiekvieną teiginį įvertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kai:

*

1 - niekada, 2 - retai, 3 - kartais, 4 - dažnai, 5 - labai dažnai.

	1	2	3	4	5
1. Esu žodžiais įžeidęs arba iškeikęs savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐
2. Esu metęs kažkokį daiktą į savo partnerę(-į), kuris galėjo ją/jį sužeisti.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Esu išsukęs savo partnerės(-io) ranką arba tempęs už plaukų.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Esu privertęs savo partnerę(-į) mylėtis be prezervatyvo.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Esu pastūmęs savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐
6. Esu naudojęs jėgą (pvz., mušiau, laikiau prispaustą prie žemės, naudojavau ginklą), kad priversčiau savo partnerę(-į) užsiimti oraliu ar analiniu seksu.	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedas. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė (tęsinys)

7. Esu panaudojęs peilį ar ginklą prieš savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐
8. Savo partnerę(-į) esu pavadinęs stora(-u) arba negražia(-iu).	☐	☐	☐	☐	☐
9. Esu trenkęs savo partnerei(-iui) kažkokiu daiktu, kuris galėjo ją/jį sužeisti.	☐	☐	☐	☐	☐
10. Esu sunaikinęs kažką, kas priklausė mano partnerei(-iui).	☐	☐	☐	☐	☐
11. Esu smaugęs savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐
12. Esu šaukęs ar rėkęs ant savo partnerės(-io).	☐	☐	☐	☐	☐
13. Esu trenkęs savo partnerę(-į) į sieną.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Esu seksualiai lietęs savo partnerę(-į) tokiais būdais ar tokiose vietose, kuriose ji/jis nenorėjo būti liečiama(-as).	☐	☐	☐	☐	☐
15. Esu sumušęs savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedas. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė (tęsinys)

16. Esu sugriebęs savo partnerę(-į).	☐	☐	☐	☐	☐
17. Esu naudojęs jėgą (pvz., mušiau, laikiau prispaustą prie žemės, naudoju ginklą), kad priversčiau savo partnerę(-į) užsiimti vaginaliniu seksu.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Nesutarimo metu esu išbėgęs iš kambario, buto ar namo.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Esu primygtinai reikalavęs sekso, kai partnerė(-is) to nenorėjo (bet nesu naudojęs fizinės jėgos).	☐	☐	☐	☐	☐
20. Esu trenkęs savo partnerei(-iui).	☐	☐	☐	☐	☐
21. Esu naudojęs grasinimus, kad priversčiau savo partnerę(-į) užsiimti oraliniu arba analiniu seksu.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Esu tyčia apdeginęs ar nuplikęs savo partnerę(-į) karštu vandeniu.	☐	☐	☐	☐	☐

3 priedas. Smurtavimo prieš intymų partnerį skalė (tęsinys)

23. Esu primygtinai reikalavęs, kad mano partnerė(-is) užsiimtų oraliu ar analiniu seksu (bet nesu naudojęs fizinės jėgos).

☐☐☐☐☐

24. Esu padaręs kažką, kad suerzinčiau arba supykdyčiau savo partnerę(-į).

☐☐☐☐☐

25. Esu grasięs, kad trenksiu ar kažką mesiu į savo partnerę(-į).

☐☐☐☐☐

26. Esu kritikavęs savo partnerės(-io) nuomonę, sprendimus ar elgesį.

☐☐☐☐☐

27. Esu spyręs savo partnerei(-iui).

☐☐☐☐☐

28. Esu naudojęs grasinimus, kad priversčiau savo partnerę(-į) pasimylėti.

☐☐☐☐☐